

หลักการแปลบาลี

ขั้นพื้นฐาน

โดย พระมหาโดณี อหังคโณ

เปรียญธรรม ๙ ประโยค

อาจารย์ใหญ่สำนักศาสนศึกษาวัดโคกเปี้ยว

ต.เกาะยอ อ.เมืองสงขลา จ.สงขลา

พิมพ์เป็นธรรมทาน

ถวายเป็นพุทธบูชา

บูชาธรรมพระมงคลเทพมุนี

หลวงปู่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ (สด จนฺทสโร)

บูชาธรรมหลวงพ่ออัมมชโย

บูชาธรรมหลวงพ่อทัตตชีโว

บูชาธรรมคุณยายอาจารย์

มหาธรรมาจารย์คุณยายอาจารย์ ชนนุกยุง

ห้ามจำหน่าย

“การศึกษานี้ สามารถเปลี่ยนชีวิตของผู้ศึกษา ให้สูงกว่าพื้นเดิม
คนที่มีการศึกษาดี จะทำอะไรก็ดีกว่าประณีตกว่าผู้อื่น คนมีวิชาเท่ากับ
ได้สมบัติจักรพรรดิ ก็นไขไม่หมด”

พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) หลวงปู่ติดปากน้ำ ภาชีเจริญ

~ ก ~

หลักการแปลบาลี

ขั้นพื้นฐาน

โดย พระมหาโคณี อนงคโณ
เปรียญธรรม ๙ ประโยค
อาจารย์ใหญ่สำนักศาสนศึกษา วัดโคกเปี้ยว
ต.เกาะยอ อ.เมืองสงขลา จ.สงขลา

หลักการแปลบาลีขั้นพื้นฐาน

- ที่ปรึกษา : พระมหาสุธรรม สุรตโน ป.ธ.๙, ดร.
ผู้แต่ง : พระมหาโคณี อนนฺทโกณ (จันทร์ดี) ป.ธ. ๙
รูปเล่ม : พระอดิคุณ จิตวโร, ดร.
ออกแบบปก : กัลฯ ดวงททัย เดชะรัตนานนท์
พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๘
จำนวน : ๑,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ที่ : บริษัท อมรินทร์ คอร์เปอเรชั่นส์ จำกัด (มหาชน)

สหพทาน์ ธมฺมทาน์ ชินาติ

การให้ธรรมะเป็นทาน ย่อมชนะการให้ทั้งปวง

หนังสือเล่มนี้ได้รับการสนับสนุนการจัดพิมพ์และเผยแพร่เป็นธรรมทาน

โดย มูลนิธิธรรมกาย

สำหรับสำนักศาสนศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม

ที่มีความประสงค์จะนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนนักธรรมชั้นตรี

ติดต่อได้ที่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธรรมกาย จ.ปทุมธานี

โทร. ๐-๒๘๓๑-๑๐๐๐ ต่อ ๑๓๗๘๐

คำนำ

การที่บุคคลจะรู้ภาษาของชาติตนได้ จำต้องอาศัยการเรียนและความเข้าใจในหลักภาษานั้น ๆ ฉะนั้น การที่จะแปลภาษาบาลีได้ก็เช่นเดียวกัน จำต้องอาศัยการเรียน การท่อง และความเข้าใจในการแปล ซึ่งภาษาบาลีนั้นเป็นที่รู้จักอยู่แล้วว่า มีข้อกำหนด ข้อบังคับและการใช้ที่หลากหลาย หากไม่ได้เรียนอย่างเต็มที่หรือไม่ได้ค้นคว้าให้เข้าใจอย่างถ่องแท้แล้ว ก็ไม่สามารถที่จะแปลได้อย่างถูกต้องตามหลักของภาษา

เพราะฉะนั้น เพื่อจะให้ทุกท่านที่สนใจในภาษาบาลี โดยเฉพาะพระภิกษุสามเณร ที่เรียนบาลีอยู่ ได้เข้าใจในหลักของภาษาและนำไปใช้ได้ถูกต้อง ข้าพเจ้าจึงได้จัดทำ หนังสือเล่มนี้ขึ้นมา เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ทุก ๆ ท่าน ในการทำความเข้าใจกับการ แปลภาษาบาลี ทั้งเพื่อให้ท่านทั้งหลายได้เรียนรู้และเข้าใจในการแปลได้อย่างถูกต้องจน สามารถนำความรู้อันนี้ไปใช้ในการสอบวัดผลในสนามจริงได้

หนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าได้จัดทำขึ้นมา โดยการใช้ความรู้ที่ได้มาจากครูอาจารย์ หลาย ๆ ท่านบ้าง ค้นคว้าเองบ้าง รวมถึงจากหนังสืออื่น ๆ ที่น่าสนใจบ้าง เพื่อให้ นักเรียนใหม่หรือนักเรียนเก่าที่ยังไม่รู้หลักในการเดินประโยคและการแปลบาลีเบื้องต้น เท่านั้น เปรียบเหมือนเป็นแสงส่องทางและอุปกรณ์บอกทางเดินเบื้องต้นให้ เนื้อหา ต่าง ๆ ในเล่มจะเน้นไปที่หัวข้อหลัก ๆ ที่ควรจะต้องรู้ในขั้นต้น (ที่นักเรียนใหม่มักจะไม่ได้เข้าใจ อาศัยแต่แปลจำ ๆ ไป) ส่วนวิธีการแปลบทอื่น ๆ ที่ซับซ้อนขึ้นไปอีก นักเรียนจำเป็นต้อง อาศัยประสบการณ์และฝึกฝนค้นคว้าด้วยตนเองและเรียนรู้จากครูอาจารย์ในสำนักต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะอำนวยความสะดวกแก่ท่านผู้อ่านได้ไม่มากนัก น้อย ทั้งนี้ หากมีข้อผิดพลาดประการหนึ่งประการใด ซึ่งเกิดจากความรู้ที่ไม่ทั่วถึงในหลัก วิชา ข้าพเจ้าต้องขออภัยมาไว้ ณ ที่นี้จากใจจริง และหากมีท่านผู้มีเมตตาได้ชี้แจงบอก กล่าวสิ่งที่ผิดพลาดดังกล่าว ข้าพเจ้าจะนำไปแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นในการพิมพ์ครั้งต่อ ๆ ไป.

พระมหาโคณี อนงฺคโณ (จันทรดี) ป.ธ.๙

สำนักศาสนศึกษาวัดโคกเปี้ยว อ.เมือง จ.สงขลา

๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๗ (ฉบับแก้ไขล่าสุด)

ถวายเป็นพุทธาจริยบูชา/ธรรมทาน

คำอนุญาตจัดพิมพ์เผยแพร่

หนังสือ “หลักการแปลบาลีขั้นพื้นฐาน” สำหรับนักเรียนบาลีมือใหม่ นี้
ได้รับความเมตตาอนุญาตจาก
พระมหาโตนี่ อนนฺตโกณ (จันทรดี) ป.ธ.๙
สำนักศาสนศึกษาวัดโคกเปี้ยว จ.สงขลา (ธ) เจ้าของลิขสิทธิ์
มอบให้ มูลนิธิธรรมกาย จัดพิมพ์และเผยแพร่เพื่อประโยชน์ทางพระพุทธศาสนา
โดยไม่มุ่งแสวงหากำไร ทั้งนี้ได้อนุญาตด้วยวาจา
และยืนยันเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ ณ ที่นี้แล้ว

พระมหาเดน อนนฺตโกณ (จันทรดี) ป.ธ.๙
สำนักศาสนศึกษาวัดโคกเปี้ยว จ.สงขลา (ธ)

ผู้อนุญาต

วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๘

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
๑. ลักษณะการแปลมครเป็นไทย	๑
๒. ลำดับการแปล ๙ ประการ	๒
๓. หลักการแปล.....บทประธาน	๘
๔. หลักการแปล.....บทคุณนาม	๙
๕. หลักการแปล.....อนุด มาน ปัจจัย	๑๑
๖. หลักการแปล.....ต ปัจจัย	๑๓
๗. หลักการแปล.....อนีย ตพพ ปัจจัย	๑๖
๘. หลักการแปล.....ตฺวา ปัจจัย	๑๘
๙. หลักการแปล.....วาจกในอาชยต	๒๐
๑๐. หลักการแปล.....ประโยคแทรก	๒๖
๑๑. หลักการแปล.....วิกติกัตตา	๒๘
๑๒. หลักการแปล.....วิกติกัมมะ	๓๑
๑๓. หลักการแปล.....ตุ ปัจจัย	๓๔
๑๔. หลักการแปล.....ประโยคเลขใน	๓๖
๑๕. หลักการแปล.....ประโยคนิถารณะ	๔๓
๑๖. หลักการแปล.....บทสมาสบางตัว	๔๕
๑๗. หลักการแปล.....ประโยคอุปมา	๔๖
๑๘. หลักการแปล.....นิบาตบางจำพวก	๔๘
๑๙. หลักการแปล .....อาทิ ศัพท์	๕๒
๒๐. หลักการแปล.....ประโยคแบบ	๕๔
๒๑. หลักการแปลกิริยาวิเสสนะ	๕๙
๒๒. หลักการแปล/การใช้สังขยา (๑-๙๘)	๖๐
๒๓. หลักการแปลประโยค กัต.นอก กัม.ใน	๖๔
๒๔. หลักการแปลหักวิทัตติ	๖๕
๒๕. รวมประโยคน่าสนใจเพิ่มเติม	๖๘
๒๖. รูปแบบประโยคเริ่มต้นเรื่อง	๗๒

สารบัญ (๒)

เรื่อง	หน้า
๒๗. รูปแบบประโยคก่อนจบเรื่อง	๗๓
๒๘. เทคนิค/แนวคิดในการทำข้อสอบ	๗๔
๒๙. เทคนิค/ตัวอย่างการแปลโดยอรรถขึ้นพื้นฐาน	๗๖
๓๐. หลักการแปล อิติ ศัพท์ โดยอรรถ	๗๗
๓๑. หลักการแปล ตวา ปัจจัย เป็นต้น โดยอรรถ	๗๗
๓๒. หลักการแปล ล้มวจาก โดยอรรถ	๗๘
๓๓. หลักการแปล ยถา — ตถา โดยอรรถ	๗๘
๓๔. หลักการแปล ยาว — ตาว โดยอรรถ	๗๘
๓๕. หลักการแปล ย — ต โดยอรรถ	๗๙
๓๖. หลักการแปล จ วา ปิ ศัพท์ โดยอรรถ	๗๙
๓๗. หลักการแปล ว เอว ศัพท์ โดยอรรถ	๘๐
๓๘. หลักการแปล ประโยคอุปมาโดยอรรถ	๘๐
๓๙. หลักการแปล ประโยค วุตุเต โดยอรรถ	๘๐
๔๐. หลักการแปล ประโยค กิมงค์ ปน โดยอรรถ	๘๑
๔๑. ข้อมูลเบ็ดเตล็ดการแปลโดยอรรถ	๘๑
๔๒. เทียบเคียงการแปลโดยพยัญชนะ - โดยอรรถ	๘๓
๔๓. บทส่งท้ายก่อนจบเล่ม	๘๗
๔๔. เฉลยแบบฝึกหัดทั้งหมด	๘๘
๔๕. ประโยคแปลนำ ธรรมบทภาค ๑-๔	๙๙
๔๖. รวมคำถามบาลีไวยากรณ์ ที่ควรดูก่อนสอบ (๙ ชุด) เกี่ยวกับผู้เขียน	๑๐๓ ๑๑๒

๑. ลักษณะการแปลมคธเป็นไทย

การแปลนั้นมี ๒ ลักษณะใหญ่ ๆ คือ การแปลโดยพยัญชนะ และการแปลโดยอรรถ

๑. แปลโดยพยัญชนะ คือ การแปลรักษารูปแบบของไวยากรณ์ทั้งหมด หมายความว่า แปล ออกสำเนียงอายตนิบาตตามรากไวยากรณ์ เช่น

ปฺริโส คามํ คนฺตฺวา กมฺมํ กโรติ = อ.บุรุษ ไปแล้ว สูบ้าน ย่อมกระทำ ซึ่ง การงาน.

๒. แปลโดยอรรถ คือ การแปลโดยถือเอาใจความของภาษาไทยเป็นสำคัญ แปล ให้ได้ใจความ พอที่จะเข้าใจได้ ไม่จำเป็นต้องแปลตามสำเนียงอายตนิบาตตลอด แต่เวลา แปลต้องแปลทุกศัพท์อย่าตัดทิ้ง และที่สำคัญต้องพยายามแปลรักษาเค้าโครงไวยากรณ์ไว้ ด้วย จะแปลแบบถอดแต่ใจความเลย (เหมือนที่พูดคุยกันทั่ว ๆ ไป) ไม่ได้ ทั้งมิใช่แปล เล่นสำนวนตามใจชอบ จนเสียจากความหมายเดิม เช่น

ปฺริโส คามํ คนฺตฺวา กมฺมํ กโรติ = บุรุษ ไปสูบ้านแล้ว ะกระทำการงาน.

หมายเหตุ :- ในการแปลโดยอรรถนี้ มีข้อที่ควรจำไว้เป็นหลัก ๆ อยู่ คือ

๑. ไม่ใช่คำว่า อ. (อันว่า) เวลาสอบห้ามเขียนลงไปโดยเด็ดขาด

๒. คำว่า ท. (ทั้งหลาย) นั้น เวลาเขียนต้องเขียนให้เต็มว่า ทั้งหลาย

ห้ามเขียนว่า ท. เฉย ๆ

(วิธีอื่น ๆ นอกจากนี้ ข้าพเจ้าได้บอกไว้แล้วในลำดับการแปลบทนั้น ๆ)

๒. ลำดับการแปล ๙ ประการ

ในประโยคหนึ่ง ๆ นั้น มีลำดับการแปล ดังนี้

๑. อาลปนนะ
๒. นิบาตต้นข้อความ
๓. กาลสัจตมมี
๔. บทประธาน
๕. บทขยายประธาน
๖. กิริยาในระหว่างของประธาน / บทนามที่มีวิภัตติเดียวกันกับประธาน / ประโยคแทรก

๗. บทเนื่องด้วยกิริยาในระหว่าง

๘. กิริยาคุมพากย์

๙. บทเนื่องด้วยกิริยาคุมพากย์

ทั้งนี้หากลำดับใดไม่มีในประโยค ก็ให้ข้ามไป แต่ประธานและกิริยาคุมพากย์ ถ้าไม่มี ต้องเติมเข้ามาแปลเอง (ยกเว้นประโยคภาววาจก และประโยคลิงคัตตะ ไม่มีกิริยาคุมพากย์)

พิเศษ ประโยคแทรก ปรากฏอยู่ส่วนใดของประโยค ก็ให้แปลทันที เช่น ถ้าอยู่ต้นประโยคหลัก ก็แปลได้ทันที ไม่ต้องแปลประธานของประโยคหลักก่อน

๑. อาลปนนะ

อาลปนนะ คือ คำร้องเรียก มีอยู่ ๒ อย่างด้วยกัน คือ

๑.๑ อาลปนนะนาม คือ นามนามที่ประกอบด้วยอาลปนวิภัตติทั้งหมด เช่น ปุริส, ภิกขเว, อานนท, ติสส, ตาต, อมม เป็นต้น

๑.๒ อาลปนนะนิบาต มี ๑๐ ตัว คือ ยคุเฒ-ขอเดชะ, ภนฺเต ภทฺเต-ข้าแต่ท่านผู้เจริญ, อาวุโส-ดูก่อนผู้มีอายุ, อมฺโห-ดูก่อนท่านผู้เจริญ, ภณฺเ-แนะนำ, เร-เว้ย, อเร-ไวย, เท-เฮ้ย, เซ-แนะแม่ (สาวใช้)

ทั้งนี้ อาลปนนะนาม ถ้ามาพร้อมกับอาลปนนะนิบาต ๕ ตัวนี้ คือ ภนฺเต ภทฺเต อาวุโส อมฺโห ภณฺเ ให้แปลอาลปนนะนามก่อน แล้วจึงแปลอาลปนนะนิบาต เช่น

๑. วเทหิ ตาว อาวุโส ปาลิต = ดูก่อนปาลิตะ ผู้มีอายุ อ.ท่าน จงกล่าว ก่อน.

๒. ภนฺเต ติสส ก็ กโรติ = ข้าแต่พระติสสะ ผู้เจริญ อ.ท่าน ย่อมกระทำ ซึ่งกรรมอะไร.

แต่อาลปนระนาม ถ้ามาร่วมกับออลปนระนิบาต ๕ ตัวนี้ คือ ยคุฆเ เร อเร เห
เซ ให้แปลออลปนระนิบาตก่อน เช่น

ควั อเร ชุชเซ โอทนั ปจาหิ = เฮัย เนะหญิงค่อม อ.เจ้า จงหุง ซึ่งข้าวสุก.

แต่ถ้าหากมีออลปนระนามหลายบท ก็ให้แปลที่อยู่หน้าก่อนเสมอ แล้วค่อยแปล
ออลปนระนามที่เหลือเป็นตัวขยาย (บทวิเสสนะ) แทน เช่น

อนธพาล อหิริก ควั มยา สทฐิ วัตตุ น ยุตตุโรโปสิ.

คุก่อนอันธพาล ผู้ไม่มีความละอาย อ.ท่าน เป็นผู้มึรูปไม่ควรแล้ว เพื่ออันกล่าว
กับด้วยเรา ย่อมเป็น.

ส่วนออลปนระนามที่กล่าวถึง ชื่อ-โคตร-สกุล ให้แปลก่อนเสมอ แล้วค่อยแปล
ออลปนระนามหรือออลปนระนิบาตอื่นๆ เป็นบทวิเสสนะ (ตัวขยาย) เช่น

อหิ โภ อานนท ปพพชิสสามิ = ข้าแต่พระอานนท ผู้เจริญ อ.ข้าพเจ้า จักบวช.

๒. นิบาตต้นข้อความ

นิบาตต้นข้อความมีอยู่ ๒ ประเภท คือ

๑. นิบาตต้นข้อความที่นิยมวางไว้ตัวที่ ๑ ของประโยค = อถ-ครั้งนั้น, อถ โจ-
ครั้งนั้นแล อโถ-อนึ่ง, อถ วา-อีกอย่างหนึ่ง, อโห-โอ, เจ-หากว่า.....ไชร้, ยทิ-พิว้า.....ไชร้,
สเจ-ถ้าว่า.....ไชร้, อุทาหุ-หรือว่า, อาม อามนตา-เออ,ขอรับ, อิงฆ-เชิญเถิด, ตคฆ-เอา
เถิด, หนท-เชิญเถิด, อปิจ-เออ ก็, อีกอย่างหนึ่ง.

๒. นิบาตต้นข้อความที่นิยมวางไว้ตัวที่ ๒ ของประโยค = กิร,ขล,สุท-ได้ยินว่า,
หิ-ก็, จริงอยู่, เพราะว่า, ดังจะกล่าวโดยพิสดาร, ดังจะกล่าวโดยย่อ, ตุ-ส่วนว่า, ปน-ก็,
แต่ว่า, จ-ก็,อนึ่ง เป็นต้น

๓. กาลสัตตมมี

กาลสัตตมมี คือ ศัพท์ที่ประกอบด้วยสัตตมมีวิภัตติ หรือ แปลออกสำเนียงสัตตมมี
วิภัตติได้ และบ่งบอกถึงกาลเวลาและสมัย ซึ่งมีอยู่หลายประเภทด้วยกัน คือ

กาลสัตตมมีนาม ส่วนมากจะประกอบด้วย ๓ วิภัตติ คือ

สัตตมมีวิภัตติ เช่น เอกสมมี สมเย, สัจจเร, มาเส, ทิวเส, ขณ, กาล,
ทุตติยาวิภัตติ (แต่แปลเป็นสัตตมมีวิภัตติ) เช่น ต่ทิวส์, เอก สมย, เอกทิวส์
ตติยาวิภัตติ (ใช้ในอรรถสัตตมมีวิภัตติ) เช่น เตน, สมเยน

กาลสัตตมมีศัพท์นาม เช่น ยทา, ตทา, เอตริ, อิทานิ, อชช, กุทาจัน เป็นต้น
กาลสัตตมมีนิบาต เช่น อถ, ปาโต, ทิวา, สาย เป็นต้น

๔. บทประธาน

บทประธาน คือ ศัพท์ที่ประกอบด้วยปฐมวิภัติ หรือแปลออกสำเนียงปฐมวิภัติ (อ.) ได้ ซึ่งจะมีอยู่หลายประเภทด้วยกัน คือ

๑. ศัพท์นามนามทั่วไป เช่น ปุริโส, ครุ, นารี, อกฺขิ เป็นต้น
๒. ศัพท์นามกิตก์บางตัว เช่น กตฺตา, ฌณฺ, ทายโก, คมนฺ, สํวโร เป็นต้น
๓. กิริยากิตก์ที่ใช้เป็นนามนามได้ เช่น พุทฺโธ เป็นต้น
๔. ดัทธิที่เป็นนามนาม เช่น สามเณโร, สหายตา, อรหตฺตํ เป็นต้น
๕. ปุริสศัพท์นาม เช่น ตฺวํ, ตุมฺเห, อหํ, มยํ เป็นต้น
๖. สังขยานามนาม คือ ตั้งแต่จำนวน เอกุณฺสํ (๙๙) ขึ้นไป
๗. สมาสที่เป็นนามนาม เช่น สํสารถฺทฺ, มหาปุริโส, ปตฺตจิวํ เป็นต้น
๘. นิบาตบางตัวที่ลงในอรรณปฐมวิภัติได้ เช่น ตถา อ.อย่างนั้น, อลํ อ.อย่าเลย, -ตุํ อ.อัน.. อ.การ.. อ.ความ.., อชฺช อ.วันนี้, สาธุ อ.ดีละ, เหวํ อ.อย่างนั้น เป็นต้น

๕. บทขยายประธาน

บทขยายประธาน คือ บทที่ลงวิภัติเดียวกันกับประธาน หรือแปลและสัมพันธ์เข้ากับตัวประธานได้ ส่วนมากมักวางอยู่หน้าประธาน เช่น

๑. มหาปณฺโณ ภิกฺขุ ภิกฺขํ ภิกฺขติ = อ.ภิกษุ ผู้มีปัญญามาก ย่อมขอ ซึ่งภิกษา.
๒. ปณฺทิตฺโต สามเณโร โอวาทํ คณฺหาติ = อ.สามเณร ผู้ฉลาด ย่อมรับเอา ซึ่งโอวาท.

แต่ถ้าหากว่าเป็นโคตร ยศ หรือตำแหน่งส่วนตัวนั้น มักจะวางอยู่ข้างหลังประธาน เช่น

๑. สมณฺโณ โคตโม ธมฺมํ เทเสติ = อ.พระสมณะ ผู้โคตม ย่อมทรงแสดง ซึ่งธรรม.
๒. วิสาขา มหาอุปาสิกา วิหารํ คจฺจติ = อ.นางวิสาขา ผู้เป็นมหาอุบาสิกา ย่อมไป สู่วิหาร.

๖. กิริยาในระหว่าง / บทนามที่มีวิภัติเดียวกับประธาน / ประโยคแทรก

ก. กิริยาในระหว่าง มีอยู่ ๒ ประเภท คือ

๑. กิริยาศัพท์ (ธาตุ) ที่ประกอบด้วย ต, อนต, มาน ปัจจัย ซึ่งจะมีลิงค์ วจนะ และวิภัติเสมอกันกับประธาน เช่น

เถโร วิหารํ ปวิสนฺโต ธมฺมํ วทติ = อ.พระเถระ เข้าไปอยู่ สู่วิหาร ย่อมกล่าว ซึ่งธรรม.

สามเณโร ฌมมํ สุณฺนโต ปสฺสิตฺติ = อ.สามเณร ฟังอยู่ ซึ่งธรรม ย่อมเลื่อมใส.

๒. กิริยาศัพท์ (ธาตุ) ที่ประกอบด้วย ตฺน, ตฺวา, ตฺวาน ปัจจย (เฉพาะที่บังคับว่าเป็นกิริยาอาการของประธานในประโยคนั้น ๆ) เช่น

เถโร โอวาทํ ทตฺวา วิหารํ กจฺจติ = อ.พระเถระ ให้แล้ว ซึ่งโอวาท ย่อมไป สู่วิหาร.

ปุริโส ภคฺคํ ภฺยชิตฺวา มุขํ โธวติ = อ.บุรุษ บริโภคแล้ว ซึ่งภัตร ย่อมล้าง ซึ่งปาก.

๖. บทนามที่มีลิงค์-วจนะ-วิภัตติเดียวกันกับประธาน เช่น

ปุริโส ฌมมํ สุตฺวา ปพฺพชิตฺวา ลทฺธฺอุปสมฺปโท ปญฺจ วสฺตานิ กมฺมฏฺฐานํ อุกฺคณฺหิ
อ.บุรุษ ฟังแล้ว ซึ่งธรรม บวชแล้ว ผู้มีอุปสมบทอันตนได้แล้ว เรียนเอาแล้ว ซึ่งกัมมัญฐาน สิ้นปี ท. ห้า.

ค. ประโยคแทรก คือ ในประโยคที่มีบทนามนาม หรือปุริสศัพท์นาม ที่ประกอบด้วยฉัญญวิภัตติ (แปลว่า เมื่อ....) หรือสัตตมวิภัตติ (แปลว่า ครั้นเมื่อ....) และมีกิริยาที่ลง อนฺต มาน ต ปัจจย ประกอบด้วยฉัญญวิภัตติหรือสัตตมวิภัตติตามนามนามนั้น ๆ เช่น

ปีตา ภคฺคํ ภฺยชนฺโต ปฺตตฺสส โรทฺนตฺสส ตํ ภคฺคํ เทติ.

อ.บิดา บริโภคอยู่ ซึ่งภัตร เมื่อบุตร ร้องให้อยู่ ย่อมให้ซึ่งภัตรนั้น.

ภิกฺขุ ฌมมํ สุณฺนโต มฺชณฺมิยาเม อติกฺกนฺเต คพฺภํ ปาวิสิ.

อ.ภิกษุ ฟังอยู่ ซึ่งธรรม ครั้นเมื่อมชฌิมยาม ล่วงไปแล้ว เข้าไปแล้ว สู่ห้อง.

๗. บทเนื่องด้วยกิริยาในระหว่าง

บทเนื่องด้วยกิริยาในระหว่าง คือ บทนามที่ตั้งอยู่ข้างหน้ากิริยาในระหว่างนั้น ๆ และมีข้อความที่เกี่ยวข้องเนื่องกับกิริยาในระหว่าง เช่น

๑. เถโร สามเณรสฺส โอวาทํ ทตฺวา วิหารํ ปวิสิตฺวา นิสฺสิตฺติ.

อ.พระเถระ ให้แล้ว ซึ่งโอวาท แก่สามเณร เข้าไปแล้ว สู่วิหาร ย่อมนั่ง.

๒. มนุสฺสา ภิกฺขุณฺ ภิกฺขํ ทตฺวา เต ภิกฺขุ วนฺทิตฺวา นิวตฺตีสฺส.

อ.มนุษย์ ท. ถวายแล้ว ซึ่งภิกษา แก่ภิกษุ ท. ไหว้แล้ว ซึ่งภิกษุ ท. เหล่านั้น กลับแล้ว.

๘. กิริยาคุมพากย์

กิริยาคุมพากย์นั้น จะมีประเภทใหญ่ ๆ อยู่ ๓ ประเภท คือ

๑. กิริยาอาชยาดทั้งหมด คือ ธาตุที่ประกอบด้วยปัจจัยในแต่ละวากของ อาชยาด ซึ่งกิริยาอาชยาดนี้ ถือว่าเป็นกิริยาคุมพากย์ที่ใหญ่ที่สุดในประโยคนั้น ๆ เช่น

เถโร ธมมํ สุณฺหาติ = อ.พระเถระ ย่อมฟัง ซึ่งธรรม. (สุณฺหาติ = สฺ+ณฺหา+ติ)

ภิกฺขุ วิหารํ คจฺจนฺติ = อ.ภิกษุ ย่อมไป สู่วิหาร. (คจฺจนฺติ = คม+อ+ติ)

๒. กิริยาภิตฺก์ ซึ่งมีอยู่เพียง ๓ ตัว คือ ต อนฺนํ ตพฺพ ใช้คุมพากย์ได้ เช่น

ปุริโส คามํ คโต = อ.บุรุษ ไปแล้ว สู่บ้าน.

ปุริเสน กมมํ กรณฺณิยํ = อ.กรรม อันบุรุษ พึงกระทำ.

ปุริเสน กมมํ กตตพฺพํ = อ.กรรม อันบุรุษ พึงกระทำ.

๓. กิริยาบทพิเศษ มีอยู่ ๒ ตัว คือ อลฺ (สมควร) สกฺกา (อาจ, สามารถ) เช่น

เอวํ กาคุํ น สกฺกา = อันเรา ไม่อาจ เพื่ออันทำ อย่างนี้.

ข้อควรรู้ :-

๑. สำหรับกิริยาคุมพากย์นั้น กิริยาอาชยาดถือว่าใหญ่สุด ซึ่งถ้าหากในประโยค หนึ่ง ๆ มีทั้งกิริยาภิตฺก์ที่ประกอบด้วย ต อนฺนํ ตพฺพ ตัวใดตัวหนึ่ง และมีกิริยาอาชยาด ด้วย ในประโยคนั้น ให้เอากิริยาอาชยาดเป็นใหญ่ (คุมพากย์) แล้วเอากิริยาภิตฺก์เป็น วิกตีกตฺตา (กิริยาคุณนาม) แทน หรือแปลเป็นกิริยาธรรมดาทั่วไปของประธาน เช่น

อหํ วิหารํ อาคโตมฺหิ (อาคโต+อมฺหิ) = อ.เรา เป็นผู้มาแล้ว สู่วิหาร ย่อมเป็น.

๒. สำหรับกิริยาภิตฺก์ที่ประกอบด้วย ต อนฺนํ ตพฺพ นั้นแม้จะคุมพากย์ได้ แต่พึง เข้าใจไว้ว่า คุมพากย์ได้เฉพาะในประโยคที่นามนามทั่วไปเป็นประธานเท่านั้น หากใน ประโยคใด มี อมฺห (เรา) ศัพท์ หรือ ตุมฺห (ท่าน) ศัพท์ เป็นประธาน แต่กิริยาสุดท้าย เป็นกิริยาภิตฺก์ ในประโยคนั้น นักเรียนจะต้องยกกิริยาอาชยาดเข้ามาเอง ซึ่งโดยส่วนมาก จะโยคธาตุว่ามีว่าเป็นเข้ามา (หุ ธาตุ, ภู ธาตุ, อสุ ธาตุ เป็นต้น) เป็นกิริยาคุมพากย์ แล้ว แปลกิริยาภิตฺก์ในประโยคนั้น เป็นวิกตีกตฺตา แปลว่า เป็นผู้ ถ้ากิริยานั้นเป็นธาตุที่มีกรรม ก็แปลว่า เป็นผู้อัน... เช่น

อหํ วิหารํ อาคโต (อมฺหิ) = อ.เรา เป็นผู้มาแล้ว สู่วิหาร (ย่อมเป็น).

ตุมฺเห มยา ทิกฺกฺธา (โหด) = อ.ท่าน ท. เป็นผู้อันเราเห็นแล้ว (ย่อมเป็น).

จะเห็นได้ว่าทั้ง ๒ ประโยคนั้น มีกิริยาภิตฺก์ซึ่งประกอบด้วย ต ปัจจัยอยู่ แต่เป็น เพราะประธานเป็น อมฺห, ตุมฺห ศัพท์ จึงไม่สามารถทำหน้าที่คุมพากย์ได้ เวลาแปล นักเรียนจึงต้องยกกิริยาอาชยาดเข้ามาคุมพากย์เอง แล้วแปลกิริยาภิตฺก์นั้นเป็นคล้าย

คุณนามไปแทน แต่ถ้านามนามทั่วไปเป็นประธาน กิริยาภิกษณ์นั้น ๆ ก็ใช้คุณพากย์ได้เลย
ไม่ต้องยกกิริยาอาชยาตมา เช่น

ปุริโส คามํ คโต = อ.บุรุษ ไปแล้ว สูบ้าน.

ภิกขุ วิหารํ อาคตา = อ.ภิกษุ ท. มาแล้ว สูวิหาร.

๓. สำหรับประโยคที่มี สกกา คุณพากย์นั้น มีวิธีสังเกตจาก ดังนี้

- ถ้าในประโยค สกกา นั้น มีประธาน ประโยคนั้นเป็นกัมมวาจก เช่น

น สกกา ธมฺโม อคารมชฺเณ ปุเรตุํ

อ.ธรรม (อันบุคคล) ไม่อาจ เพื่ออันให้เต็ม ในท่ามกลางแห่งเรือน

- ถ้าในประโยค สกกา นั้น ไม่มีประธาน ประโยคนั้นเป็นภาววาจก เช่น

(มยา) เอวํ กาทุํ น สกกา

(อันเรา) ไม่อาจ เพื่ออันทำ อย่างนี้.

(อมฺเหติ) เอวํ เปเสตุํ น สกกา

(อันเรา ท.) ไม่อาจ เพื่ออันส่งไป อย่างนี้.

(กิริยาภิกษณ์ หรือ กิริยาอาชยาต ที่เข้าสมาสแล้วนั้น จัดเป็นนามนามหรือคุณนาม
เช่น ทิฏฐปุพฺโพ วยปฺปโต นตฺถิปุโว ซึ่งจะใช้เป็นกิริยาในระหว่าง หรือกิริยาคุณพากย์
ไม่ได้)

๙. บทเนื่องด้วยกิริยาคุณพากย์

บทเนื่องด้วยกิริยาคุณพากย์ คือ บทนามที่ตั้งอยู่ข้างหน้ากิริยาคุณพากย์นั้น ๆ
(ตั้งอยู่ข้างหลังบ้างก็มี) และมีข้อความที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับกิริยาคุณพากย์นั้น เช่น

สตฺถา ภิกขุณฺโณ ธมฺมํ เทเสติ = อ.พระศาสดา ย่อมแสดง ซึ่งธรรม แก่ภิกษุ ท.

เถโร สามเณรสฺส จีวรํ เทติ = อ.พระเถระ ย่อมให้ ซึ่งจีวร แก่สามเณร.

ตัวอย่างลำดับการแปล

๒ ๑ ๔ ๓ ๖ ๕ ๗ ๑๐ ๙ ๘ ๑๑
บาลี = อตีเต ทิ เอโก ปุริโส วนํ คนฺตฺวา อาคจฺจนฺโต เอกํ สปฺเปํ ทิสฺวา ปฺลายติฯ
แปล = ตั้งจะกล่าวโดยพิสดาร ในกาลอันล่วงไปแล้ว อ.บุรุษ คนหนึ่ง ไปแล้ว สูป่า มาอยู่
เห็นแล้ว ซึ่งงู ตัวหนึ่ง ย่อมหนีไป.

มาประลองฝีมือกันเถอะ.....ทหาร

๒ ๑ ๔ ๓ ๗ ๖ ๕ ๙ ๘

๑. ตทา หิ มหาปณฺโณ ภิกขุ สามเณรสฺส โอวาทํ ทตฺวา วิหารํ ปวิสฺติ ฯ

แปล.....

.....
.....
.....

๒ ๑ ๔ ๓ ๘ ๗ ๖ ๕ ๙ ๑๑

๑๐

๒. สาวตฺถึยํ กิร เอโก ชโน อตฺตโน ปุตฺตสฺส สมฺปตฺตี ทตฺวา ปพฺพชิตฺวา วิหาเร
วสฺติ ฯ

แปล.....

.....
.....
.....

๓. หลักการแปลบทประธาน

ความในภาษาบาลีนั้นต่างจากภาษาไทย ใช้กลับกัน เช่น พุทฺธสฺส ธมฺโม = ของ
พระพุทฺธเจ้า พระธรรม คำแปลไทยนั้นต้องเรียงกลับกันว่า พระธรรม ของพระพุทฺธเจ้า
เหตุนี้ เวลาจะแปลภาษาบาลี นักเรียนจึงต้องแปลจากบทหลังไปหาบทหน้า
โดยการใช้คำเชื่อมบท (คำแปลอายุตนิบาต) ให้ได้ความเหมาะสม ตัวอย่างเช่น
สตุฏฺฐํ ธมฺเม ปสาโท = อ.ความเลื่อมใส ในธรรม ของพระศาสดา เป็นต้น.

แน่จริง....ลองทำดูสิ

๑. ภิกขุโน จีวรํ. (ภิกษุ, จีวร)

แปล.....

๒. อจฺริเย คารโว. (อาจารย์, ความเคารพ)

แปล.....

๓. ภิกขุโน ปตฺเต โภชนํ. (ภิกษุ, บาตร, โภชนะ)

แปล.....

๔. พุทฺธสฺส สาสเน สามเณรา. (พระพุทฺธเจ้า, ศาสนา, สามเณร)
 แปล.....
๕. รุกฺขสฺส สฺสึเร สปิโป. (ต้นไม้, โพรงไม้, งู)
 แปล.....
๖. ปิตุ เคเห ธนานิ. (บิดา, เรือ, ทรัพย์)
 แปล.....
๗. อคฺคิโน ขนโธ. (ไฟ, กอง)
 แปล.....
๘. สาสเน เณรสฺส โฉวาโท. (ศาสนา, พระเถระ, โฉวาท)
 แปล.....
๙. เสฏฺฐิโน ภริยาย ปุตฺตา. (เศรษฐี, ภรรยา, บุตร)
 แปล.....

๔. หลักการแปลบทคุณนาม

คุณนาม (บทขยาย) นั้น จะมีลึงค์ วจนะ และวิภัติ เหมือนลึงค์ วจนะ และวิภัติของนามนามนั้น ๆ โดยมากจะเรียงอยู่ข้างหน้านามนามบทนั้น แต่ถ้าเป็นยศหรือว่าตำแหน่งพิเศษหรือยศตำแหน่งส่วนตัว จะวางอยู่ข้างหลังนามนามบทนั้น เพราะฉะนั้นเมื่อแปลบทนามนามที่เป็นประธานแล้ว ถ้าบทที่อยู่ข้างหน้าหรือข้างหลัง มีลึงค์ วจนะ วิภัติ เหมือนกับนามนาม บทนั้น ก็ให้แปลบทที่อยู่ข้างหน้าหรือข้างหลังนั้นเป็นลำดับต่อมา

คุณนามนั้น แม้จะแจกด้วยวิภัติทั้ง ๗ เหมือนนามนาม แต่ก็ไม่ใช่คำแปล (สำเนียงอายตนิบาต) ของประจำวิภัตินั้น ๆ คือ ไม่ใช่คำแปลว่า อ. - ซึ่ง - ด้วย - แก่ - จาก - ของ - ใน เป็นต้น แต่จะใช้คำแปลเฉพาะของคุณนามอย่างเดียว ซึ่งพอจะรวบรวมได้โดยสังเขป ดังนี้

ถ้าขยายนามนามที่เป็นคน ใช้คำแปลว่า ผู้ - ผู้มี - ผู้เป็น คำใดคำหนึ่ง

เช่น ปณฺชิตอ ปุริโส - อ.บุรุษ ผู้ฉลาด (หรือ ผู้เป็นบัณฑิต)

ถ้าขยายนามนามที่เป็นสัตว์ ใช้คำแปลว่า ตัว - ตัวมี - ตัวเป็น คำใดคำหนึ่ง

เช่น จณฺโท หตุถิ - อ.ช้าง ตัวคู่ร้าย

ถ้าขยายนามนามที่เป็นสิ่งของ ใช้คำว่า อัน - อันมี - อันเป็น คำใดคำหนึ่ง.

เช่น สุกนฺธํ ปุปฺผํ - อ.ดอกไม้ อันมีกลิ่นหอม

จะเห็นได้ว่า ปณฺหิตโต - จณฺโฑ - สุนฺธํ แม้จะลงปฐมวิภัติ (เหมือนนามนามที่ตนขยาย ซึ่งวางอยู่ข้างหลัง) แต่ก็ไม่ได้แปลว่า “อ.” ตามสำเนียงอายตนิบาต เหมือนกับนามนาม จะใช้เพียงคำแปลเฉพาะของตนเท่านั้นตามที่อธิบายไว้ข้างต้น

ได้เวลาโชว์เทพแล้ว.....นักรบทั้งหลาย

๑. ภิกฺขุโน มหนฺโต ปตฺโต. (ภิกษุ, ใหญ่, บาทร)
แปล.....
๒. สุนฺทรสฺส ธมฺมสฺส วิปาโก. (ดี, ธรรม, วิบาก)
แปล.....
๓. จณฺทานํ โจรานํ ชนปฺโท. (ดูร้าย, โจร, ชนบท)
แปล.....
๔. สิสฺถานํ กุสฺโล อจฺริโย. (ศิษย์, ฉลาด, อาจารย์)
แปล.....
๕. สุนฺธํ ปุปฺเพ ภมฺโร. (กลิ่นหอม, ดอกไม้, แมลงภู่)
แปล.....
๖. อคฺคสฺส พุทฺธสฺส สาสฺนํ. (เลิศ, พระพุทธเจ้า, ศาสนา)
แปล.....
๗. อพฺพมฺหานํ กุสฺมานํ อีตโร. (มั่งคั่ง, ตระกูล, ธิดา)
แปล.....
๘. มหาภโถ ราชา. (มีโภคะมาก, พระราชา)
แปล.....
๙. อปฺตตฺกสฺส เสฏฺฐิโน อีตา. (ไม่มีบุตร, เศรษฐี, ธิดา)
แปล.....
๑๐. สุกฺกสฺส โอทนสฺส ปาตี. (สีขาว, ข้าวสุก, ถาด)
แปล.....
๑๑. วิสารโท ปุริโส. (กล้า, บรูษ)
แปล.....
๑๒. สุตฺธานํ สวากานํ สงฺฆมฺ. (บริสุทธิ์, สาวก, หมู่)
แปล.....

๑๓. มหதிய์ สาลาย์ โจรา. (ใหญ่, ศาลา, โจร)
 แปล.....
๑๔. โกวิทสุส อัจริยสุส สนฺติเก มหาปญญา สุทุธา สามเณรา.
 (ฉลาด, อาจารย์, สำนัก, ปัญญามาก, บริสุทธิ, สามเณร)
 แปล.....
- .....

๕. หลักการแปล อนุต มาน ปัจจัย

อนุต มาน ปัจจัยที่ประกอบด้วยปฐมวิภัตติ อยู่หน้าประธาน และที่ประกอบด้วยทุติยวิภัตติถึงสัตตมวิภัตติ ให้แปลเป็นวิเศษณะว่า ผู้...อัน..., (ยกเว้นที่เป็นกิริยาของประโยคแทรก) ตัวอย่างเช่น

- ธมมํ สฺนฺนโต ภิกฺขุ พุทฺธสฺส ธมฺเม ปสฺสตี.
- อ.ภิกษุ ผู้ฟังอยู่ ซึ่งธรรม ย่อมเลื่อมใส ในธรรม ของพระพุทธเจ้า.
- (อหํ) เอกํ ปุริสํ ฉตฺตํ คเหตฺวา คจฺจนฺตํ ปสฺสามิ.
- (อ.เรา) ย่อมเห็น ซึ่งบุรุษ คนหนึ่ง ผู้ถือเอาแล้วซึ่งร่วมไปอยู่.

ส่วน อนุต มาน ปัจจัยที่ประกอบด้วยปฐมวิภัตติ อยู่หลังประธาน เป็นกิริยาในระหว่าง แปลว่า อยู่ เมื่อ ตัวอย่างเช่น

- สตุถา ธมมํ เทเสฺนโต ตํ ภิกฺขุํ โวทตี.
- อ.พระศาสดา ทรงแสดงอยู่ ซึ่งธรรม ย่อมกล่าวสอน ซึ่งภิกษุนั้น.
- ปุริโส กมฺมํ กโรนฺโต กิลมตี.
- อ.บุรุษ กระทำอยู่ ซึ่งกรรม ย่อมลำบาก.

อนึ่งถ้า อนุต มาน ปัจจัย เป็นกิริยาที่ทำพร้อมกับกิริยาข้างหลังตน สามารถแปลพร้อมกัน กับกิริยาข้างหลังนั้นได้ ตัวอย่างเช่น

- อุปาสโก สตุถารํ โอลเณนโต อฏฺฐาสิ
- อ.อุบาสก ได้ยืนแลดูอยู่แล้ว ซึ่งพระศาสดา.

พิเศษ :- สำหรับ มาน ปัจจัยนั้น ถ้าประกอบด้วย อิ อากม และ ย ปัจจัย หรือ ลง ย ปัจจัย ก็ต้องแปลให้เหมือนประโยคกัมมวาก คือต้องหาบทนามที่แปลว่า อัน.... เมื่อแปลบทนามนั้นแล้ว จึงค่อยแปลกิริยาที่ประกอบด้วย มาน ปัจจัย เช่น

- เถเรน ปุจฺฉิยมาโน สามเณโร ตํ ปวตฺตี อจฺจิกฺขตี.
- อ.สามเณร ผู้อันพระเถระถามอยู่ ย่อมบอก ซึ่งความเป็นไปทั่วนั้น.

อาจารย์เอน โอวทียมาโน สิสโตส การเวน สุณาติ.

อ.ศิษย์ ผู้อันอาจารย์กล่าวสอนอยู่ ย่อมฟัง ด้วยความเคารพ เป็นต้น.

ถ้ากิริยา อนุต มาน ปัจจย ในประโยคใด ใช้ธาตุตัวเดียวกันกับกิริยาคุมพากย์ใน
ประโยคนั้น กิริยาที่ประกอบ อนุต มาน ตัวนั้นจะแปลว่า "เมื่อ" ตัวอย่างเช่น

สตถา วิหารเร ฌมมํ เทเสนโต ภิกขุณํ เทเสติ.

อ.พระศาสดา เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม ในวิหาร ย่อมทรงแสดง แก่ภิกษุ ท.

ปุริโส คามํ คจจนโต เวเคน คจจติ.

อ.บุรุษ เมื่อไป สูบ้าน ย่อมไป โดยเร็ว.

มาประลองกันหน่อย ดีกว่า

๑. เสฏโฐ พุทฺโธ ฌมมํ เทเสนโต ภิกขุ โอวทติ.

(ประเสริฐที่สุด, พระพุทธเจ้า, ธรรม, แสดง, ภิกษุ, กล่าวสอน)

แปล.....

๒. ทกฺโข ภิกขุ กम्मภูจฺจํ อุกฺคณฺหนโต พุทฺธมฺเม ปสฺสตี.

(ขยัน, ภิกษุ, กัมมัญฐาน, เรียนเอา, ธรรมของพระพุทธเจ้า, เลื่อมใส)

แปล.....

๓. กุสโล สามเณโร อาจารย์เอน โอวทียมาโน สุณาติ.

(ฉลาด, สามเณร, อาจารย์, กล่าวสอน, ฟัง)

แปล.....

๔. สุทฺโธ สตฺโต อิมสฺมี โลเก อุปฺปชฺชมาโน ขตฺตียกุเล อุปฺปชฺชติ.

(บริสุทธิ์, สัตว์, นี้, โลก, เกิดขึ้น, ตระกูลแห่งกษัตริย์, เกิดขึ้น)

แปล.....

๕. ทกฺโข ภิกขุ สตฺถารา โอวทียมาโน อรหตฺตํ ปาปฺปณฺนิ.

(ขยัน, ภิกษุ, พระศาสดา, กล่าวสอน, พระอรหันต์, บรรลุ)

แปล.....

๖. กณฺหา เกสขฺชํ ภูณฺชนฺตึ ปิตุ เกสขฺชํ ภูณฺชติ.
(นางสาวน้อย, เกสัช, บริโภค, บิดา, เกสัช, บริโภค)

แปล.....
.....

๗. จณฺโท สุนฺโห รุกฺขมุเล นิปฺชชมาโน สพฺพรตฺตึ นิทฺทหายติ.
(ตุ๋ราย, สุนัข, โคนแห่งต้นไม้, นอน, ราตรีทั้งปวง, หลับ)

แปล.....
.....

๘. อาจารย์โย สิสฺถานํ สิปฺปํ วาเจนฺโต กิลมติ.
(อาจารย์, ศิษย์, ศิลปะ, บอก/กล่าวสอน, ลำบาก)

แปล.....
.....

๙. ปุตุโต ปิตฺรา โปสิยมาโน อนฺุพฺพเพน วฑฺฒติ.
(บุตร, บิดา, เลี้ยง, ลำดับ, เจริญ)

แปล.....
.....

๑๐. ศาลาญํ นิสฺทนฺตา ภิกฺขุ อตฺตโน อตฺตโน อาสเน นิสฺทนฺติ.
(ศาลา, นั่ง, ภิกษุ, ตน, ตน, อาสนะ, นั่ง)

แปล.....
.....

๖. หลักการแปล ต ปัจจัย

ต ปัจจัยนั้นสามารถเป็นได้หลายวาก จนั้นเวลาแปล นักเรียนจำต้องดูธาตุด้วยว่ามีกรรมหรือไม่ ถ้าเป็นธาตุที่มีกรรม แล้วประกอบกับ ต ปัจจัย ส่วนมากเป็นกัมมวาก ถ้าเป็นธาตุไม่มีกรรม ก็เป็นกัตตวาก ซึ่งมีวิธีแปลหลักๆ ดังนี้

ต ปัจจัยที่ประกอบด้วยปฐมวิภคติ ถ้าอยู่หน้าประธาน แปลเป็นวิเสสณะว่า ผู้... อัน..., เช่น ปรมํ อากโต ภิกฺขุ ปุโรโต นิสฺสิทฺติ = อ.ภิกษุ ผู้มาแล้ว ก่อน นั่งแล้ว ข้างหน้า.

ต ปัจจัยที่ประกอบด้วยปฐมวิภคติ ถ้าอยู่หลังประธาน แต่ไม่ใช่เป็นกิริยาคุณพากย์ แปลเป็นกิริยาตามปกติว่า .....แล้ว เช่น

ออยฺ ปุริโส นิสฺสินโน ภตฺตํ ภูณฺชติ = อ.บุรุษ นี้ นั่งแล้ว ย่อมบริโภค ซึ่งภัตฺร.

แปลเป็นวิเสสณะว่า ผู้... อัน.... เช่น

อัย ปุริโส นิสินโน ภคตํ ภูณชติ = อ.บุรุษ นี้ ผู้นั่งแล้ว ย่อมบริโภคน้ำ ซึ่งภคต.
แปลเป็นวิภคตีกัตตาว่า เป็น (โดยใส่ หุตฺวา มาเพื่อรับวิภคตีกัตตาตัวนั้น) เช่น
อัย ปุริโส นิสินโน (หุตฺวา) ภคตํ ภูณชติ = อ.บุรุษนี้ เป็นผู้นั่งแล้ว (เป็น) ย่อม
บริโภคน้ำ ซึ่งภคต.

ต ปัจจยที่ เป็นกิริยาคุมพากย์มักอยู่คำสุดท้ายของประโยค ซึ่งจะไม่แปลว่า
ผู้...อัน..., แปลเป็นกิริยาตามปกติ เช่น

พุทฺโธ โลเก อุปฺปนฺโน = อ.พระพุทธเจ้า อุบัติแล้ว ในโลก

แปลเป็นวิภคตีกัตตาว่า เป็น โดยใส่กิริยามีว่าเป็นมารับวิภคตีกัตตา ซึ่งต้อง
ให้ตรงบุรุษกัน ถ้าประธานเป็นปฐมบุรุษใช้ โหติ, โหนติ, เช่น

พุทฺโธ โลเก อุปฺปนฺโน (โหติ) = อ.พระพุทธเจ้า เป็นผู้อุบัติแล้ว ในโลก ย่อม
เป็น.

พุทฺธา โลเก อุปฺปฺนฺนา (โหนติ) = อ.พระพุทธเจ้า ท. เป็นผู้อุบัติแล้ว ในโลก
ย่อมเป็น.

ถ้าประธานเป็นมัธยมบุรุษใช้ อสิ อตฺถ, โหสิ โหถ เช่น

ตฺวํ วิหารํ อากฺโข (อสิ) = อ.ท่าน เป็นผู้มาแล้ว สู่วิหาร ย่อมเป็น.

ตฺมฺเห วิหารํ อากฺตา (อตฺถ) = อ.ท่าน ท. เป็นผู้มาแล้ว สู่วิหาร ย่อมเป็น.

ถ้าประธานเป็นอุตตมบุรุษใช้ อมฺหิ อมฺห, โหมิ โหม เช่น

อหํ วิหารํ อากฺโข (อมฺหิ) = อ.เรา เป็นผู้มาแล้ว สู่วิหาร ย่อมเป็น.

มยํ วิหารํ อากฺตา (อมฺห) = อ.เรา ท. เป็นผู้มาแล้ว สู่วิหาร ย่อมเป็น.

(ความข้อนี้ ให้นักเรียนย้อนไปอ่านหน้าที่ ๗ ข้อ ๒ ดู)

ส่วน ต ปัจจย ที่ประกอบด้วยทุติยาวิภคตติ ถึง สัตตมวิภคตติ ไม่ว่าจะอยู่หน้าหรือ
อยู่หลังตัวนามนามที่ตนขยาย ให้แปลเป็นวิเสสนะว่า ผู้.. อัน.. (ยกเว้นที่เป็นกิริยาของ
ประโยคแทรก) เช่น

เอโร ตํ ภิกฺขุ อากฺตํ อทุกฺส = อ.พระเถระ ได้เห็นแล้ว ซึ่งภิกษุนั้น ผู้มาแล้ว.

สตุถา สามเณรํ ปิณฺฑาย คตํ อทุกฺส.

อ.พระศาสดา ได้ทรงเห็นแล้ว ซึ่งสามเณร ผู้ไปแล้ว เพื่อบิณฑบาต เป็นต้น.

ส่วน ต ปัจจย ที่ประกอบด้วยธาตุที่มีกรรม จะเป็นกัมมมาจาก เช่น

-สตุถารา ธมฺโม เทสิโต = อ.ธรรม อันพระศาสดา แสดงแล้ว

ภิกฺขุณา ภิกฺขา ลทฺธา = อ.ภิกษา อันภิกษุ ได้แล้ว

พิเศษ : แม้จะไม่ใช้กิริยาคุณพากย์ คือ ประกอบด้วยวิภัติอื่นนอกจากปฐมาวิภัติ ถ้าเป็น ต ปัจจัยที่ประกอบด้วยธาตุที่มีกรรม เวลาแปล ก็ต้องแปลให้เหมือนกัมมวาทกเช่นกัน คือ ต้องแปลหนามนามที่แปลว่า อัน (ผู้อัน...กิริยา ต ปัจจัย) เช่น

ภิกขุ เถเรน ปุจฉิตฺ สามเณร โวทติ

อ.ภิกขุ ย่อมกล่าวสอน ซึ่งสามเณร ผู้อันพระเถระ ถามแล้ว เป็นต้น.

ได้เวลาประลองกันอีกแล้ว....

๑. ราชา นหนาย นที คโต. (พระราชา, อาบน้ำ, แม่น้ำ, ไป)

แปล.....

๒. ภิกขุณา สตถุ ธมโม ปฏิปชชิต. (ภิกษุ, พระศาสดา, ธรรม, ปฏิบัติ)

แปล.....

๓. ภิกขุ คามํ ปิณฑาย ปวิภูโต. (ภิกษุ, บ้าน, ก้อนข้าว, เข้าไป)

แปล.....

๔. ภิกขุณา เถรสส โววาโท ภาสิต. (ภิกษุ, พระเถระ, โอวาท, กล่าว)

แปล.....

๕. วาณิโฆ ทานํ ทตฺวา ปกุกนฺโต. (พ่อค้า, ทาน, ให้, หลีกไป)

แปล.....

๖. เถเรน อิตฺถิยา โภชนํ คหิตํ. (พระเถระ, หลึง, โภชนะ, รับเอา)

แปล.....

๗. เถโร สามเณรํ วิหารํ อาคตํ ปกุกอสติ. (พระเถระ, สามเณร, วิหาร, มา, ร้องเรียก)

แปล.....

.....

๘. ปุรีเสน มหุโต รุกโข ฉินโน. (บุรุษ, ใหญ่, ตันไม้, ตัด)

แปล.....

๙. วิสาขชาย ทานํ สดถุ ทินนํ. (นางวิสาขา, ทาน, พระศาสดา, ถวาย)

แปล.....

๑๐. สามเณโร เอกาย อิตถิยา มุพฺโพ. (สามเณร, คนหนึ่ง, หลึง, หลง)

แปล.....

๗. หลักการแปล อนิย ตพฺพ ปัจจย

อนิย ปัจจยนั้น ใช้ประกอบกับธาตุที่มีกรรม ส่วนมากถ้าเป็นกิริยาคุมพากย์จะเจอในรูปแบบของกัมมวาทก เพราะฉะนั้น เวลาแปลก็ต้องแปลตามข้อกำหนดรูปแบบของกัมมวาทก (อ. - อัน - กิริยา) เช่น

ปุรีเสน กम्मํ กรณียํ = อ.กรรม อันบุรุษ พิงกระทำ.

ภิกขุณา ธมฺโม วจนีโย = อ.ธรรม อันภิกษุ พิงกล่าว.

ในบางประโยคที่เป็นกัมมวาทกนั้น บางครั้งตัวอนภิตกัตตา (บทนามที่แปลว่าอัน) ก็ไม่มีมาให้ เวลาแปลนักเรียนจะต้องเพิ่มเข้ามาเอง เพื่อให้เนื้อความนั้น ๆ สมบูรณ์ โดยดูจากเนื้อเรื่องว่าควรจะยกศัพท์อะไรมา เช่น

(ปุคฺคเลน) สุจฺริตํ กรณียํ = อ.สุจฺริต (อันบุคคล) พิงกระทำ เป็นต้น

หากว่าธาตุที่ประกอบด้วย อนิย ปัจจยนั้น ไม่ใช่กิริยาคุมพากย์ ก็จะแปลเป็นเหมือนคุณนามของนามนามบทนั้น ๆ ซึ่งเวลาแปล ก็ต้องแปลเหมือนรูปแบบกัมมวาทก คือ ต้องหาบทนามที่แปลว่า อัน ก่อนแล้วจึงค่อยแปลกิริยาที่ประกอบด้วย อนิย นั้น

(คูอธิบายที่คล้าย ๆ กันหน้า ๑๕. ตั้งแต่คำว่า พิเศษ...)

ตพฺพ ปัจจยนั้น เป็นได้ทั้งภาววาทก กัมมวาทก เหตุกัมมวาทก ซึ่งมีวิธีการที่จะสังเกตจาก ดังนี้

ถ้าประกอบกับธาตุที่ไม่มีกรรม (เช่น ภู ธาตุ เป็นต้น) เป็นภาววาทก เวลาแปลไม่จำเป็นต้องหาบทนามที่ลงปฐมวิภัตติ เพราะในภาววาทกไม่มี จะมีก็แต่บทนามที่ลงตติยาวิภัตติ (แปลว่า อัน) และกิริยา เช่น

อนฺตรายเณ เอตถ (วตฺถุสมฺ) ภวิตพฺพํ = อันอันตราย พิงมี ในเรื่องนี้.

ถ้าประกอบด้วยธาตุที่มีกรรม แต่ไม่ได้ลงเหตุปัจจัย เป็นกัมมวาทก เช่น

ปุริเสน กมมํ กตตพฺพํ = อ.กรรม อันบุรุษ พึงกระทำ.

รณฺหา โภชนํ ภูตฺตพฺพํ = อ.โภชนะ อันพระราชา พึงเสวย.

หากว่าธาตุที่ประกอบด้วย ตพฺพ ปัจจัยนั้น ไม่ได้เป็นกิริยากุมพากย์ จะแปลเป็นเหมือนคุณนามของนามนามบทนั้น ๆ ซึ่งเวลาแปล ก็ต้องแปลเหมือนรูปแบบกัมมวาทก คือ ต้องหาบทนามที่แปลว่า อัน ก่อนแล้วจึงค่อยแปลกิริยาที่ประกอบด้วย ตพฺพ ปัจจัยนั้น

(คูอธิบายที่คล้าย ๆ กันหน้า ๑๕. ตั้งแต่คำว่า พิเศษ...)

หมายเหตุ : อนีย ตพฺพ ปัจจัยนี้ ให้นักเรียนย้อนไปอ่านหน้าที่ ๖ ข้อ ๒ ประกอบด้วย

ตัวอย่างการแปล อนีย ตพฺพ ปัจจัย

สุเทน โอทโน ปฺจิตฺตพฺพ = อ.ข้าวสุก อันพ่อครัว พึงหุง

อหํ มยา วณฺณียํ วณฺณํ วทามิ = อ.เรา จะกล่าว ซึ่งคำ อันอันเรา พึงกล่าว

ชเนหิ ผลานิ คเหตุตพฺพานิ = อ.ผลไม้ ท. อันชน ท. พึงถือเอา (พึงเก็บเอา)

เป็นนักรบ ย่อมต้องได้รับการฝึกฝนเสมอ

๑. จณฺโท ปุริโส อตฺตโน ภาตฺตีหิ ภินฺนิตฺตพฺพ. (ดูร้าย, บุรุษ, ตน, ญาติ, ทำลาย)

แปล.....

๒. กุสเสน ภิกฺขุณา กิเลสฺสา ฉินฺนิตฺตพฺพา. (ฉลาด, ภิกษุ, กิเลส, ตัด)

แปล.....

๓. เถโร ภิกฺขุณา กรณฺณียํ กิจฺจํ อาจิกฺขติ. (พระเถระ, ภิกษุ, พึงกระทำ, กิจ, บอก)

แปล.....

๔. ปุริเสน อิมสมิ์ เคเห ภวิตฺตพฺพ. (บุรุษ, นี้, เรือน, มี)

แปล.....

.....

๕. ภิกขุณา สตถุ ฌมโม วจนีโย. (ภิกขุ, พระศาสดา, ธรรม, กล่าว)

แปล.....
.....

๘. หลักการแปล ตวา ปัจจัย

สำหรับ ตวา ปัจจัย ที่ทำก่อนกริยาที่อยู่ข้างหลัง ให้แปลว่า "แล้ว" (ทั่ว ๆ ไป)
เช่น

โต ปุริโส ฌมมํ สุตวา คามํ คจจติ.

อ.บุรุษนั้น ฟังแล้ว ซึ่งธรรม ย่อมไป สู่บ้าน.

ราชา ทานํ ทตวา ฌมมํ สุตวา สีลํ รกขติ.

อ.พระราชา ถวายแล้ว ซึ่งทาน สดับแล้ว ซึ่งธรรม ย่อมรักษา ซึ่งศีล.

สำหรับ ตวา ปัจจัยที่เรียงไว้ตัวแรกของประโยคหลัง หากว่าใช้ธาตุตัวเดียวกัน
หรือมีอรรถเดียวกันกับกริยาคุมพากย์ของประโยคหน้า แปลว่า "ครั้ง...แล้ว" เช่น

ปุริโส ปพฺพชฺช, ปพฺพชิตวา จ ปน อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ.

อ.บุรุษ บวชแล้ว, ก็แล (อ.บุรุษนั้น) ครั้งบวชแล้ว บรรลุแล้ว ซึ่งพระอรหัต.

สตถา ภิกขุณฺ ฌมมํ เทเสตี, เทเสตวา จ ปน เต (ภิกขุ) โฉวทติ.

อ.พระศาสดา ทรงแสดงแล้ว ซึ่งธรรม แก่ภิกษุ ท.,

ก็แล อ.พระศาสดา ครั้งทรงแสดงแล้ว ย่อมกล่าวสอน ซึ่งภิกษุ ท. เหล่านั้น.

ตวา ปัจจัย ที่ทำพร้อมกันกับกริยาที่อยู่ข้างหลัง จะไม่ออกสำเนียงคำแปลว่า
แล้ว เช่น

ปุริโส จตฺตํ คเหตวา คจจติ = อ.บุรุษ ถือ ซึ่งร่วม ไปอยู่.

ตวา ปัจจัยแบบนี้เรียกว่า สมานกาลกริยา ซึ่งมีความหมายเท่ากับ อนุต มาน
ปัจจัยที่ทำพร้อมกับกริยาที่อยู่ข้างหลัง ตัวอย่างเช่น

โธโลเกตวา อฏฺฐาติ มีความหมายเท่ากับ โธโลเกนโต อฏฺฐาติ

กตวา วิจฺรติ มีความหมายเท่ากับ กโรนโต วิจฺรติ.

ตวา ปัจจัย ที่ทำหลังกริยาคุมพากย์ ก็ให้แปลหลังกริยาคุมพากย์ตัวนั้น เช่น

เถโร ฌมฺมาสเน นิสฺสึทึ จิตฺตวีสฺสนึ คเหตวา.

อ.พระเถระ นั่งแล้ว บนธรรมาสน์ จับ ซึ่งพัดอันวิจิตร.

ตวา ปัจจัย ที่ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นกริยาแต่ทำหน้าที่เป็นตัวขยาย ถ้าเข้ากับนาม
แปลหลังนาม เป็นวิเศษณะ ถ้าเข้ากับกริยาแปลหลังกริยา เป็นกริยาวิเศษณะ เช่น

จเปตวา เทว อคฺคสาวเก อวเสสา (ภิกขุ) อรหตฺตํ ปาปุณฺณิสฺสุ.

อ.ภิกษุ ท. ผู้เหลือลง เว้น ซึ่งพระอัครสาวก ท. สอง บรรลุแล้ว ซึ่งพระอรหันต์.
 อิมํ คามํ นิสสาย โภจิ อารณฺณโก วิหาโร อตฺถิ.
 อ.วิหาร อันตั้งอยู่ในป่า ใดๆ อาศัย ซึ่งบ้าน นี้ มีอยู่ หรือ.
 ตีณิ รตนานิ จเปตฺวา อณฺเฬ เม ปฏฺฐิสรณํ นตฺถิ
 อ.ที่พึ่ง อื่น ของเรา ย่อมไม่มี เว้น ซึ่งรัตนะ ท.
 ตฺวา ปัจจยฺ หากจะแปลหลังคฺมพาทย์ก็ได้ ในบางกรณี เพื่อให้เนื้อความ
 สละสลวยขึ้น ซึ่งเวลาแปลก็ให้แปลว่า เพราะ เช่น
 สීหํ ทิสฺวา ภยํ อุปฺปชฺชติ.
 อ.ความกลัว ย่อมเกิดขึ้น เพราะเห็น ซึ่งสีหะ.
 มยา อจฺฉริยํ นิสสาย ชีวิตํ ลทฺธํ.
 อ.ชีวิต อันเรา ได้แล้ว เพราะอาศัย ซึ่งอาจารย์.
 (แปลธรรมดา...อ.ชีวิต อันเรา อาศัยแล้ว ซึ่งอาจารย์ ได้แล้ว)

สงครามแห่งความท้าทาย ได้เริ่มขึ้นแล้ว.

๑. เถโร สามเณรสฺส โอวาทํ อทาสิ, ทตฺวา จ ปน วิหารํ ปวิฏฺฐโจ.
 (พระเถระ, สามเณร,โอวาท, ได้ให้แล้ว, ให้, ก็, แล, วิหาร, เข้าไป)
 แปล.....
 .....

๒. ปุริโส ภริยาย เคหํ คนฺตฺวา ตสฺสา ธนํ ทตฺวา โภชนํ ภูณฺชนฺโต มณฺจเก ภูณฺชติ.
 (บุรุษ, ภรรยา, เรือน, ไป, นั้น, ททรัพย์, ให้, โภชนะ, บริโภค, เตียง, บริโภค)
 แปล.....
 .....

๓. อหํ โจรํ ทิสฺวา ภายามิ. (เรา, โจร, เห็น, กลัว)
 แปล.....
 .....

๔. ตฺยา มํ นิสสาย ชีวิตํ ลทฺธํ. (ท่าน, เรา, อาศัย, ชีวิต, ได้)
 แปล.....
 .....

๕. อมจุใจ รมโถว วจนเนน กตฺวา คามํ คจฺจติ. (อำมาตย์, พระราชา, คำ, กระทำ, บ้าน, ไป)
แปล.....
.....
๖. ปุตุโต อาหารํ อาเนตฺวา ปิตุ ทตฺวา นินฺนติ. (บุตร, อาหาร, นำมา, บิดา, ให้, กลับ)
แปล.....
.....
๗. สามเณโร สีสํ สมานิยิตฺวา ฐมฺมํ สุณนติ. (สามเณร, สีล, สมานาน, ธรรม, ฟัง)
แปล.....
.....
๘. อิตฺถิ วณํ ปวิสิตฺวา เอกํ ปุริสํ อทฺทส. (หญิง, ป่า, เข้าไป, คนหนึ่ง, บุรุษ, ได้เห็นแล้ว)
แปล.....
.....
๙. จณฺโท หตฺถิ เอกํ ภิกขุํ ทิสฺวา ปสิทฺติ. (ตัวดูร้าย, ช้าง, รูปหนึ่ง, ภิกษุ, เห็น, เลื่อมใส)
แปล.....
.....
๑๐. ภิกขุณา ฐมฺมํ สุตฺวา สีสํ รกฺขิตพฺพํ. (ภิกษุ, ธรรม, ฟัง, สีล, รักษา)
แปล.....
.....

ทำไม่ได้หรือ.....หน้างองเขียว สู้ๆ ครับ.

๙. หลักการแปลจากอาขยาต

วากในอาขยาตนั้น มีอยู่ ๕ วากด้วยกัน คือ

๑. กัตตุวาก วากที่กล่าวถึงผู้ที่ทำกริยานั้น ๆ ด้วยตนเอง
๒. กัมมวาก วากที่กล่าวถึงบุคคลหรือสิ่งที่ถูกกระทำ
๓. ภาววาก วากที่กล่าวถึงเพียงความมีความเป็นเท่านั้น
๔. เหตุกัตตุวาก วากที่กล่าวถึงบุคคลที่ใช้คนอื่นให้ทำสิ่งต่าง ๆ
๕. เหตุกัมมวาก วากที่กล่าวถึงสิ่งที่ถูกบุคคลใช้คนอื่นให้ทำ

ซึ่งในแต่ละวากนั้น ก็มีคำแปลและข้อกำหนดเฉพาะตนอยู่ เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องทำให้นักเรียนต้องทำความเข้าใจในหลักวากทั้ง ๕ นี้ เพื่อนำไปสู่การแปลบาลีได้อย่างถูกต้อง ซึ่งข้าพเจ้าจะขอนำมาอธิบายพอเป็นตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

อธิบายหลักการแปลกัตตุจาก พอสังเขป

กัตตุจาก จะประกอบด้วยปัจจัย ๑๐ ตัวคือ อ-เอ-ย-ณ-ณา-นา-ณา-โอ-เณ-ณย
ตัวใดตัวหนึ่ง เพราะฉะนั้น กิริยา (ธาตุ) ใดก็ตามประกอบด้วยปัจจัยเหล่านี้ตัวใดตัวหนึ่ง
กิริยานั้นก็เป็นกัตตุจาก, การประกอบปัจจัยนั้น จะประกอบตามประจําหมวดของตน
เช่น ถ้าเป็น กร ธาตุ ก็จะลง โอ ปัจจัย เพราะ กร ธาตุ อยู่ในหมวด ตน ธาตุ ซึ่ง ตน
ธาตุนั้นมีปัจจัยประจําหมวด คือ โอ นั่นเอง, ส่วนวิภัตติอาขยาต ที่มักใช้ในกัตตุจากนั้น
จะใช้กิริยาธาตุที่ลงวิภัตติอาขยาต ฝ่ายปรสสบทเป็นส่วนใหญ่

องค์ประกอบหลัก ๆ จะต้องมี ประธาน และ กิริยา (อ. - (กรรม) - กิริยา) เช่น

ปุริโส กมมํ กโรติ = อ.บุรุษ ย่อมกระทำ ซึ่งกรรม.

(กร ธาตุ ลง โอ ปัจจัยประจําหมวดธาตุ และวิภัตติฝ่ายปรสสบท คือ ตี)

เถรา ธมมํ สุนนฺติ = อ.พระเถระ ท. ย่อมฟัง ซึ่งธรรม.

(สุ ธาตุ ลง ณา ปัจจัยประจําหมวดธาตุ และวิภัตติฝ่ายปรสสบท คือ อนฺติ)

ตฺวํ โอทนํ ปจาทิ = อ.ท่าน จงหุง ซึ่งข้าวสุก.

(ปจ ธาตุ ลง อ ปัจจัยประจําหมวดธาตุ และวิภัตติฝ่ายปรสสบท คือ ทิ)

อธิบายหลักการแปลกัมมจาก พอสังเขป

กัมมจาก นั้น จะประกอบด้วย ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อากม หน้า ย ด้วย หรือ
บางครั้ง ประกอบด้วย ย ปัจจัยอย่างเดียวก็มี, ส่วนวิภัตติอาขยาต ที่มักใช้ในกัมมจาก
นั้น จะใช้กิริยาธาตุที่ลงวิภัตติอาขยาต ฝ่ายอัตตโนบทเป็นส่วนใหญ่

องค์ประกอบหลัก ๆ จะต้องมี คนทำ, ประธาน และ กิริยา (อ. - อัน - กิริยา) เช่น

สุเทน โอทโน ปจียเต = อ.ข้าวสุก อันพ่อครัว หุงอยู่

(ปจียเต >> ปจ ธาตุ + ย ปัจจัย + อิ อากมหน้า ย + เต วัตตมานา อัตตโนบท)

สุเทน โอทโน ปจฺจเต = อ.ข้าวสุก อันพ่อครัว หุงอยู่

(ปจฺจเต = ปจ + ย + เต, แปลง ย กับ จ ที่สุดธาตุ เป็น จจ)

พิเศษ :- กัมมจากนี้ ไม่ค่อยจะนิยมใช้ในรูปแบบอาขยาตมากนัก ส่วนมาก
ท่านจะใช้เป็นรูปแบบ กิริยาภิกตฺก (ลง ต อนีย ตพฺพ ปัจจัย), อนึ่ง ขอให้นักเรียน
สังเกตเถิด กัมมจากนี้แปลจากกัตตุจาก อย่างนี้

ประธานในประโยคกัตตุจาก พอมากัมมจาก จะเปลี่ยนจากปฐมวิภัตติ มา
ลงตติยวิภัตติ (อัน....)

ตัวกรรม (สิ่งที่ถูกกระทำ) ในกัตตุจาก พอมากัมมจาก จะเปลี่ยนจากทุตติยา
วิภัตติ มาลงปฐมวิภัตติ (อ. ....)

ตัวกิริยาในกัตตุวาก ซึ่งลงปัจจัยประจำหมวดธาตุของตน และใช้วิภัตติ ฝ้ายปรัสสบท พอมากัมมวาก จะไม่ลงปัจจัยในหมวดของตน แต่จะลง ย ปัจจัย กับ อิ อากม หน้า ย หรือ ย ปัจจัยตัวเดียวกันมี และใช้วิภัตติฝ้ายอัตตโนบท เช่น

สูโท (ป. - อ.) โทหนิ (ท. - ซึ่ง) ปจติ (ปจ+อ+ติ) = กัต.

สูเทน (ต. - อัน) โทหนิ (ป. - อ.) ปจยเต (ปจ+ย+อิ อากม หน้า ย+เต) = กัม.

อธิบายหลักการแปลภววาก พอสังเขป

ภววาก นั้น จะประกอบด้วย ย ปัจจัยเพียงตัวเดียว ส่วนวิภัตติอาขยาด ที่มัก ใช้ในภววากนั้น จะใช้กิริยาอาขยาดที่ลง เต วัตตมานา ฝ้ายอัตตโนบท, ภววากนี้ ที่ อยู่ในรูปแบบอาขยาด นักเรียนจะเจอน้อยมาก ๆ เพราะส่วนใหญ่ ถ้าเป็นภววาก ท่าน จะใช้ ตพพ ปัจจัยในกิริยาภิกต + ธาตุที่ไม่มีกรรม (ภู ธาตุ - ภวิตพพ เป็นต้น)

องค์ประกอบหลัก ๆ คือ นามนามที่ลงตติยวิภัตติ และกิริยา (อัน - กิริยา) เช่น

เตน ปุริเสน ภูยเต = อันบุรุษ นั้น เป็นอยู่

(ภูยเต >>> ภู ธาตุ + ย ปัจจัยในภววาก + เต วัตตมานา อัตตโนบท)

อธิบายหลักการแปลเหตุกัตตุวาก พอสังเขป

เหตุกัตตุวาก จะประกอบด้วยปัจจัย ๔ ตัว คือ เณ-ณย-ณาเป-ณาปย ตัวใด ตัวหนึ่ง ซึ่งกิริยาที่ลงปัจจัย ๔ ตัวนี้ มีข้อที่ควรรู้ คือ เมื่อลงไปแล้ว ณ จะถูกลบเสมอ ซึ่งถ้าต้นธาตุเป็นรัสสะ ณ ที่ลงไปนั้นมีอำนาจ พอคราว ๆ ดังนี้

ถ้าต้นธาตุนั้น เป็น อ จะที่ฆะเป็น อา

ถ้าต้นธาตุนั้น เป็น อิ จะที่ฆะเป็น อี

ถ้าต้นธาตุนั้น เป็น อุ จะที่ฆะเป็น อู

ถ้าต้นธาตุนั้น เป็น อี จะวิการเป็น เอ บ้าง

ถ้าต้นธาตุนั้น เป็น อุ จะวิการเป็น โอ บ้าง

ถ้าต้นธาตุเป็นที่ฆะอยู่แล้ว หรือว่า มีพยัญชนะสังโยค (ตัวสะกด) ซ่อนอยู่ เบื้องหลัง ก็ไม่ต้องทำอะไร คงไว้อย่างเดิม เพียงลบ ณ ไปเท่านั้น

เพราะฉะนั้น กิริยา (ธาตุ) ใดก็ตามประกอบด้วยปัจจัยเหล่านี้ตัวใดตัวหนึ่ง กิริยานั้นก็เป็นเหตุกัตตุวาก (ยกเว้น เณ ณย ของหมวด จรู ธาตุ, จะได้อธิบายใน ข้างหน้า), การประกอบปัจจัยเหล่านี้กับธาตุ ให้ประกอบตามข้อกำหนดดังที่กล่าวมา, ส่วนวิภัตติอาขยาด ที่มักใช้ในเหตุกัตตุวากนี้ จะใช้กิริยาธาตุที่ลงวิภัตติฝ้ายปรัสสบท เป็นส่วนใหญ่.

เหตุกัตตฺวาจากนี้ ต้องมีตัวการิตกรรม (คนที่ถูกใช้) และก่อนแปลกิริยาต้องมีคำ
หนุนว่า “ให้” องค์ประกอบหลัก ๆ จะต้องมี ประธาน-การิตกรรม-(อวุตตกรรม)-กิริยา,
อ.-ยัง-(ซึ่ง)-กิริยา

สามิโก สุทฺ โอทนํ ปาเจติ. (ปาจาเปติ, ปาจาปยติ,)

อ.นาย ยังพอครว ให้หุงอยู่ ซึ่งข้าวสุก.

(ปาเจติ = ปจ + เณ + ตี >>> ลบ ณ เสีย แล้วที่ฆะต้นธาตุซึ่งเป็น อ ให้เป็น

อา)

พิเศษ : จะขออธิบายถึง เณ ฌย ปัจจัย คือ ปัจจัย ๒ ตัวนี้ นักเรียนจำได้ไหม
มีอยู่ทั้งในกัตตฺวาจาก (หมวด จรุ ธาตุ) และเหตุกัตตฺวาจาก (เณ ฌย ณาเป ณาปย)
นักเรียนจำต้องดูให้ดี มิฉะนั้นอาจแปลผิดตฺวาจากได้เลย ซึ่งข้าพเจ้ามีแนวทางพอให้สังเกต
ดังนี้

ถ้ากิริยา (ธาตุ) ที่ประกอบด้วย เณ ฌย ปัจจัยนั้น ไม่ใช่ธาตุที่อยู่ในหมวดของ
จรุ ธาตุ กิริยานั้นเป็นเหตุกัตตฺวาจากอย่างแน่นอน เช่น

ราชา ชเน วิหารํ กาวเรติ = อ.พระราชายังชน ท. ให้กระทำอยู่ ซึ่งวิหาร.

(กร ธาตุลง โอ ปัจจัย ไม่ได้ลง เณ ปัจจัย เพราะ กร ธาตุไม่ได้อยู่ในหมวด จรุ
ธาตุดังนั้น กาวเรติ ตัวนี้ จึงเป็นเหตุกัตตฺวาจาก)

ถ้ากิริยา (ธาตุ) ที่ประกอบด้วย เณ ฌย ปัจจัยนั้น เป็นธาตุที่อยู่ในหมวดของ
จรุ ธาตุ กิริยานั้น ส่วนมากเป็นกัตตฺวาจาก เพราะถ้าท่านต้องการแสดงว่าเป็นเหตุกัตตฺ
วาจาก ท่านจะเอาธาตุที่อยู่ในหมวด จรุ ธาตุ ตัวนั้น ๆ ลง ณาเป หรือ ณาปย ปัจจัย
แทน เพื่อให้ชัดขึ้น แสดงให้เห็นง่ายขึ้นว่าเป็นเหตุกัตตฺวาจาก เช่น

ปริโส จินเตติ = อ.บุรุษ ย่อมคิด. (จินต + เณ + ตี)

(จินต อยู่ในหมวดของ จรุ ซึ่ง จรุ ธาตุลง เณ อยู่แล้ว ดังนั้นจึงแปลเป็นกัตต
วาจาก)

ปริโส ชเน ธนํ โจราเปติ = อ.บุรุษ ยังชน ท. ย่อมให้ลัก ซึ่งทรัพย์ (จรุ + ณาเป
+ ตี)

(จรุ ธาตุมี เณ ฌย เป็นปัจจัยประจำหมวดธาตุ ไม่ใช่ ณาเป ดังนั้นเมื่อ จรุ ธาตุ
ประกอบด้วย ณาเป ปัจจัยเช่นนี้ ก็ต้องเป็นเหตุกัตตฺวาจาก).

อธิบายหลักการแปลเหตุกัมมวาจาก พอสังเขป

เหตุกัมมวาจาก จะประกอบด้วยปัจจัย ๑๐ ตัว ของกัตตฺวาจากตัวใดตัวหนึ่งด้วย,
จะลง ณาเป ปัจจัยของเหตุกัตตฺวาจากด้วย, ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อากมหน้า ย เหมือน

กัมมมาจากด้วย (-าปิย), วิกัตติอาชยาต ที่มักใช้ในเหตุกัมมมาจากนี้ จะใช้กิริยาธาตุที่ลง
วิกัตติอาชยาต ฝ่ายอัตตโนบทเป็นส่วนใหญ่. (ต้องแปลท่อนก่อนกิริยาว่า ให้ เหมือนกัน)

องค์ประกอบหลักจะต้องมี ประธาน - อนภิหิตกัตตา - การิตกรรม - กิริยา

(อ.....อัน.....ยัง.....กิริยา)

สามิเกน ภริยํ กมมํ การापियเต = อ.กรรม อันสามิ ยังภรรยา ให้กระทำอยู่.

พิเศษ : เหตุกัมมมาจากนี้ ขอให้นักเรียนสังเกตเถิด จะแปลกจากเหตุกัตตฺวาจาก
อย่างนี้

ประธานในประโยคเหตุกัตตฺวาจาก พอมาเหตุกัมมมาจาก จะเปลี่ยนจากปฐมา
วิกัตติ มาลงตติยาวิกัตติ (อัน....)

ตัวกรรม (สิ่งที่ถูกกระทำ) ในเหตุกัตตฺวาจาก พอมาเหตุกัมมมาจาก จะเปลี่ยนจาก
ทุตติยาวิกัตติ มาลงปฐมาวิกัตติ (อ. ....)

ตัวการิตกรรม (คนที่ถูกใช้) ในเหตุกัตตฺวาจาก พอมาเหตุกัมมมาจาก จะลงทุตติยา
วิกัตติ และแปลอยู่เหมือนเดิม (ยัง.....)

ตัวกิริยาในเหตุกัตตฺวาจาก ซึ่งลงปัจจย ๔ ตัวนั้น และใช้วิกัตติฝ่ายปรัสสบท พอ
มาเหตุกัมมมาจาก จะลงปัจจยตามข้อกำหนดของเหตุกัมมมาจากตั้งที่กล่าวมา และใช้
วิกัตติฝ่ายอัตตโนบท เช่น

สามิโก (ป. - อ.) สุทฺ (ท. - ยัง) โอทนํ (ท. - ซึ่ง) ปาเจติ = เหตุกัต.

สามิเกน (ต. - อัน) สุทฺ (สุเทน ก็ได้) โอทโน (ป. - อ.) ปาจาปิยเต = เหตุกัม.

ได้เวลาทดสอบความเข้าใจกันแล้ว ขอรับ

๑. สตถา วิหาเร ภิกขุณํ ฐมมํ เทเสติ. (แสดง)

แปล.....

๒. ราชา ปุริเส ผลานิ อหาราเปติ. (นำมา)

แปล.....

๓. สตถารา ฐโม เทสียเต.

แปล.....

๔. ภิกขุณา สามเณร จีวร สัพพปิยเต. (เข็บบ)

แปล.....

๕. เถโร ภิกขุ วิหาระ ฌมมํ สุณาเปติ.

แปล.....

๖. กุมาโร “ อหํ ปพพชิสสามีติ จินเตสิ.

แปล.....

๗. มาตาปิตโร ปุตเต สิปปานิ (คิลปะ) อุกคณาเปเนติ. (เรียนเอา)

แปล.....

๘. พุทโธ โลเก อุปปชชิ. โส มนุสสานํ ฌมมํ เทเสติ.

แปล.....

๙. ภิกขุณา สามเณโร โอวทียเต.

แปล.....

๑๐. ตทา ราชา ชเน วิหารํ การาเปสิ. โส ตํ วิหารํ สตุถุ เทติ. สตุถา ภิกขุ
สาธุการํ (สาธุการ) ทาเปสิ.

แปล.....

.....

.....

.....

.....

๑๐. หลักการแปลประโยคแทรก

ประโยคแทรกนั้น มีอยู่ ๒ ประเภท คือ

๑. ประโยคอนุาท คือ ประโยคที่มีบทนามนามประกอบด้วยฉัญฉวีวิภัติ และมี
กิริยาที่ลง ต อนุต มาน ปัจจย ประกอบด้วยฉัญฉวีวิภัติเช่นกัน มีคำแปลว่า เมื่อ.....

๒. ประโยคลักษณะ คือ ประโยคที่มีบทนามนามประกอบด้วยสัตตมวิภัติ และ
มีกิริยาที่ลง ต อนุต มาน ปัจจย ประกอบด้วยสัตตมวิภัติเช่นกัน มีคำแปลว่า
ครั้นเมื่อ....

หลักการก็คือ ถ้าอยู่ต้นประโยคก็แปลได้เลย ถ้าแทรกอยู่กลางประโยค แทรก
เข้ามาตอนไหน ก็ให้แปลตอนนั้นได้เลย

ประโยคอนุาท มีประธานและกิริยาประกอบด้วยฉัญฉวีวิภัติ (ส่วนใหญ่จะใช้
อนุต มาน ปัจจยเป็นปัจจุบันกาลอย่างเดียว) แปลว่า เมื่อ เช่น

คว, มม วทนตสส, อกโกสสิ.

อ.ท่าน, เมื่อข้าพเจ้า กล่าวอยู่ ย่อมค่า.

ประโยคลักษณะ จะมีประธานและกิริยาประกอบด้วยสัตตมวิภัติ (ใช้ อนุต
มาน ต- ปัจจย แต่นิยมใช้ ต ปัจจยมากกว่า จึงมักเป็นอดีตกาล) แปลว่า ครั้นเมื่อ
เช่น

เถโร, เวลาย สมปตตาย, วิหาร ปวิสติ.

อ.พระเถระ, ครั้นเมื่อเวลา ถึงพร้อมแล้ว, ย่อมเข้าไป สู่วิหาร.

ข้อควรรู้.....พิเศษ

สำหรับประโยคแทรกนี้ ถ้ากิริยาเข้าสมาสกับนามนามอยู่ ไม่ว่าจะนามนามนั้นจะ
สมาสอยู่ข้างหน้าหรือข้างหลังก็ตาม จะไม่สามารถแปลเป็นตัวกิริยาได้ นักเรียนจะต้อง
แปลให้เป็นเหมือนวิภัติกัตตาแทน (แปลว่า เป็นผู้....) แล้วให้โยค อสุ ธาตุเข้ามาเป็นตัว
คุมกิริยานั้น โดยให้ลงวิภัติตรงกับกิริยานั้นๆ โดยหลักโยค มีดังนี้

ในประโยคอนุาท

ป. นป.	สนตสส	สนตาน	สมานสส	สมานาน
อิต.	สนติยา	สนติน	สมานาย	สมานาน

ในประโยคลักษณะ

ป. นป.	สนเต สติ	สนเตสุ	สมานเ	สมานesu
อิต.	สนติยา	สนตีสู	สมานาย	สมานาสู

ตัวอย่างประโยคอนุาทร ที่มีกิริยาสมาสกับบทนาม

ตสส ปุตุตสส วยปตตสส (สมานสส), ปิตา กาลมกาลิ.

เมื่อบุตรนั้น เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งวัย มีอยู่, อ.บิดา ได้กระทำแล้วซึ่งกาละ.

ตัวอย่างประโยคลักษณะ ที่มีกิริยาสมาสกับบทนาม

กุกุมพีโก, ปิตริ กาลกเต (สนเต), มาตรํ ปฎิซคคิ.

อ.กุกุมพี, ครั้นเมื่อบิดา เป็นผู้มีกาละอันกระทำแล้ว มีอยู่, ปฏิบัติแล้ว ซึ่ง
มารดา.

สตุถา, รยเถ นิสินนมตเต (สนเต), ธมมํ เทเสสิ.

อ.พระศาสดา, ครั้นเมื่อพระราชา เป็นผู้สักว่านังแล้ว มีอยู่, แสดงแล้ว ซึ่งธรรม.

มีเท่าไร ใส่ให้หมดเลยนะคร้งงานนี้

๑. เอกา อิตถิ, อตุตโน สามิเก มเต, อตุตนา สพุพกิจจํ กโรติ.

(คนหนึ่ง, หญิง, ตน, สามิ, ตาย, ตน, กิจทั้งปวง, กระทำ)

แปล.....

๒. นครเ สพุเพ ชนา, รยเถ อาคเต, ภายนุติ.

(พระนคร, ทั้งปวง, ชน, พระราชา, มา, กลัว)

แปล.....

๓. เทรสส นิททํ อโนกมมนตสส, อกจิมหิ โรโค อุปปชชิ.

(พระเถระ, ความหลับ, ไม่ก้าวลง, นัยน์ตา, โรค, เกิดขึ้น)

แปล.....

๔. ปุตุโต, อตุตโน พลเ มาตรา คหิเต, โรทติ.

(บุตร, ตน, ผลไม้, มารดา, ถือเอา, ร้องไห้)

แปล.....

๕. ปทุมานิ, อรุเ อुकคเต, ปุปพนุติ, ตสมิ (อรุเ) อตุถงคเต, ปตตานิ ปิทหนุติ.

(ดอกปทุม, อรุณ, ขึ้นไป, บาน, นั้น, ตกไป, ไป, ปิด)

แปล.....

๖. เถรสส ธมมํ กถนตฺตสฺส, สพฺเพ ชนา สาธุการํ อํทฺสุ.
(พระเถระ, ธรรม, กล่าว, ทั้งปวง, ชน, สาธุการ, ได้ให้แล้ว)

แปล.....
.....
.....

๗. เถโร, สามเณเร อากตฺมตฺเต (สนฺเต), ตํ (สามเณร) ปกุโกสตี.
(พระเถระ, สามเณร, สักว่ามาแล้ว, (มีอยู่), นั้น, (สามเณร), ร้องเรียก)

แปล.....
.....
.....

๘. สพฺเพ ชนา, อตฺตโน อตฺตโน ธเน นฺนฺเจ, โสจฺนตี.
(ทั้งปวง, ชน, ตน, ตน, ททรัพย์, ฉิบหาย, เสรีโสภ)

แปล.....
.....
.....

ลองถามคนข้าง ๆ สิ เพื่อได้คำตอบ ๕๕๕

๑๑. หลักการแปลวิกิตักตา

วิกิตักตานั้น คือ บทคุณนาม หรือนามนามที่ใช้คุณนาม ซึ่งแปลเข้ากับ
กริยาว่ามีว่าเป็น (หุ ภู อส ธาตุ รวมถึง ชน ธาตุด้วย) เรียกว่า วิกิตักตา วิกิตักตานี้ก็
เหมือนวิเสสนะ คือแปลไม่ออกสำเนียงอายตนิบาต มีคำแปลว่า เป็น....เมื่อว่าโดย
ประเภทจำแนกได้เป็น ๓ ประเภทหลัก ๆ คือ

๑. วิกิตักตาที่เป็นคุณนาม คือ ศัพท์คุณนามที่ขยายนามนาม มีลิงค์ วจนะ
และวิภัตติ เหมือนกันกับนามนาม แต่วางอยู่หน้าธาตุว่า “มี” ว่า “เป็น” เวลาแปลก็
ต้องใส่คำแปลหนุนว่า “เป็น” ตัวอย่างเช่น

ราชา ภูจฺเจ ชนํ อีสฺสโร โหตี.

อ.พระราช เป็นใหญ่ แห่งชน ท. ในแวนแคว้น ย่อมเป็น.

๒. วิกิตักตาที่เป็นนามนาม คือ บทนามนามที่ใช้เป็นคุณนาม ซึ่งจะมีวจนะ
วิภัตติตรงกับนามนาม ส่วนลิงค์นั้น อาจจะตรงกันบ้าง หรือต่างกันบ้าง แล้วแต่รากฐาน
ของศัพท์นั้น ๆ หมายความว่า หากนามนามที่ใช้เป็นคุณนามนั้นเป็นลิงค์ไหน แม้จะ

เอาไปขยายบทนามที่ต่างลิงค์กัน ก็ไม่ต้องเปลี่ยนลิงค์ไปตาม ศัพท์เดิมเป็นลิงค์อะไร ก็คงเป็นลิงค์นั้น ตัวอย่างเช่น

พทุโส เม วรฺ สรณฺ โหติ.

อ.พระพุทเจ้า เป็นที่พึ่ง อันประเสริฐ ของเรา ย่อมเป็น.

อปฺปมาโท อมตฺ ปทฺ (โหติ).

อ.ความไม่ประมาท เป็นทาง อันไม่ตาย (ย่อมเป็น).

๓. วิดติกัดตาที่เป็นกิริยาภิกตฺ คือ กิริยาภิกตฺ ที่ประกอบด้วยลิงค์ วจนะ และวิภัตติเดียวกันกับนามนาม (บทประธาน) แต่วางอยู่หน้าธาตุว่ามีว่าเป็น หรือกิริยาภิกตฺที่ลง ต อนีย และ ตพพ ปัจจย แต่อยู่ในประโยคที่มี อมห หรือ ตุมห ศัพท์ เป็นประธาน ส่วนกิริยานั้นอยู่ตัวสุดท้าย เวลาแปลก็แปลหมุนว่า เป็นผู้..... โดยโยคกิริยาว่ามีว่าเป็น มากุม ตัวอย่างเช่น

อหฺ วิหาริ อาคโต (อมหิ) = อ.เรา เป็นผู้มาแล้ว สุวิหาร (ย่อมเป็น).

ปฺริโส อุปสมปนโน โหติ = อ.บุรุษ เป็นผู้อุปสมบทแล้ว ย่อมเป็น.

(ความข้อที่ ๓ นี้ ให้นักเรียนย้อนไปอ่านหน้า ๖ ข้อ ๒ ประกอบด้วย)

วิดติกัดตา ในประโยคภาววจก จะประกอบด้วยตติยาวิภัตติ ตัวอย่างเช่น

ภิกฺขุณา อกุสีเตน ภวิตพฺพ.

อันภิกษุ เป็นผู้ไม่เกียจคร้าน พึ่งเป็น.

วิดติกัดตานี้ ถ้าหากว่าอยู่กลางประโยค ก็ให้ใส่กิริยาว่ามีว่าเป็น คือ หุตฺวา (เป็น) มาเพื่อรับวิดติกัดตานั้น ๆ เช่น

ปฺริโส ปพฺพชิตฺวา ทุกฺโข (หุตฺวา) วิหาเร วสติ.

อ.บุรุษ บวชแล้ว เป็นผู้มีทุกข์ (เป็น) ย่อมอยู่ ในวิหาร.

วิดติกัดตา ถ้าอยู่ท้ายประโยค (คือไม่มีกิริยาคุมพากย์) ก็ให้ใส่กิริยาว่า มี ว่าเป็น มารับ โดยให้บุรุษ วจนะ ตรงกันกับประธานนั้น ๆ และให้ถูกกาลในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งมีหลักโยค..... ดังนี้

ประธานเป็นปฐมบุรุษให้ใช้ โหติ โหนฺติ

ประธานเป็นมัธยมบุรุษให้ใช้ อติ อตถ

ประธานเป็นอุตตมบุรุษให้ใช้ อมฺหิ อมฺห, อสมฺหิ อสมฺ (ใช้สำหรับปัจจุบันกาล)

สำหรับอดีตกาลนั้น ถ้าประธานเป็นปฐมบุรุษ ให้ใช้ อโหสิ อเหสุ เป็นต้น เช่น

น ภิกฺขเว อิทาเนว อຍฺ ภิกฺขุ ปฺวาโป(โหติ), ปฺพฺเพปิ เอส (ภิกฺขุ) ปฺวาโปเยว

(อโหสิ).

ดูก่อนภิกษุ ท. อ.ภิกษุนี้ เป็นคนบาป (ยอมเป็น) ในกาลนั้นนั่นเทียว หามิได้,
(อ.ภิกษุ) นั้น เป็นคนบาปนั่นเทียว (ได้เป็นแล้ว) แม้ในกาลก่อน.

พิเศษ :- ถ้าวิบัติกัตตาเป็นกิริยาภิกตฺกัที่ลง ต ปัจจย ซึ่งประกอบด้วยธาตุที่มีกรรม เวลา
แปล ก็ต้องแปลให้เหมือนกัมมจาก คือ ต้องแปลไปหานามนามที่แปลว่า อัน...(เป็นผู้
อัน...) เช่น

อ ย (รุกโข) เทวดาย ปรีคคหิโต ภวิสสติ.

(อ.ต้นไม้) นี้ เป็นต้นไม้อันเทวดา ถือเอารอบแล้ว จักเป็น.

คว มยา โอรทโต (อสิ).

อ.ท่าน เป็นผู้อันเรากล่าวสอนแล้ว (ยอมเป็น).

วิบัติกัตตานี้ หากประธานเป็นบุลงลิงค์ จะแปลหนุนว่า เป็นคุณชาติ....., หาก
เป็นอิตถิลิงค์ จะแปลหนุนว่า เป็นธรรมชาติ....., หากเป็นนบุลง. จะแปลหนุนว่า เป็น
ธรรมชาติ.....๑

คิดจะเป็นเสีย.....ต้องรู้วิธีหาเหยื่อ

๑. สามเณโร กิจเจสุ ทกโข โหติ. (สามเณร, กิจ, ขยัน, เป็น)

แปล.....
.....

๒. อหํ ทว นาโถ (โหม). (เรา, ท่าน, ที่พึ่ง, (เป็น))

แปล.....
.....

๓. สพเพ สงขารา อนิจจา. (ทั้งปวง, สังขาร, ไม่เที่ยง)

แปล.....
.....

๔. ราชา มนุสสานํ ปมุโข. (พระราชา, มนุษย์, ประมุข)

แปล.....
.....

๕. พุทโธ มนุสเสหิ ปุชิตो โหติ. (พระพุทธเจ้า, มนุษย์, บูชา, เป็น)

แปล.....
.....

๖. ราชา ชเนหิ มานิตो ओहोसि. (พระราชชา, ชน, นับถือ, ได้เป็นแล้ว)
แปล.....

๗. ปุริโส อตตโน ธเนน ตฎุโจ (หุตวา) นิภขมิตวา สตตุ สนติกั คนตวา อุปสมปนโน
โหติ.

(บุรุษ, ตน, ทรัพย์, ยินดี, (เป็น), ออกไป, พระศาสดา, สำนัก, ไป, อุปสมบท, เป็น)
แปล.....

.....อย่าท้อสิ หนทางนี้อีกยาวไกลนะ สู้ ๆ ครับ.....

๑๒. หลักการแปลวิกิตักัมมะ

วิกิตักัมมะ คือ บทนามที่ลงทุตติยาวิภัตติและอยู่หน้า กร ธาตุ (กระทำ) ทำหน้าที่
ขยายบทนามนามที่ลงทุตติยาวิภัตติอีกตัวหนึ่ง (ซึ่งอยู่ข้างหน้าตน)

หลักการสังเกต คือ ในประโยคใด ถ้ามีบทนามนามลงด้วยทุตติยาวิภัตติ (อยู่
ข้างหน้า) และมีบทนามประกอบด้วยทุตติยาวิภัตติอีกตัวอยู่ข้างหลังนามนามนั้น และอยู่
ข้างหน้า กร ธาตุ บทนามที่อยู่ใกล้กับ กร ธาตุนั้น คือ ตัววิกิตักัมมะนั่นเอง (แปลว่า ให้,
ให้เป็น) ส่วนนามนามที่ลงทุตติยาวิภัตติและอยู่ข้างหน้านั้น แปลว่า ซึ่ง

หลักการแปลวิกิตักัมมะ....แปล กร ธาตุก่อน แล้วแปลบทนามนามที่ลงทุตติยา
วิภัตติ (แปลว่า ซึ่ง) เป็นลำดับต่อมา แล้วจึงค่อยแปล ตัววิกิตักัมมะว่า ให้, ให้เป็น

วิธีใช้คำแปลว่า ให้, ให้เป็น

หากว่าแปล กร ธาตุที่ลง ตวา ปัจจัย (กตวา) และวิกิตักัมมะ ก่อนกิริยาคุม
พากย์ในประโยคนั้น วิกิตักัมมะนั้นแปลว่า “ให้เป็น” เช่น

เตนหิ เขตตํ เทว โภฏฐาสเส กตวา ตํ (โภฏฐาส) กโรหิ
ถ้าอย่างนั้น อ.ท่าน ทำแล้ว ซึ่งนา ให้เป็นส่วน ๒ จึงทำ ซึ่งส่วนนั้น.

หากว่าในประโยคใด วิกิตักัมมะอยู่ใกล้กับ กร ธาตุ และ กร ธาตุนั้นเป็นกิริยา
คุมพากย์ด้วย วิกิตักัมมะนั้นแปลว่า “ให้เป็น” เหมือนกัน เช่น

อหํ ตํ (ปุริส) กุฏุมพสส สามิกั กริสสามิ
อ.เรา จักทำ (ซึ่งบุรุษ) นั้น ให้เป็นเจ้าของ แห่งชุมทรัพย์.

หากว่าในประโยคใด วิกติกัมมะ และกิริยาว่า ทำ (กตฺวา) แปลงหลังกิริยา กุม พากย์ในประโยคนั้น วิกติกัมมะตัวนั้น แปลว่า “ให้” เช่น

ตฺวํ อิมํ อตฺถํ ปากฺกํ กตฺวา วเทหิ.

อ.เจ้า จงกล่าว ซึ่งเนื้อความนี้ กระทำ ให้ปรากฏ.

วิกติกัมมะนั้น จะเจอได้ในประโยคกัตตฺวาจากและกัมมวจาก มีวิธีสังเกต.....ดังนี้

๑. ในประโยคกัตตฺวาจาก วิกติกัมมะ จะประกอบด้วยทุตติยาวิภัตติเหมือนตัวอวุตตกัมมะ (บทนามนามที่ลงทุตติยาวิภัตติเช่นกัน และอยู่ข้างหน้าตน) ส่วนวจนะอาจไม่เสมอเหมือนกันก็ได้ มีคำแปลว่า ให้, ให้เป็น ตัวอย่างเช่น

อหํ ตํ (ปริธํ) กฺกฺมพสฺส สามิกํ กิริสฺสามิ.

อ.เรา จักทำ (ซึ่งบุรุษ) นั้น ให้เป็นเจ้าของ แห่งชุมทรัพย์.

เตนหิ เขตฺตํ เทว โกฏฺฐาเส กตฺวา ตํ (โกฏฺฐาเส) กโรหิ.

ถ้าอย่างนั้น อ.ท่าน ทำแล้ว ซึ่งนา ให้เป็นส่วน ๒ จงทำ ซึ่งส่วนนั้น.

๒. ในประโยคกัมมวจาก วิกติกัมมะนี้ จะประกอบด้วยปฐมวิภัตติเหมือนตัวประธาน ในประโยคนั้น (ทำหน้าที่คล้ายคุณนาม) และวางอยู่ข้างหน้า กร ธาตุเช่นกัน เช่น

สตุถารา ภิกฺขุ ปาณาติปาตสฺส อการโก กโต.

อ.ภิกษุ อันพระศาสดา ทรงกระทำแล้ว ให้เป็นผู้ไม่ทำ ซึ่งปาณาติปาต.

หมายเหตุ ๑ : ในบางประโยค แม้ถ้ากิริยาว่า ทำ (กตฺวา) นั้น ไม่ได้เขียนไว้ เวลาแปลก็ต้องเติมเข้ามาเอง เช่น

ตฺวํ อิมํ อตฺถํ ปากฺกํ (กตฺวา) วเทหิ.

อ.เจ้า จงกล่าว ซึ่งเนื้อความนี้ (กระทำ) ให้ปรากฏ.

(กตฺวา ในประโยคนี้นี้ ไม่ออกสำเนียงว่า “แล้ว” เพราะแปลงหลังกิริยา กุมพากย์)

หมายเหตุ ๒ : นอกจาก กร ธาตุแล้ว ที่ใช้ จร ธาตุบ้างก็มี (มักอยู่ในคาถา) เช่น

(บุคคล) ธมฺมํ สุจฺริตํ จเร.

(อ.บุคคล) พึงประพฤติ ซึ่งธรรม ให้สุจริต.

ได้เวลาซ่อมมือแล้ว เตรียมตัว....

๑. ภิกษุ เอกํ เถรํ อตุตฺตโน อาจริยํ อกาสิ. (ภิกษุ, เถระ, ตน, อาจารย์, ได้กระทำแล้ว)
แปล.....

.....

๒. ปุริโส เอก์ อตถิ อตตโน เคเห ทาสี กโรติ.

(บุรุษ, คนหนึ่ง, หลิง, ตน, เรือน, นางทาสี, กระทำ)

แปล.....
.....

๓. สาวตถิยั เถโร สตถุ ฐมมъ มหาปถุณานъ มนุสสานъ ปากภู์ เทเสติ.

(เมืองสาวตถิ, พระเถระ, พระศาสดา, ธรรม, ผู้มีปัญญามาก, มนุษย์, ปราบกฏ, แสดง)

แปล.....
.....
.....

๔. เสฏฐิธิตา เอก์ มหาปถุณั ปุริสั อตตโน สามิกั กตวา ตั ปฏิชคคติ.

(ธิดาของเศรษฐี, คนหนึ่ง, ผู้มีปัญญามาก, บุรุษ, ตน, สามี, กระทำ, นั้น, ประณินบัติ)

แปล.....
.....
.....

๕. เถโร สามเณรั อตตโน อนูเตवासิกั กตวา ตั สามเณรั โอวทติ.

(พระเถระ, สามเณร, ตน, อันเตवासิก, กระทำ, นั้น, สามเณร, กล่าวสอน)

แปล.....
.....
.....

๖. ภิกขุ อตถั ปากภู์ วทติ.

(ภิกษุ, เนื้อความ, ปราบกฏ, กล่าว)

แปล.....
.....

๗. ปุคคโต อตตานั อตตโน นาลั กโรติ.

(บุคคล, ตน, ตน, ที่พึง, กระทำ)

แปล.....
.....

(ข้อ ๓ กับ ข้อ ๖.....ลองอ่านหน้า ๓๖ ตรง หมายเหตุ :- ๑ คุณะครับ)

๑๓. หลักการแปล ตุ่ม ปัจจัย

ตุ่ม ปัจจัยนั้น มีอยู่ ๒ ประเภทหลัก ๆ คือ

๑. ตุ่ม ปัจจัยที่ใช้เป็นประธาน แปลออกสำเนียงของปฐมวิภัติ มีคำแปลว่า “อ.อัน..” อยู่ในประโยคที่มี วรรณติ (ย่อมควร), ยุตต์ (ควรแล้ว), อยุตต์ (ไม่ควรแล้ว) เป็นกริยาคุณพากย์ หรือมีบทว่า ปฏีรูป, อนุรูป, อนุจวิภ (สมควร) เป็นวิภัติกัตตา และมีธาตุว่ามีว่าเป็น (ภู หุ อส ธาตุ) เป็นกริยาคุณพากย์ ตัวอย่างเช่น

มยา ปลายิตฺวา ปพฺพชิตฺตุ วรรณติ = อ.อันอันเรา หนีไปแล้ว บวช ย่อมควร.

ตยา เอวํ กาทฺตุ อนุจวิภํ = อ.อันอันท่าน กระทำอย่างนี้ เป็นการสมควร (ย่อมเป็น).

หลักการแปล มีอยู่ ๕ ลำดับ คือ

แปลตัว ตุ่ม ว่า อ.อัน- แล้วพักไว้ก่อน (อย่าเพิ่งแปลบทกริยาที่ประกอบกับ ตุ่ม นั้น)

แปลบทนามนามที่ลงด้วยตติยวิภัติ (แปลว่า อัน) ซึ่งเป็นคนที่ทำกริยานั้น ๆ ถ้าไม่มี นักเรียนต้องโยคขึ้นมา โดยการโยคนั้น ให้ดูที่เนื้อเรื่องเป็นสำคัญว่าควรโยคศัพท์ ไหน

แปลบทขยายนามนามนั้นหรือกริยาตัวอื่นซึ่งวางอยู่ข้างหน้า ตุ่ม ปัจจัยนั้น (ถ้ามี) แปลตัวกริยาที่ประกอบอยู่กับ ตุ่ม ปัจจัยนั้น (ที่พักไว้ตั้งแต่แรก) แปลกริยาคุณพากย์

ตัวอย่างลำดับทั้ง ๕

๒   ๓   ๓   ๓   ๔   ๑   ๕

มยา อิตฺ < จานโต < ปลายิตฺวา ปพฺพชิตฺตุ วรรณติ.

อ.อันอันเรา หนีไปแล้ว จากที่นี่ บวช ย่อมควร.

๒. ตุ่ม ปัจจัย ที่เป็นจุดตติวิภัติ แปลว่า เพื่อการ.....เพื่ออัน.... ซึ่งจะอยู่หน้า กริยาหลายธาตุ เช่น สกฺโกติ (อาจ,สามารถ), อิจฺจติ (ปรารถนา) เป็นต้น ตุ่ม ที่ ๒ นี้ ที่เข้าสมาสก็มี ซึ่งมักจะสมาสกับ กาม ศัพท์ (แปลว่า ใคร) เวลาสมาสนั้น นิคคหิตของ ตุ่ม จะถูกลบ เช่น คนตุกามิ (ผู้ใคร่เพื่ออันไป), โสตุกามิ (ผู้ใคร่เพื่ออันฟัง) เป็นต้น

อหํ ธมฺมํ โสตุกามิ (โหม) = อ.เรา เป็นผู้ใคร่เพื่ออันฟัง ซึ่งธรรม (ย่อมเป็น).

อหํ เอวํ กาทฺตุ สกฺโกมิ = อ.เรา ย่อมอาจ เพื่ออันกระทำ อย่างนี้.

ข้อควรรู้พิเศษสำหรับ คํ่า ป้จจ้ย

๑. คํ่า ป้จจ้ยที่อยู่ป้ระโยคเลขนอก (เนื้อเรื่องทั่วไป ไม่ได้พูดคุยกัน) แปลว่า เพื่ออัน....

ป้ริโส ฐมมํ โสคํ อิจจติ = อ.บุรุษ ย่อมปรารถนา เพื่ออันฟัง ซึ่งธรรม.

๒. คํ่า ป้จจ้ยที่อยู่ในเลขใน (ประโยคพูดคุย, ถาม, หรือคิด) ให้สังเกต ดังนี้

ก. ถ้าป้ระโยคเลขในที่มี คํ่า นั้น มี วฏฏติ, อยุตุตํ, ยุตุตํ เป็นต้น ตามที่กล่าวมานั้นเป็นกิริยาคุมพากย์ หรือมีบทว่า ป้ฎิรูป, อนุจจวิก อนุรูป เป็นต้น เป็น วิกติกัตตา คํ่า ป้จจ้ยในป้ระโยคนั้น จะเป็นป้ระธาน แปลว่า อ.อัน.....

ตยา เอวํ กาคํ น วฏฏติ = อ.อันอันท่าน กระทำอย่างนี้ ย่อมไม่ควร.

ข. ถ้าไม่มีกิริยาคุมพากย์ที่กล่าวมาเช่น วฏฏติ, อยุตุตํ เป็นต้น หรือไม่มีพวกบทว่า ป้ฎิรูป, อนุจจวิก เป็นต้น คํ่า ป้จจ้ยป้ระโยคนั้น ก็แปลว่า “เพื่ออัน....” เช่นกัน

๓. คํ่า ป้จจ้ย ที่เป็นป้ระธาน (อ.อัน) ในการแปลโดยอรรถนั้น ให้แปลว่า.....

ก. การที่.....ย่อมควร,ควรอยู่ (คำว่า ที่ แทนคำว่า “อัน” ของบทตติยา)

ข. ควรที่.....(แปล วฏฏติ ก่อนเลย)

มยา คามํ คนคํ วฏฏติ = การที่เรา ไปสู่บ้าน ย่อมควร, (ควรอยู่), (จึงจะควร).

มยา คามํ คนคํ วฏฏติ = ควรที่เราจะไปสู่บ้าน.

๔. คํ่า ป้จจ้ยที่เป็นจตุตถวิภคติ (เพื่ออัน) ในการแปลโดยอรรถนั้น ให้แปลว่า

ก. จะ..... เช่น ป้รารธนาจะ, ต้องการจะ

ข. เพื่อจะ..... เช่น ป้รารธนาเพื่อจะ, สามารถเพื่อจะ

ภิกขุ ฐมมํ โสคํ อิจจติ = ภิกขุ ป้รารธนาเพื่อจะฟังธรรม.

เถโร ทานํ ทาคุกาโม = พระเถระ ป้ระสจจจะให้ทาน.....เป็นต้น

๕. ถ้ากิริยาที่ป้ระกอบกับ คํ่า ป้จจ้ยนั้น ลง ณ ณ ณ ป้จจ้ย ของเหตุกัตตุวาจก เวลาจะแปล ก็ต้องแปลตามข้อกำหนดของเหตุกัตตุวาจก คือ ต้องแปลบทนามนามที่ลง ทุตติยาวิภคติ (ที่แปลว่า ยัง) ก่อน แล้วจึงค่อยแปลกิริยานั้น (เพื่ออันยัง.....ให้.....) เช่น

ป้ริโส ภริยํ โภชนํ โภเชตุกาโม โหติ.

อ.บุรุษ เป็นผู้ใคร่ เพื่ออันยังภรรยาให้บริโภค ซึ่งโภชนะ ย่อมเป็น.

มาเพิ่มความเข้าใจกันเถอะ

๑. ตยา วิหาร คณฑวา ธมม โสตุ ฏฎติ. (ทาน, วิหาร, ไป, ธรรม, ฟัง, ควร)

แปล.....

๒. เสฎฐิ ธมม โสตุกาโม หุตวา วิหาร คโต. (เสฐฐิ, ธรรม, ใครเพื่ออันฟัง, เป็น, วิหาร, ไป)

แปล.....

๓. ราชา ทาน ทาตุกาโม โหติ. (พระราชา, ทาน, ใครเพื่ออันถวาย, เป็น)

แปล.....

๔. อจริโย สามเณร ปาลี สีกาเปตุกาโม หุตวา ต สามเณร อามนุเตติ.

(อาจารย์, สามเณร, บาลี, ใครเพื่ออัน.....ให้ศึกษา, เป็น, นั้น, สามเณร, เรียกมาแล้ว)

แปล.....

๕. สามเณเรน ทส สีทานิ รกขิตุ ฏฎติ. (สามเณร, ๑๐, คีต, รักษา, ควร)

แปล.....

๖. โกวิท ภิภุ ธมม ณาตุ สกุโกติ. (ฉลาด, ภิกษุ, ธรรม, รู้, อาจ)

แปล.....

๗. อห คณธรรุ ปุเรตุ น สกุขิตตامي. (เรา, คณธรรุ, เพื่ออัน.....ให้เต็ม, ไม่, อาจ)

แปล.....

๑๔. หลักการแปลประโยคเลขใน

ประโยคเลขใน หมายถึง ประโยคที่อยู่ในเครื่องหมายคำพูด คำถาม คำปรึกษา เป็นต้น ซึ่งก่อนเข้าประโยคเลขในนั้น ก็ให้แปล อติว่า “ว่า.....” หลังแปลจบประโยคเลขในก็ให้แปลปิดท้ายว่า “ดังนี้” (ว่า.....ดังนี้) ซึ่งประโยคเลขในนี้นั้น จะมีเครื่องหมาย คือ

ต้นประโยคเลขใน จะใส่เครื่องหมาย “ มาให้ (“.....ติ)
จบประโยคเลขใน จะใช้ อิติ ศัพท์ เป็นเครื่องหมาย และอิตินั้นจะสนธิอยู่กับบท
ตัวสุดท้ายของเลขในนั้น ๆ ซึ่งมีรูปแบบสนธิ พอเป็นตัวอย่าง ดังนี้

โ – ติ เช่น “อหิ ตว อจริโยติ (อจริโย + อิติ)

– ติ เช่น “ปุริโส อุตตาน โอวทติ อมมาติ (อมม + อิติ)

เ – ติ เช่น “อหิ ตํ คามํ คจนามิ อุปาสิเกติ (อุปาสิเก + อิติ)

ถ้าบทสุดท้ายในเลขในนั้น ๆ ลง อ วิภตติ ก็ให้แปลง อ นั้นเป็น น ซึ่งเป็น
พยัญชนะที่สุตวรรคของ ต (-นติ) ตัวอย่างเช่น

“การियํ เต กมมํ กตุนติ (กต + อิติ)

ถ้าบทสุดท้ายในเลขในนั้น ๆ มีสระ อ เป็นที่สุด ก็ให้ลบ อ ตัวนั้น แล้วให้ที่มะ
อ ที่ อิติ เป็น อี เป็น อิติ แล้วสนธิกับบทสุดท้ายนั้น ๆ ตัวอย่างเช่น

“ภิกขุ ฐมมํ สุณาตีติ (สุณาติ + อิติ)

ถ้าบทสุดท้ายในเลขในนั้น ๆ มีสระ อุ เป็นที่สุด ก็ให้ลบ อ ที่ อิติ แล้วที่มะสระ
อุ ของบทสุดท้ายนั้นเป็น อู แล้วจึงนำไปสนธิกับ อิติ ตัวอย่างเช่น

“สามเณโร ฐมมํ สุณาตุติ (สุณาตุ + อิติ)

ถ้าบทสุดท้ายในเลขในนั้น ๆ มีสระ อี เป็นที่สุด ก็ให้ลบ อี ตัวนั้น แล้วให้ที่มะ
อ ที่ อิติ เป็น อี เป็น อิติ แล้วสนธิกับบทสุดท้ายนั้น ๆ ตัวอย่างเช่น

“กุหิ คตา นาริติ (นารี + อิติ)

ศัพท์ที่เป็นเครื่องสังเกตประโยคเลขใน พอมีให้นักเรียนได้สังเกต ดังนี้

บทอาลปนะ (ปุริส, กุมาร, อาวุโส, ตาต, อมม, ภูนเต มหาราช, สามเณร เป็น
ต้น)

ปุริสศัพท์นามที่เป็นมัธยมบุรุษ และอุตตมบุรุษ (ตว, ตุมเท, อหิ, มย)

กิริยาอาชยาคที่อยู่ในมัธยมบุรุษ และอุตตมบุรุษ (กโรมิ, คจนาหิ, สุณาถ เป็น
ต้น)

อิติ ศัพท์ ซึ่งสนธิเข้ากับศัพท์ที่อยู่ข้างหน้า (ดูรูปแบบสนธิดังที่กล่าวมาข้างต้น)
ก่อนที่จะแปลประโยคเลขในนั้น นักเรียนต้องแปลคำหรือกิริยาที่จะใช้เปิด อิติ
ศัพท์ก่อน จึงจะแปลประโยคเลขในได้ ตัวอย่างเช่น

ราชา " อหิ ฐมมํ สุณามิติ จินุเตสิ.

อ.พระราชา ทรงดำริแล้วว่า “ อ.เรา จักฟัง ซึ่งธรรม ดังนี้.

บทว่า สุณามิติ แยกศัพท์เป็น สุณามิ + อิติ

ราชา, อิติ และ จินเตติ เป็นประโยคเลขนอก

อหฺ ธมฺ สุนามิ เป็นประโยคเลขใน ซึ่งขยายความของคำว่า จินเตติ (คิด) ว่า คิดอะไร คิดเรื่องอะไร คิดอย่างไร เป็นต้น จินเตติ ก็คือคำ (กริยา) ที่มาเปิด อิติ ศัพท์ นั้นเอง.

วิธีการแปลเข้าประโยคเลขใน

ก่อนที่จะแปลประโยคเลขใน ต้องแปลคำกริยาหรือบทนามนามที่เป็นเจ้าของ ประโยคเลขในก่อน ถ้าไม่มีคำกริยาหรือนามเหล่านี้ ต้องใส่เข้ามาเอง และแปลก่อน ข้อความในเลขในนั้น ซึ่งมีวิธีดังนี้

๑. ถ้าหลังประโยคเลขใน ยังไม่จบประโยค ยังมีเนื้อความต่อไปอีก (อิตติ ระหว่างประโยค) กรณีนี้ ให้ใส่กริยาในระหว่าง คือ ตวา ปัจจัย มาเปิดประโยคเลขใน (ไม่ต้องโยคมาใส่ หากมีกริยานั้นปรากฏอยู่หลัง อิติ แล้ว) ซึ่งการโยคนั้น ให้ดูที่ข้อความ ในเลขในนั้น ๆ ดังนี้

ถ้าประโยคเลขในเป็น	กริยาในระหว่างที่ต้องเติมเข้ามา
คำพูดสนทนา	วตวา กเถตวา อาโรเจตวา (กล่าวแล้ว,บอกแล้ว)
คำถาม	ปฺจฉิตวา (ถามแล้ว)
ความนึกคิด	จินเตตวา (คิดแล้ว)
การฟัง	สุตวา (ฟังแล้ว)
การรับรอง	ปฏิสฺฐิติตวา สมปฏิจฉิตวา (ฟังตอบแล้ว, รับพร้อมแล้ว)
การกำหนด	สตุลภฺเขตวา (กำหนดแล้ว)

ตัวอย่างการเติมกริยาในระหว่างเพื่อเปิดประโยคเลขใน

ราชา “อหฺปี คมิสฺสามิติ (จินเตตวา) วิหารํ คโต.

อ.พระราชา ทรงดำริแล้วว่า “แม้ อ.เรา จักไป ดังนี้ ไปแล้ว สูวิหาร.

หมายเหตุ :- กริยาที่มาเปิดเลขในนั้น ถ้าเป็นกริยาอาขยาด อยู่ข้างหน้าประโยคเลขในก็ได้ ข้างหลังประโยคเลขในก็ได้ แต่ถ้าเป็นกริยาภิตก จะอยู่ข้างหลังเลขในอย่างเดียว เช่น

ราชา “อหฺปี คมิสฺสามิติ << จินเตตวา วิหารํ คโต.

อ.พระราชา ทรงดำริแล้วว่า “แม้ อ.เรา จักไป ดังนี้ ไปแล้ว สูวิหาร.

ราชา " อหฺ ธมฺ สุนามิติ << จินเตติ.

อ.พระราชา ทรงดำริแล้วว่า “อ.เรา จะฟัง ซึ่งธรรม ดังนี้.

ราชา จินเตติ >> " อหํ ธมมํ สุณามิติ.

อ.พระราชา ทรงดำริแล้วว่า “ อ.เรา จะฟัง ซึ่งธรรม ดังนี้.

ในประโยคใด มีแต่ประโยคเลขใน ไม่มีประธานและกิริยาคุมพากย์ (คือเริ่มต้นประโยคใหม่ก็เข้าเลขในเลย และตอนจบเลขในก็จบประโยคใหญ่ด้วย) ในกรณีนี้ ให้ใส่ทั้งประธานและกิริยาคุมพากย์มาเปิดประโยคเลขในนั้น สำหรับประธานที่จะโยคมานั้น ให้นักเรียนดูที่ประโยคข้างหน้าก่อนว่าใครทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ส่วนกิริยาที่จะโยคมาคุมพากย์นั้น ให้ดูที่ข้อความในเลขในว่า เป็นประโยคชนิดใด (กิริยาที่โยคจะต้องตรงกับประธาน) ซึ่งมีวิธีโยค ดังนี้

ถ้าประโยคเลขในเป็น	กิริยาคุมพากย์ที่ต้องเติมเข้ามา
คำพูดสนทนา	อาห, อาหํสุ (กล่าวแล้ว) กเถสิ, กเถสุ, กถยีสฺ (กล่าวแล้ว) อาจิกฺขิ, อาจิกฺขีสฺ (บอกแล้ว) อาโรเจสิ, อาโรเจสุ, อาโรจยีสฺ (บอกแล้ว) วทิ, วทีสฺ (กล่าวแล้ว)
ความคิด	จินเตติ, จินตยีสฺ, จินเตสุ (คิดแล้ว)
คำปรึกษา	มนตยิ, มนตยีสฺ (ปรึกษากันแล้ว)
คำถาม	ปุจฺฉิ, ปุจฺฉีสฺ (ถามแล้ว)

ตัวอย่างการเติมกิริยาคุมพากย์เพื่อเปิดประโยคเลขใน

อ. (ราชา) “ โอทนํ ปจาทิติ (อาห).

อ.พระราชา ตรัสแล้วว่า “ อ.เจ้า จงฟัง ซึ่งข่าวสุก ดังนี้.

(สามเณโร) “ กิ วเทสิติ (ปุจฺฉิ).

อ.สามเณร ถามแล้วว่า “ อ.ท่าน ย่อมกล่าว ซึ่งอะไร ดังนี้.

คำอธิบายเพิ่มเติมสำหรับตัวอย่างทั้ง ๒

ตัวอย่างที่ ๑ ในประโยคเลขใน เป็นการสั่งให้ฟังข่าว ซึ่งเป็นการพูดคุย จึงโยค อาห.

ตัวอย่างที่ ๒ ในประโยคเลขในนั้น เป็นการถามว่า กล่าว (พูด) อะไร จึงโยค ปุจฺฉิ.

ถ้าข้อความในประโยคเลขในทำพร้อมกิริยาที่อยู่หลัง อิติ ศัพท์ กรณีนี้ ให้ใส่นามนาม ตติยวิภคฺติ (แปลว่า ด้วย) มาเปิดประโยคเลขใน โดยแปลบทนามนามที่ลง ตติยวิภคฺตินั้นหลังกิริยาที่อยู่นอก อิติ แล้ว จึงแปลเข้าไปในประโยคเลขใน (ด้วย..... ว่า.....ดังนี้) เช่น

ถ้าประโยคเลขในเป็น	บทนามตติยวิภัติที่ต้องเติมเข้ามา	
คำพูดสนทนา	วจเนน	(ด้วยคำ)
คำถาม	ปฺจฺจเนน	(ด้วยการถาม)
การกำหนดนึก	มนสิกาเรน	(ด้วยการกระทำไว้ในใจ)
ความนึกคิด	จินตเนน	(ด้วยอันคิด, ด้วยความคิด)
ความคาดหวัง	อาสา	(ด้วยความหวัง)
ความสำคัญมั่นหมาย	สญฺญา	(ด้วยสำคัญ)

ตัวอย่างการเติมบทนามตติยวิภัติเพื่อเปิดประโยคเลขใน

ปุริโส “ คจฺจ ตฺวํ, ฐมฺมํ สฺญาหิตี (วจเนน) ภริยํ เปเสสิ.

อ.บุรุษ ส่งไปแล้ว ซึ่งภรรยา ด้วยคำว่า “ อ.เธอ จงไป, อ.เธอ จงฟัง ซึ่งธรรม ดังนี้.

สามเณโร “ อหํ อิธ วสิสฺสามิตี (จินตเนน) วิหารํ ปาวิสิ.

อ.สามเณร เข้าไปแล้ว สู่วิหาร ด้วยอันคิดว่า “ อ.เรา จักอยู่ในวิหารนี้ ดังนี้.

ปุริโส “ สปิโป อิมสฺมี เคเห อตฺถิติ (สญฺญา) ภายติ.

อ.บุรุษ ย่อมกลัว ด้วยสำคัญว่า “ อ.งู มีอยู่ในเรือนนี้ ดังนี้.

ข้อควรรู้เพิ่มเติมของประโยคเลขใน

ประโยคเลขในนี้ ยังมีอีกแบบหนึ่ง คือ ประโยคที่มีนามนามที่ลงปฐมวิภัติ (อ.) เป็นตัวเปิด อิติเข้าไป (ประโยคที่มี อถ นิบาต และมี บทว่า เอตทโหสิ อยู่ใกล้ ๆ กัน)

อถสฺส เอตทโหสิ, อถสฺสา เอตทโหสิ, อถ เนตฺ เอตทโหสิ ฯลฯ

ตัวอย่างเช่น :

อถสฺส (ปุริสฺส) เอตทโหสิ “เถโร มม สนฺติกํ อากฺขเจยยาติ.

ครั้งนั้น อ.ความคิดนั้น ได้มีแล้ว แก่บุรุษนั้นว่า “อ.พระเถระ ฟังมา ผู้สำนักของเรา ดังนี้.

อถสฺส ตັตฺตฺทเป็น อถ อสฺส

เอตทโหสิ ตັตฺตฺทเป็น เอตฺ อโหสิ

เอตฺ ให้โยค จินตณํ เข้ามาเสมอ แปลว่า อ.ความคิดนั้น

หลักแปล ประโยค อถ.....เอตทโหสิ มี ๒ แบบ คือ

๑.แปลทั้งประธาน (เอต จินฺตณ) ทั้งกิริยาคุมพากย์ (อโหสิ) ก่อนเข้าอติเลย (เพื่อกันลืม) ซึ่งจะแปลว่า ครั้งนั้น อ.ความคิดนั้น ได้มีแล้ว แก่.....นั้นว่า.....ดังนี้ ។

๒.แปลประธานเสร็จเข้า อติ เลย แล้วค่อยมาแปล กิริยาคุมพากย์ทีหลัง (ระวังลืมแปล) ซึ่งจะแปลว่า ครั้งนั้น อ.ความคิดนั้นว่า.....ดังนี้ ได้มีแล้ว แก่.....นั้น ។

ถ้ากิริยาข้างนอก อติ นั้น บ่งถึง ข่าวสาร, ปรบมือ, ตีกลอง, ตีคณิว, โฆษณา, ประกาศ เป็นต้น ก่อนจะแปลประโยคเลขใน ให้ใส่คำว่า ฅาปนเหตุกั หลัง อติ ศัพท์เสมอ ซึ่งแปลว่า มีอันให้รู้ว่า (ก่อนเข้า อติ).....ดังนี้เป็นเหตุ (ตอนจบ อติ) ตัวอย่างเช่น

เถโร “ ตวั ปมาณั น ชานาสีติ (ฅาปนเหตุกั) อจฺจรํ ปหริ. (ตีคณิว)

อ.พระเถระ ประหารแล้ว ซึ่งนิ้วมือ มีอันให้รู้ว่า “ อ.ท่าน ย่อมไม่รู้ ซึ่งประมาณ ดังนี้ เป็นเหตุ.

ราชา “ ชนา สีลานิ รกฺขณตุติ สาสนํ เปเสสิ. (ส่งข่าวสาสน)

อ.พระราช ทรงส่งไปแล้ว ซึ่งข่าวสาร มีอันให้รู้ว่า “ อ.ชน ท. จงรักษา ซึ่งศีล ท. ดังนี้เป็นเหตุ.

เปิด อติ แล้ว อย่าลืมปิดด้วยนะครั้บ เดียวโจรเข้า ฮ่า ๆ

๑. เถโร สามเณรํ ทิสฺวา “ คจฺจ ตวั, อาหารํ อานะหิติ (วตุวา) ตั สามเณรํ เปเสสิ.

แปล.....
.....
.....

๒. ราชา “ อหํ ฐมมํ สุณิสสามีติ (จินฺเตตฺตวา) วิหารํ คโต.

แปล.....
.....
.....

๓. เสฏฺฐี สาสนํ เปเสสิ “ ชนา มม เกหํ อากจฺจนตุ, โภชนานิ ทสฺสามีติ.

แปล.....
.....
.....

๔. เถโร เอกํ ปุริสํ ทิสฺวา “ ตวั อตฺตโน ปมาณั น ชานาสีติ อจฺจรํ ปหริ.

แปล.....
.....

๕. เถโร “ มม ตุมเหที สหฐี คจณนตสส, ตุมเห กิลมิสเสถาติ อาห.

แปล.....
.....
.....

๖. วิสาชา “ วิหาริ คนตวา สตุถาริ วนุทิสสามีติ วิหาริ อคมาสิ.

แปล.....
.....
.....

๗. ปุริโส ภริยิ อามนเตตวา “ มาตาปีตโร เม กาลมกัสุ, ปพพชิสสามีติ วิหาริ คโต.

แปล.....
.....
.....

๘. ตทา เอโก ปุริโส อรณญิ ปวิสิตวา เอกิ ภิกขุ ทิสวา “ อิมสส ภิกขุโน นามิ
ปุจฉิสสามีติ ตัง อุปสงกมิตวา ปุจฉิ.

แปล.....
.....
.....
.....

๙. สตุถา “ ภิกขุณา นาม ภิกขเว ปาปกมมัม น กาทพพนติ ภิกขุณัม ธมมเทสนัม เทเสสิ.

แปล.....
.....
.....

๑๐. ปุริโส “ พุทโธ โลเก อุปปนโนติ สุตวา เคหิ คนตวา ภริยิ อามนเตตวา ตัง อาห
“ ภทเท พุทโธ โลเก อุปปนโน, เอहि, มย วิหาริ คนตวา ตสส ธมมัม สุฉิสสามาติ.

แปล.....
.....
.....
.....
.....

(ข้อ ๓ กับ ข้อ ๔ ลองย้อนไปอ่านหน้า ๔๕ ด้วยนะครับ)

๑๕. หลักการแปลประโยคนิทธารณะ

ประโยคนิทธารณะ (ประโยคถอน) คือ ประโยคที่ตอนต้นจะกล่าวถึงนามนาม โดยจำนวนรวมก่อน ภายหลังกล่าวแยกถอนนามนามออกจากจำนวนที่รวมกันอยู่นั้น เพียงจำนวนหนึ่งบ้าง เฉพาะที่ต้องการบ้าง หรือบางครั้งถอนออกทั้งหมดก็มี

ประโยคถอนนี้ นามนามจะประกอบด้วยฉัญฐีวิภัตติ และสัตตมีวิภัตติ มีวิธีแปล ดังนี้

ถ้าแปลโดยพยัญชนะ จะนิยมแปลหุนคำว่า “หนา” เข้ามาหลังแปลบทนาม นามนั้น (ฉัญฐีวิภัตติ = แห่ง.....หนา, สัตตมีวิภัตติ = ใน.....หนา)

ถ้าแปลโดยอรรถ จะนิยมแปล ๒ แบบ คือ

ก. ถ้างลงฉัญฐีวิภัตติ นิยมแปลว่า “บรรดา”

ข. ถ้างลงสัตตมีวิภัตติ นิยมแปลว่า ใน....., บรรดา....., ในบรรดา.....,

ในหมู่..... ฯลฯ

ตัวอย่างบทนิทธารณะที่เป็นฉัญฐีวิภัตติ

เถโร สามเณรานํ เอกํ ปกุโกสิ.

พยัญชนะ อ.พระเถระ เรียกมาแล้ว แห่งสามเณร ท. หนา ซึ่งสามเณร รูปหนึ่ง.

แบบที่นิยม อ.พระเถระ เรียกมาแล้ว ซึ่ง- แห่งสามเณร ท. หนา -สามเณร รูปหนึ่ง.

อรรถ บรรดาสามเณรทั้งหลาย พระเถระเรียกสามเณรรูปหนึ่งมา.

ภิกขุณฺโณ โกวิทฺโถ ภิกขุ ธมฺมํ ปาปุณฺณาติ.

พยัญชนะ.. แห่งภิกษุ ท. หนา อ.ภิกษุผู้ฉลาด ย่อมบรรลु ซึ่งธรรม.

อรรถ บรรดาภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ที่ฉลาด ย่อมบรรลุธรรม.

ตัวอย่างบทนิทธารณะที่เป็นสัตตมีวิภัตติ

เตสุ (ทวีสุ โคณฺเสุ) เอโก (โคโณ) มโต.

พยัญชนะ ในโค ท. ๒ เหล่านั้นหนา อ.โค ตัวหนึ่ง ตายแล้ว.

อรรถ บรรดาโคทั้งสองตัวนั้น โคตัวหนึ่งตายแล้ว.

ทนฺโต เสฏฺโฐ มนุสฺเสสุ.

พยัญชนะ. ในมนุษย์ ท. หนา อ.มนุษย์ผู้ฝึกแล้ว เป็นผู้ประเสริฐที่สุด ย่อมเป็น.

อรรถ ในหมู่มนุษย์ มนุษย์ที่ฝึกแล้ว เป็นผู้ประเสริฐที่สุด.

ร่วมด้วยช่วยกันแปล..สนุกนะ..ลองดูสิ

๑. เตสุ ปณฺจสุ ชเนสุ เทว (ชนา) อริยสาวกา โหนติ.
แปล.....

๒. สตถา ภิกฺขุณฺเ อกํ (ภิกฺขุ) อามนฺเตตฺวา ตสฺส (ภิกฺขุสฺส) ฌมฺมํ เทเสถิ.
แปล.....

๓. สาวตถิยํ เทว ภิกฺขุ วสนฺติ. เตสุ (ภิกฺขุสฺ) เอโก (ภิกฺขุ) ปาลี สิภฺขติ.
แปล.....

๔. อนนฺปานเภสชฺเชสุ โย (ภิกฺขุ) ยํ (วตถุ) อิจฺฉติ. ตํ (วตถุ) ตสฺส (ภิกฺขุสฺส) สมฺปชฺชติ.
แปล.....

๕. ปณฺจนฺนํ ภิกฺขุณฺ เทว (ภิกฺขุ) โสตาปนฺนา อเหสุ.
แปล.....

๖. ตทา เขตฺวเน เทว ภิกฺขุ วสนฺติ. เตสุ (ภิกฺขุสฺ) เอโก (ภิกฺขุ) สตถุ ฌมฺมํ สุตฺวา ตํ (ฌมฺมํ)
ปจฺจเวกฺขนโต (พิจารณา) อรหฺตํ ปาปฺณิ.
แปล.....

๑๖. หลักการแปลบทสมาสบางตัว

ศัพท์นามนาม, คุณนาม, กิริยา หรือนามกิตก์ ที่สมาสอยู่กับ ภาว, ฐาน, กาล
ศัพท์ เป็นต้นนั้น มีวิธีแปลเฉพาะตนอยู่ ซึ่งจะยกมาให้ดู พอเป็นตัวอย่าง ดังนี้

นามนาม + ภาว ศัพท์ (ที่ไม่ใช่ภาวสาธนะ) แปลว่า ความเป็นแห่ง.....เช่น

ดูยหํ สมณภาโว = ความเป็นแห่งสมณะ ของท่าน. [พยัญชนะ]

= ความเป็นสมณะของท่าน. [อรรถ]

ธาตุที่ลง ยุ ปัจจย (ภาวสาธนะ) + ภาว ศัพท์ แปลว่า ความเป็นคืออัน..... เช่น
เถรสส วสนภาโว = อ.ความเป็นคืออันอยู่ ของพระเถระ. [พยัญชนะ]

= ความที่พระเถระอยู่. [อรรถ]

ธาตุที่ลง ยุ ปัจจย (อธิกรณสาธนะ) + กาล, ฐาน ศัพท์ แปลว่า .....เป็นที่.....เช่น
ตว วิหาเร วสนกาโล = อ.กาลเป็นที่อยู่ ในวิหาร ของท่าน. [พยัญชนะ]

= กาล (เวลา) ที่ท่านอยู่ในวิหาร. [อรรถ]

คุณนาม + กาล ศัพท์ แปลว่า กาลแห่ง.....เป็น..... เช่น

อตตโน มหุลลกาโล = อ.กาลแห่งตนเป็นคนแก่. [พยัญชนะ]

= กาล (เวลา) ที่ตนแก่ [อรรถ]

กิริยาที่ลง ต ปัจจย + นามนาม มี ๒ แบบ คือ

ก. ถ้ากิริยาเป็นสกัมมธาตุ แปลว่า ....อัน.....แล้ว เช่น

มยา กถิตธมโม = อ.ธรรม อันเรา กล่าวแล้ว.

ข. ถ้ากิริยาเป็นอกัมมธาตุ แปลว่า ....อัน, ที่, ซึ่ง, ผู้.....แล้ว เช่น

คตปุริโส = อ.บุรุษผู้ไปแล้ว.

กิริยาที่ลง ต ปัจจย + กาล ศัพท์ มี ๒ แบบเช่นกัน คือ

ก. ถ้ากิริยาเป็นสกัมมธาตุ แปลว่า กาลแห่ง.....อัน.....แล้ว เช่น

ธมมสส มยา กถิตกาโล = อ.กาลแห่งธรรม อันเรา กล่าวแล้ว.

ข. ถ้ากิริยาเป็นอกัมมธาตุ แปลว่า กาลแห่ง.....แล้ว เช่น

ธมมสส จิตกาโล = อ.กาลแห่งธรรม ตั้งอยู่แล้ว.

กิริยาที่ลง ต ปัจจย + ภาว ศัพท์ ก็มี ๒ แบบ เช่นกัน คือ

ก. ถ้ากิริยาเป็นสกัมมธาตุ แปลว่า ความที่แห่ง.....เป็น.....อัน.....แล้ว

เช่น

ธมมสส มยา กถิตภาโว = อ.ความที่แห่งธรรม เป็นธรรม อันเรา

กล่าวแล้ว.

ข. ถ้ากิริยาเป็นอกัมมธาตุ แปลว่า ความที่แห่ง.....เป็น.....แล้ว

เช่น

ธมมสส จิตภาโว = อ.ความที่แห่งธรรม เป็นธรรม ตั้งอยู่แล้ว.

บทว่า อตถิ + ภาว ศัพท์ แปลว่า ความที่แห่ง.....มีอยู่ เช่น

สญญา อตถิภาโว = อ.ความที่แห่งสัญญา มีอยู่.

บทว่า นตถิ + ภาว ศัพท์ แปลว่า ความที่แห่ง.....ไม่มีอยู่ เช่น

โกชนสส นตถิภาโว = อ.ความที่แห่งโกชนะไม่มีอยู่.

มาเลยๆ มาทดสอบความรู้ที่อ่านมาดีกว่า

๑. อหัง ตว วิหาเร นิสินฺนภาวํ ชานามิ, อหัง ปน ตว นิสินฺนภูจฺจํ น ชานามิ.
แปล.....
.....
.....

๒. ปุริโส ภริยาย เคเห วสนภาวํ ชานาติ.
แปล.....
.....
.....

๓. ภิกฺขุ อุตฺตโน อจฺจริยสฺส อตฺถิภาวํ อจฺจิกฺขิ.
แปล.....
.....
.....

๔. ตวํ ปตฺตสฺส มยา คหิตภาวํ อจฺจริยสฺส กเถหิ.
แปล.....
.....
.....

เอาแค่นี้พอนะครับ หลายข้อเกินไป/ เดี่ยวเครียด...เป็นห่วง.

๑๗. หลักการแปลประโยคอุปมา

ประโยคอุปมา คือ ประโยคเปรียบเทียบเนื้อความกับเนื้อความของประโยคใหญ่ โดยมี ศัพท์ที่เป็นตัวบ่งบอก คือ วีย หรือ อิว ศัพท์ ประกอบอยู่

วีย แปลว่า ราวกะ, ราวกะว่า, ดุจ, ดุจดัง, เหมือน, เหมือนกับ

อิว แปลว่า เพียงดัง, เพียงดังว่า, ดุจ, ดุจดัง, เหมือน, เหมือนกับ

ซึ่งในการแปลโดยพยัญชนะนั้น วีย ศัพท์ จะแปลว่า ราวกะ, ราวกะว่า

ส่วน อิว ศัพท์ จะแปลว่า เพียงดัง.

หลักการใช้ วีย, อิว ทั้ง ๒ ศัพท์

วีย มักใช้ในท้องนิทานธรรมคา

ส่วน อิว มักใช้ในคาถาหรือฉันท์ ซึ่ง อิว ศัพท์นี้ จะมีสระ อี อยู่หน้า เวลา ประกอบกับศัพท์ที่ตนอุปมา สามารถลบ อี (อิว) เหลือไว้เพียง ว ตัวเดียวก็ได้ จะคงไว้ อย่างเดิมก็ได้ เพราะฉะนั้นเวลาแปล นักเรียนควรดูให้ดีว่า เป็น ว ของ อิว (เพียงดัง) หรือว่า ว นิบาต (เทียว) วิธีสังเกตก็คือ ถ้า ว วางอยู่ห่างจากศัพท์หน้าของตน ว ตัว นั้น คือ ว นิบาต แต่ถ้า ว นั้นวางติดกับศัพท์หน้าของตน ว นั้นจะเป็น ว ของ อิว เช่น

ปาโต ว = แต่เช้าเที่ยว (ปาโต + ว)

จุกกัว = เพียงดั่ง อ.ล้อ (จุกกั + อิว)

ประโยคอุปมานี้ เมื่อแบ่งเป็นประเภทแล้ว จะมีอยู่ ๔ แบบด้วยกัน คือ

๑. อุปมาลึงคัตตะ คือ ประโยคอุปมา ที่ลงปฐมวิภัติ ซึ่งเปรียบเทียบตัวประธานของประโยคใหญ่นั้นเอง วิธีแปลก็คือ หลังแปลตัวอุปมาเสร็จ *จะต้องใส่กิริยาตัวเดียวกันกับกิริยาของประโยคใหญ่นั้นๆ เข้ามา แต่ให้ประกอบกิริยาที่ใสมานั้นด้วย อนาคต-ปัจจัย และต้องให้ตรง กับลึงคัวจนะและวิภัติ ของตัวอุปมา, วิย ศัพท์ที่อุปมานั้น ใช้คำแปลว่า ราวกะ อ. .....เช่น

เทว อุกุจีนิ *วิชฌายนตี ที่ปัสชา วิย *วิชฌายีสู.

อ.นัยน์ตา ท. ๒ ดับแล้ว ราวกะ อ.เปลวแห่งประทีป ดับอยู่.

อุปมาวิเสสนะ คือ ประโยคอุปมาที่เปรียบเทียบการกระทำของนามนามในประโยคใหญ่ (วิย ที่อยู่หลังกิริยาภคิที่ลง อนาคต มาน ปัจจัย) แปลว่า ผู้ราวกะว่า..... เช่น

เต ชนา กิลมนตา วิย อตตโน กมมํ น กรโณติ.

อ.ชน ท. เหล่านั้น ผู้ราวกะว่าลำบากอยู่ ย่อมไม่กระทำ ซึ่งการงานของตน.

อุปมาวิภคิกัตตะ คือ ประโยคอุปมาที่ใช้เปรียบเทียบลักษณะอาการ ของนามนามในประโยคใหญ่ (วิย ที่อยู่หน้าธาตุว่ามีว่าเป็น) แปลว่า เป็นราวกะว่า....., เป็นผู้ราวกะว่า....., เช่น

สุชาตา โถกํ อาकुลา วิย โหติ.

อ.นางสุชาดา เป็นผู้ราวกะว่าวุ่นวาย หน้อยหนึ่ง ย่อมเป็น.

อุปมาวิภคิกัมมะ คือ ประโยคอุปมาที่เปรียบเทียบการทำให้เปลี่ยนไป ของนามนามในประโยคใหญ่ (วิย ที่อยู่หน้า กร ธาตุ) แปลหลัง กร ธาตุ ว่า ให้เป็นราวกะว่า..... เช่น

ปฺริโส เอกํ อิตถิ อตตโน กริยํ วิย อกาลิ.

อ.บุรุษ ได้กระทำแล้ว ซึ่งหญิง คนหนึ่ง ให้เป็นราวกะว่าภรรยา ของตน.

ทำให้ได้สิ.....ถ้านายแน่จริง.....ฮา ๆ

๑. อุกุจีนิ ธารา ฉิทฺทมฺภูโต อุทกธารา วิย ปคฺขรฺนติ. (อุปมาลึงคัตตะ)

แปล.....
.....

๒. เถโร สามเณร อุตตโน ฌาตโก วย กโรติ. (อุปมาวิกติกัมมะ)
แปล.....

๓. โส ภิกขุ คีลาโน วย หุตวา กิจจานิ น กโรติ. (อุปมาวิกติกัตตา)
แปล.....

๔. สามเณรา อปสสนตา วย ตํ เถรํ น วทนฺติ. (อุปมาวิเสสนะ)
แปล.....

๑๘. หลักการเปลี่ยนนิบาตบางจำพวก

นิบาตนั้น มีหลายประเภท เช่น นิบาตต้นข้อความ นิบาตบอกกาล นิบาตบอกกาลปะนะ เป็นต้น แต่ที่ข้าพเจ้าจะนำมาอธิบายในที่นี้ ประสงค์เอาแค่นิบาต ๔ ตัว คือ หิ, จ, ปน, วา

อธิบายหลักการแปล หิ นิบาต พอสังเขป

หิ นิบาตที่อยู่ประโยคแรกของเรื่องนั้นๆ (ถ้าอยู่ในเลขใน ไม่นับ) แปลว่า ดังจะกล่าวโดยพิสดาร, ถ้าเรื่องนั้น เป็นเรื่องสั้นๆ ก็แปลว่า ดังจะกล่าวโดยย่อ

หิ นิบาตนอกจากนั้น ส่วนมากจะแปลว่า ก็ (ใช้ทั่วไป)

ปุริโส หิ กมฺมํ กโรติ = ก็ อ.บุรุษ ย่อมกระทำ ซึ่งกรรม.

หิ นิบาตอยู่ในประโยคที่พูดถึงความเป็นจริงของสิ่งต่างๆ แปลว่า จริงอยู่

สามิโก หิ ภริยาย ปิโย โหติ = จริงอยู่ อ.สามี เป็นที่รัก ของภรรยา ย่อมเป็น.

ถ้าประโยคข้างหน้าเป็นการสั่งสอน การแนะนำ ตักเตือน เป็นต้น แล้วประโยคหลัง มี หิ นิบาตวางอยู่ หิ นิบาตนั้น ส่วนมากจะแปลว่า เพราะว่า, ด้วยว่า.

ปุริโส ปาปํ น กรายย, ทุกฺโข หิ ปาปสฺส อจฺจโย

อ.บุรุษ ไม่พึงกระทำ ซึ่งบาป, เพราะว่า อ.การสั่งสม ซึ่งบาป เป็นทุกข์ ย่อมเป็น.

หิ ที่มาคู่กับ ตสฺมา (ตสฺมา หิ) แปลว่า แล (เพราะเหตุนั้นแล)

อธิบายหลักการแปล จ นิบาต พอสังเขป

จ นิบาตโดยทั่วไป นิยมแปลว่า ก็

ถ้าว่าประโยคที่อยู่ข้างหน้าหลาย ๆ ประโยค พูดถึงสิ่ง, บุคคล, หรือสถานที่หลาย ๆ อย่าง หรือพูดถึงความแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ ทีละประโยค ๆ พอมาถึงประโยคที่มี จ นิบาตอยู่ ซึ่งเป็นนิบาตต้นข้อความ (วางอยู่ตัวที่ ๒) นั้น ให้แปลว่า อนึ่ง

ในประโยคที่มีนามนามหลาย ๆ บท ซึ่งลงวิภัติเดียวกัน อยู่ใกล้ ๆ กัน และมี จ นิบาต วางอยู่หลังบทนามนามเหล่านั้นทุกตัว หรือหลังนามนามตัวใดตัวหนึ่ง ให้แปลว่า “ด้วย”

(ถ้าศัพท์ลงวิภัติเดียวกันและถูก จ รวบอยู่ตัวใดตัวหนึ่ง ตัวที่ไม่มี จ ก็ต้องโยคเข้ามา)

ปฺริโส ปฺตุตฺ จ อีตรํ จ ลภิ = อ.บุรุษ ได้แล้ว ซึ่งบุตร ด้วย ซึ่งธิดา ด้วย.

ปฺริโส ปฺตุตฺ จ อีตรํ (จ) ลภิ = อ.บุรุษ ได้แล้ว ซึ่งบุตร ด้วย ซึ่งธิดา ด้วย.

อธิบายหลักการแปล ปน นิบาต พอสั่งเขป

ปน นิบาตโดยทั่วไป แปลว่า ก็

ปน นิบาต ที่มาคู่กับ จ นิบาต (จ ปน) แปลว่า ก็แล

ปน นิบาต ถ้ามาคู่กับ ยถา (ยถา ปน) แปลว่า เหมือนอย่างว่า

ถ้าประโยคหน้า มี กิจจาปี (แม้ก็จริง), ปน ที่อยู่ประโยคหลังจะแปลว่า ถึงอย่างนั้น

ในเรื่องใด ประโยคข้างหน้าพูดถึงสิ่ง, บุคคล, หรือสถานที่ใด แล้วพอมา ประโยคหลังก็ยังพูดถึงสิ่ง, บุคคล, หรือสถานที่นั้น (พูดถึงประธานตัวเดียวกัน) หากประโยคหลังนั้น มี ปน อยู่ ให้แปลว่า แต่ว่า เช่น

อหํ วิหารํ คมิสฺสามิ, ธมฺมํ ปน น สฺมุสฺสามิ.

อ.เรา จักไป สู่วิหาร, แต่ว่า อ.เรา จักไม่ฟัง ซึ่งธรรม. (พูดถึง เรา ทั้ง ๒ ประโยค)

ในเรื่องใด พูดอธิบายถึงลักษณะ, การกระทำ, หรือการเป็นที่แตกต่างกันของ นามนาม โดยแยกเป็นประโยค ๆ ประโยคหน้าพูดถึงสิ่งหนึ่ง ประโยคหลังพูดถึงอีกสิ่งหนึ่ง หากว่าประโยคหลังนั้นมี ปน หรือ จ นิบาต อยู่ ให้แปลว่า ส่วนว่า เช่น

ตุวํ เคหํ คจฺฉาหิ, อหํ ปน วิหารํ คมิสฺสามิ.

อ.ท่าน จงไป สู่เรือน, ส่วนว่า อ.เรา จักไป สู่วิหาร.

อธิบายหลักการแปล วา นิบาต พอสั่งเขป

วา นิบาตนี้ ก็คล้าย ๆ จ นิบาตที่ทำหน้าที่ควบศัพท์หลาย ๆ ตัว คือจะวางอยู่ หลังบทนามนามที่ตนควบเหล่านั้น อาจวางอยู่เฉพาะข้างหลังนามนามตัวแรก หรือ อาจวางอยู่เฉพาะข้างหลังนามนามตัวที่สอง หรืออาจวางอยู่หลังนามนามทั้ง ๒ บท ซึ่งถ้าวางอยู่เฉพาะตัวแรก ตัวหลังก็ต้องโยคมา ถ้าวางอยู่ตัวข้างหลัง ตัวแรกก็ต้องโยค

เข้ามา คำแปลนั้น ว่า ตัวแรก ให้แปลว่า “หรือ” ว่า ตัวที่สอง ให้แปลว่า “หรือว่า” โดย
ว่า ตัวแรกนั้นจะแปลหลังนามนามบทที่อยู่หน้าตน ส่วน ว่า ตัวที่สองนั้น จะแปลก่อน
นามนามที่อยู่ข้างหน้าตน เช่น

อหิ ปุตุตฺ ฺวา อีตฺรึ ฺวา ลภิตฺวา มหาสกุการึ กริสฺสามิ.

อ.เรา ได้แล้ว ซึ่งบุตร หรือ หรือว่า ซึ่งธิดา จักกระทำ ซึ่งสักการะใหญ่.

พิเศษ หลักการแปล สเจ, เจ นิบาต

สเจ - ถ้าวา, เจ - หากว่า ๒ ตัวนี้มีอยู่ในประโยคใด เมื่อแปลจบประโยคนั้นครบ
ทุกตัวแล้ว ต้องใส่คำแปลหนุนต่อท้ายประโยคนั้นว่า “ไชรึ” เช่น

สเจ ตฺวํ เคหึ คมิสฺสสิ = ถ้าวา อ.ท่าน จักไป สูเรือน ไชรึ.

ปฺลฺลณฺณเจ ปฺริโส กยิรา = หากว่า อ.บุรุษ พึงกระทำ ซึ่งบุญ ไชรึ.

หมายเหตุ : สเจ จะวางอยู่ตัวที่ ๑ ของประโยค, ส่วน เจ จะวางอยู่ตัวที่ ๒
ของประโยค.

มาประลองเขว่กันหน่อยมัย

๑. เอกสมึ หิ สมเย เทว ภิกฺขุ สตฺถุ ฌมฺมํ สุตฺวา วิหาเร วสนฺติ. เตสุ (ภิกฺขุสุ) เอโก (ภิกฺขุ)
ตํ ฌมฺมํ ปจฺจเวกฺขนฺโต อรหฺตฺตํ ปาปฺณิ. (สมมติว่าเป็นนิทานเรื่องยาวนะ)

แปล.....
.....
.....
.....
.....

๒. สเจ ปุตุตฺ ฺวา อีตฺรึ ฺวา ลภึ, ตุมหากํ มหาสกุการึ กริสฺสามิ.

แปล.....
.....

๓. ตฺวํ ทกฺโข โหสิ, ตฺวํ ปน พาโลสิ (พาโล+อสิ).

แปล.....
.....

๔. โย ปน ภิกฺขุ พุทฺธสาสนเ ปาลี น สิภฺขติ.

แปล.....
.....

๕. ตทา ปน เอโก ทารโก ภิกขุ จ สามเณเร (จ) ทิสวา ปพพชิตุกาโม (หุตฺวา) เคหํ
 คนฺตฺวา มาตาปิตูนํ อัจฉิจิตฺวา วิหารํ คนฺตฺวา สตุถารํ วนทิตฺวา ปพพชชํ ยาจิ.
 แปล.....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....

๖. เอกา ปน ทาริกา ยาคุ วา ภตฺตํ (วา) อลภิตฺวา โรทติ.
 แปล.....
 .....

๗. ตทา สตุถา ภิกขุ อามนเตตฺวา “ ภิกขเว ภิกขุณา ทกฺเขน ภวิตพฺพํ, ภิกขุณา นาม
 ปาปกมมํ น กาทพฺพํ, ทุกฺโข หิ ปาปสฺส อุจฺจโยติ ธมฺมเทสนํ เตสํ (ภิกขุณํ) เทเสสิ.
 แปล.....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....

๑๙. หลักการแปล อาทิ ศัพท์

อาทิ ศัพท์นั้น มีหลายคำแปล เช่น เบื้องต้น, เป็นต้น, ถ้าหากสมาสอยู่ข้างหลัง
 บทนามนามก็จะแปลว่า เป็นต้น ถ้าเป็นบทนามนามธรรมดา ก็แปลว่า เบื้องต้น, ในที่นี้
 ข้าพเจ้าจะอธิบายเฉพาะ อาทิ ศัพท์ที่สมาสอยู่ข้างหลังศัพท์อื่นๆ เท่านั้น

อาทิ ศัพท์นี้ จะสมาสอยู่ข้างหลังนามนาม ในกรณีที่ต้องการกล่าวถึงสิ่งต่าง ๆ
 โดยย่อ เช่น ของกินทั้งหลายมี ปลา เป็นต้น, ของกินนั้นมีมากมาย ยกที่จะยกมากกล่าว
 ให้หมดได้ จึงยกเพียง ปลา ขึ้นมาเป็นตัวอย่างเท่านั้น คำว่า เป็นต้น นั้นแหละ คือ อาทิ
 ศัพท์

อาทิ ศัพท์ที่สมาสอยู่ข้างหลังนามนามนั้น นับเป็นวิเสสนะ ของนามนามที่อยู่ข้างหลังตน เวลาแปล จะแปลว่า มี..... เป็นต้น

ลำดับการแปล อาทิ ศัพท์

แปลบทนามนามที่อยู่ข้างหลังศัพท์ที่สมาสอยู่กับ อาทิ ก่อน

ถ้าไม่มีนามนามที่อยู่ข้างหลังนั้น ก็ให้ใส่เข้ามาเอง โดยดูที่นามนามที่สมาสกับอาทิ ว่ามันเป็นสิ่งใด อยู่ในกลุ่มอะไร และเวลาจะโยคมานั้น ต้องดูด้วยว่าศัพท์ที่สมาสกับอาทิอยู่นั้น ลงวจนะ และวิภัตติอะไร เป็นลิงค์อะไร ต้องโยคให้ตรงกัน ข้าพเจ้าจะยกมาให้ดู พอเป็นตัวอย่าง ดังนี้

ถ้าเป็นกลุ่มของกิน ของใช้ ท่านมักจะโยค วตุถุ, วตุถุณี ฯลฯ

ถ้าเป็นกลุ่มคน ท่านมักจะโยค นร, นเร - มนุสฺส, มนุสฺเส ฯลฯ

ถ้าเป็นกลุ่มพระอรหันต์สำคัญๆ จะโยค มหาเถร, มหาเถเร – เถร, เถเร ฯลฯ

ถ้าเป็นกลุ่มยา เกสฺช จะโยค เกสฺชช, เกสฺชชานี ฯลฯ

ถ้าเป็นกลุ่มสัตว์ ท่านมักจะโยค สตุต, สตุเต ฯลฯ

จากนั้น แปลศัพท์ที่สมาสอยู่กับ อาทิ ว่า มี.....(นามนามที่สมาสอยู่)..... เป็นต้น.

ถ้าหากว่านามนามที่สมาสอยู่กับ อาทิ ศัพท์นั้นมีหลายศัพท์ หลังจากที่แปลตัวแรกเสร็จ ก่อนที่จะแปลตัวต่อไป ให้ใส่คำว่า “และ” ทุกครั้งไป (บทนามนามที่สมาสกันอยู่หลายๆตัวก็เช่นี้เช่นกัน คือ ต้องใส่คำว่า และ เสมอ)

ตัวอย่างการแปล อาทิ ศัพท์

เถโร ยาคุภตฺตาทีนํ (วตุถุณี) อาหารติ.

อ.พระเถระ ย่อมนำมา (ซึ่งวตุถุ ท.) มีข้าวต้มและข้าวสวย เป็นต้น.

สารีปุตฺตาทโย (มหาเถระ) ปณฺฑิตา โหนติ.

อ.พระมหาเถระ ท. มีพระสารีบุตร เป็นต้น เป็นผู้ฉลาด ย่อมเป็น.

ปุริโส สุนขาทีนํ (สตุตาน) อาหารํ เทติ.

อ.บุรุษ ย่อมให้ ซึ่งอาหาร แก่สัตว์ ท. มีสุนัข เป็นต้น.

งานหนักไม่เคยฆ่าคน...อดทนเข้าไว้ นะครับ

๑. ปีตา ปุตุเต สุนขาทโย (สตุเต) อาหาราเปติ.

แปล.....
.....

๒. ราชา ราชปุรีเส คนธมาลาทีนิ คาหาเปตวา วิหาร์ อคมาสิ.

แปล.....
.....
.....

๓. ปุริสาทโย (นรา) อุตตโน อุตตโน กมมุนต์ กโรนติ.

แปล.....
.....
.....

๔. ภิกขุ อุตตโน อุตตโน ปตตจิวราทีนิ (ปริขารานิ) คเหตวา สตถุ สนตีกั คจณนติ.

แปล.....
.....
.....

๕. ปุริโส ยาคุกตดาทีนิ อาหริตวา วิหาร์ คนตวา สตถุ อทาสิ.

แปล.....
.....
.....

๖. ยกขาทโย อมนุสสา สตตานัน ชีวิต วิเหเจนติ. (เปียดเปียน)

แปล.....
.....
.....

๗. ราชา อมจจากทโย (ชเน) ปกุโกสิตวา เต (อมจจากทโย) โววทติ.

แปล.....
.....
.....

๘. ยกขา ปุริสาทโย (ชเน) คเหตวา เต (ปุริสาทโย) ขาทนติ. (เคี้ยวกิน)

แปล.....
.....
.....

๙. ปุตุตา อมพพลาทีนิ (ผลานิ) มาตาปีตุนิ เทนติ.

แปล.....
.....

๒๐. หลักการแปลประโยคแบบ

ประโยคแบบ คือ ประโยคที่มีคำแปล คงตัว ตายตัว ต้องแปลตามกำหนด นั้น ๆ เสมอ ซึ่งในภาษาบาลี ก็มีอยู่มากพอสมควร แต่ในที่นี้ ข้าพเจ้าจะขอยกมา เฉพาะที่ท่านจะเจอบ่อยๆ ในการแปลธรรมบท ดังนี้

ประโยคสนทนาในธรรมสภา คือ ประโยคที่ภิกษุทั้งหลายจะสนทนากันในโรง ธรรม เป็นเหตุกัตตุจากเสมอ ซึ่งก่อนจะเข้าเลขใน (ประโยคสนทนา) นั้น จะต้อง แปลตัวเปิด อิติ ก่อน ในบางเรื่องก็มีแต่กิริยามาให้ (สมุจฺจาเปสิ, สมุจฺจาเปสุ) นักเรียนจะต้องโยคนาม-นามที่ลงทุตติยาริภคติ (ที่แปลว่า ยัง) เข้ามา เพื่อให้ครบ ข้อกำหนดของเหตุกัตตุจาก และ เข้าเลขในได้ ซึ่งจะโยคอยู่เพียงศัพท์เดียว คือ ถัด แปลว่า ยังวาจาเป็นเรื่องกล่าว มีวิธีแปล ๒ แบบ คือ

อ. ....ยังวาจาเป็นเครื่องกล่าว ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ในธรรมสภาว่า ” .....ดังนี้.

อ. ....ยังวาจาเป็นเครื่องกล่าว ว่า “ .....ดังนี้ ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ในธรรมสภา.

ประโยคที่พระพุทธเจ้าถามภิกษุถึงเรื่องที่สนทนากันในโรงธรรม ต่อจากอันแรก เลย คือ ขณะที่พระภิกษูกำลังสนทนากัน หากพระพุทธองค์เสด็จมาทอดพระเนตรเห็น ก็จะตรัสถามพระภิกษุทั้งหลายถึงเรื่องที่กำลังสนทนากันอยู่ มีรูปแบบประโยค ดังนี้

สตฺตา อคฺคนฺตฺวา “ กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สฺนฺนินฺนํ นาทิ
ปฺจฺฉิตฺวา.....

อ. พระศาสดา เสด็จมาแล้ว ตรัสถามแล้วว่า “ ดูก่อนภิกษุ ท. อ.เธอ ท. เป็นผู้นั่งประชุมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าวอะไร หนอ ย่อมมี ในกาลนี้ ดังนี้.....

ประโยคที่ภิกษุทั้งหลายตอบคำถามพระพุทธเจ้าในโรงธรรม ซึ่งจะอยู่ต่อจาก ประโยคที่พระพุทธเจ้าทรงถามเรื่องที่ภิกษุทั้งหลายสนทนากันในธรรม (อยู่ต่อจากกิริยา ว่า ปุจฺฉิตฺวา ประโยคก่อนหน้านั้น นั่นเอง) ซึ่งจะอยู่ในรูปแบบของประโยค แทรก ดังนี้

“อิมาย นามาทิ วุตฺเต = (โยค..มยฺ เอตฺรหิ (อิมาย นาม) กถาย สฺนฺนินฺนํ นาม) (เลขนอกโยค เตหิ ภิกฺขุหิ, วจเน เป็น.....เตหิ ภิกฺขุหิ “ อิมาย นามาทิ วจเน วุตฺเต)

ครั้งเมื่อคำว่า “ อ.ข้าพระองค์ ท. เป็นผู้นั่งประชุมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็น เครื่องกล่าว ชื่อนี้ ย่อมมี ในกาลนี้ ดังนี้ อันภิกษุ ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว.....

ประโยค วุตเต (วจน) คือ ประโยคที่มีคนตอบคำถาม หรือว่าสนทนาแทรก
ขึ้นมาในระหว่าง ซึ่งจะอยู่ในรูปแบบของประโยคแทรก (ลงสัจตมวิภักติ) เวลาจะแปล
นั้น ต้องโยค วจน (ครั้นเมื่อคำ) เป็นประธานของกิริยาประโยคแทรกนั้น แล้วโยคนาม
นามที่ลงตติยวิภักติ (แปลว่า อัน) ซึ่งเป็นคนตอบในประโยคนั้น จะโยคเป็นเอกวจนะ
หรือพหูวจนะนั้น แล้วแต่เนื้อความตอนนั้นๆ จะอำนวย แต่ถ้ามีอยู่แล้วก็ไม่ต้องโยค.

วิธีแปล = ครั้นเมื่อคำว่า.....ดังนี้ อัน.....(ท.) กล่าวแล้ว.

รณณา “ คจณ ตวฺ ตาตาทิ วุตเต, โส ปุริโส เวเคน อคมาสิ.

ครั้นเมื่อคำว่า นะพ่อ อ.เจ้า จงไป ดังนี้ อันพระราชา ตรัสแล้ว, อ.บุรุษนั้น ได้
ไปแล้ว โดยเร็ว.

เถโร ปุริสํ อาท “ ธมฺมํ สุณฺหาทีติ. (เตน ปุริเสน) “อหํ ภนฺเต น สุณิสฺสามีติ
วุตเต, เถโร ตํ (ปุริสํ) โววทิ.

อ.พระเถระ กล่าวแล้ว กะบุรุษว่า อ.เธอ จงฟัง ซึ่งธรรม ดังนี้. ครั้นเมื่อคำ
ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.กระผม จักไม่ฟัง ดังนี้ อันบุรุษนั้น กล่าวแล้ว, อ.พระเถระ
กล่าวสอนแล้ว ซึ่งบุรุษนั้น.

ประโยค ก็ (ปโยชน) คือ ประโยคที่มี ก็ ศัพท์อยู่ข้างหน้า มีบทนามนามที่ลง
นัญญวิภักติอยู่ตรงกลาง และมีบทนามนามที่ลงตติยวิภักติอยู่ตัวสุดท้าย

วิธีแปล = อ.ประโยชน์อะไร ของ.....ด้วย.....?

ก็ เม ธเนน = อ.ประโยชน์อะไร ของเรา ด้วยทรัพย์.

ก็ เม ฆราวาเสน = อ.ประโยชน์อะไร ของเรา ด้วยการอยู่ครองซึ่งเรือน.

ประโยค กิมจํ ปน (ก็ อ.องค์อะไรเป็นเหตุเล่า) คือ ประโยคที่เป็นการ
เปรียบเทียบความเหมือนกันของ ๒ ประโยค เช่นว่า ตกจาก ชั้น ๓ ยังไม่ตาย แล้วแค่
ตกจากชั้น ๒ จะตายได้อย่างไร (คือไม่ตายทั้ง ๒ อย่างนั่นเอง), ประโยคนี้ เป็นประโยคที่
ไม่สมบูรณ์ คือ จะมีเพียงตัวประธานหรือศัพท์ที่บ่งถึงประธานเท่านั้น เวลาแปลนั้น
นักเรียนต้องโยคกิริยา มาประกอบประโยคให้สมบูรณ์ ซึ่งกิริยาที่โยคมานั้น จะต้องเป็น
กิริยาธาตุตัวเดียวกันกับกิริยาธาตุของประโยคหน้าและให้ประกอบด้วยภวิสสันตวิภักติ
มีหลัก ดังนี้

ถ้าประโยคข้างหน้า กิมจํ เป็นประโยคปฏิเสธ ประโยคหลังซึ่งมี กิมจํ
จะต้องเป็นประโยคบอกเล่า (ไม่ปฏิเสธ)

แต่ถ้าหากว่าประโยคข้างหน้า กิมจํ เป็นประโยคบอกเล่า ประโยคหลังซึ่งมี
กิมจํ จะต้องเป็นประโยคปฏิเสธ (ใส่ น ปฏิเสธมาหน้ากิริยาที่ตนโยค)

แบบประโยคหน้าปฏิเสธ ประโยคหลังบอกเล่า

อดตโน หตุลปาทาปี น วเส วตตุนติ, กิมงค์ ปน ฌาตกา (วเส วตติสสนติ).

แม้ อ.มือและเท้า ท. ของตน ย่อมไม่เป็นไป ในอำนาจ, ก็ อ.องค์อะไรเป็นเหตุเล่า อ.ญาติ ท. จักเป็นไป ในอำนาจ.

แบบประโยคหน้าบอกเล่า ประโยคหลังปฏิเสธ

โลเก สพฺเพ มนุสฺสาปี มรณติ, กิมงค์ ปน สุตตา (น มริสสนติ).

แม้ อ.มนุษย์ ท. ทั้งปวง ในโลก ย่อมตาย, ก็ อ.องค์อะไรเป็นเหตุเล่า อ.สัตว์ ท. จักไม่ตาย.

คำอธิบายเพิ่มเติมสำหรับตัวอย่างทั้ง ๒

ตัวอย่างที่ ๑ เป็นการเปรียบเทียบว่า แม้แต่มือเท้าที่เป็นของเรา เวลาแก่ตัวไป ก็ยังบังคับไม่ได้ จะไปบังคับญาติได้อย่างไรกัน หมายถึงว่า เราไม่สามารถบังคับญาติได้ เหมือนที่เราไม่สามารถบังคับมือเท้า ให้ทำสิ่งต่างๆที่ต้องการ เวลาแก่ตัวไป (สรุปก็คือ ไม่สามารถบังคับทั้ง ๒ อย่างที่ว่ามานั่นเอง)

ตัวอย่างที่ ๒ เป็นการเปรียบเทียบว่า แม้แต่พวกมนุษย์ทุกคน ยังต้องตาย จะไปนับประสาอะไรกับพวกสัตว์ หมายถึงว่า พวกสัตว์ก็ต้องตายเหมือนมนุษย์เช่นกัน (สรุปก็คือ ตายทั้ง ๒ จำพวก)

ประโยคตั้งชื่อ คือ ประโยคที่มีชื่อคน, สัตว์, ที่, สิ่งของ สนธิอยู่กับ อิติ ศัพท์ แล้วมีบทว่า นาม อยู่ข้างหลัง และบทว่า นาม นั้นอยู่หน้ากิริยา คือ กร ธาตุ ด้วย ตัวอย่างเช่น จุลลกาโลติ นาม กตฺวา, ติสฺโสติ นาม อํกฺสุ เป็นต้น มีวิธีแปลคือ หลังแปลกิริยาเสร็จก่อนจะเข้าเลขใน ให้โยคบทว่า วจนํ (ซึ่งคำ) เข้ามาหน้าบทว่า นาม แล้วจึงค่อยแปลเข้า เลขใน หลังแปลเลขใน และ อิติ ศัพท์เสร็จ ให้แปลบทว่า นาม นั้นว่า “ให้เป็นชื่อ”

สำหรับผู้ที่เป็นเจ้าของชื่อ (ผู้ที่ถูกตั้งชื่อ) นั้น จะอยู่ข้างหน้าของเลขใน และจะประกอบด้วยฉัญฐีวิภक्ति (แปลว่า ของ) ซึ่งจะแปลต่อจากบทว่า นาม, คำแปลประโยคแบบนี้ คือ (ได้)กระทำแล้ว ซึ่งคำว่า อ. ....ดั่งนี้ ให้เป็นชื่อ ของ .....(นั้น) ตัวอย่างเช่น

เสฏฐิ ตสฺส ปุตฺตสฺส จุลลกาโลติ นามํ กริ.

อ.เศรษฐี กระทำแล้ว ซึ่งคำว่า อ.จุลลกาลละ ดั่งนี้ ให้เป็นชื่อ ของบุตรนั้น.

อิตฺถิ เอกํ ปุตฺตํ วิชายิ. สา (อิตฺถิ) ตสฺส (ปุตฺตสฺส) ติสฺโสติ นามํ อํกาสิ.

อ.หญิง คลอดแล้ว ซึ่งบุตร คนหนึ่ง. อ.หญิงนั้น ได้กระทำแล้ว ซึ่งคำว่า อ.ติสสะ ดั่งนี้ ให้เป็นชื่อ ของบุตรนั้น.

ได้เวลาเพิ่มทักษะกันแล้ว ขอรับ.

๑. ปุตุโต มาตาปิตโร อุปสงกมิตฺวา “ กิ เม ธเนน, อหํ ปพฺพชิสฺสามิตี อาห.
แปล.....

๒. เอเต ภิกฺขุ “ ตุมฺเหปิ อตฺตโน วุฑฺฒิ อิจฺฉถ, กิมํจํ ปน มยํ (อตฺตโน วุฑฺฒิ
น อิจฺฉิสฺสาม) อุปาสกาทิ อาหํสุ.
แปล.....

๓. มนุสฺสา “ กุหิ คจฺฉถ ภนฺเตติ ภิกฺขุ ปุจฺฉิตฺวา “ วิหารํ คจฺฉามาติ วุฑฺเต, เต
วณฺทิสฺสุ.
แปล.....

๔. เสฏฺฐิโน ภริยา เอกํ ปุตุตํ วิชಾಯิตฺวา ตสฺส “ นนฺโทติ นามํ อกาสิ.
แปล.....

๕. ภิกฺขุ ฐมฺมสภายํ กถํ สมฺภูจาเปสุํ “ อาวุโส ติสฺโส ภิกฺขุ มหาปญฺโล โหติ, โส
สตถุ ฐมฺมํ เทเสตุํ สกโกตีติ.
แปล.....

๖. สตุถา อากนตฺวา “ กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรทึ กถาย สนฺนิสินฺนาติ ปุจฺฉิตฺวา, “อิมาย นามาทิ วุตฺเต, “ เตนทึ ภิกฺขเว สุตฺถาตติ วตฺวา เตสํ เอกํ ฌมฺมเทสํ กเถสิ.

แปล.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

๒๑. หลักการแปลกิริยาวิเสสนะ

กิริยาวิเสสนะ คือจำพวกนามกิตก์ นิบาต อุปสัค เป็นต้น บางตัว ที่ทำหน้าที่ เป็นตัวคุณนามขยายกิริยาที่อยู่ข้างหลังตน ซึ่งตัวบทจะลง อํ ทุตฺยวิภคฺติ แต่เวลาแปล นั้น จะไม่ออกสำเนียงอายตนิบาตของทุตฺยวิภคฺติว่า “ ซึ่ง” (แต่ถ้าเป็นจำพวกนิบาต หรือ อุปสัค ศัพท์จะยังคงอยู่ตามเดิมแบบที่มา)

วิธีการสังเกตกิริยาวิเสสนะที่เป็นนามนามในเบื้องต้นนี้ไม่ยากนัก เมื่อเวลาเรา เจอให้แปลออกสำเนียงอายตนิบาตทุตฺยวิภคฺติดูก่อน หากแปลแล้วไม่ได้ความ นั้น แหละเป็นกิริยาวิเสสนะ หรืออีกอันหนึ่ง ตัวที่ใช้เป็นกิริยาวิเสสนะ คือตัวบททุตฺยวิภคฺติ ที่ศัพท์หลังนั้น จะใช้ธาตุหรือศัพท์ที่มีมูลรากเดียวกับกิริยาธาตตัวหลัง ตัวอย่างเช่น

สุขํ วสติ = ย่อมอยู่ สบาย (เป็นสุข)

อิสิปฺพพฺพชฺชํ ปพฺพชฺชิ = บวชแล้ว บวชเป็นฤษี

อธิบายตัวอย่างที่ ๑ ตัว สุขํ ถ้าเราจะแปลว่า ซึ่งความสุข มันจะไม่มี ความหมายอะไร เพราะการที่เราจะแปลว่า ซึ่ง ตัวนั้น ๆ จะต้องเป็นสิ่งที่ถูกกระทำไป ต่าง ๆ นานา ถูกทำ ถูกคิด ถูกดำ ถูกกิน ถูกเสวย เป็นต้น เช่น กระทำซึ่งงาน งานก็ถูกเราทำ เป็นต้น แต่ในนี้ วสติ แปลว่า ย่อมอยู่ ซึ่งการอยู่นั้น เราไม่ได้ไป ทำอะไร อยู่เฉย ๆของเรา ไม่มีใครถูกเราทำอะไรเพราะการอยู่ ฉะนั้น สุขํ จึงแปล ขยายกิริยาให้ชัดขึ้นเฉย ๆ ว่า ที่บอกว่า อยู่ นั้น อยู่แบบสบาย (แต่ถ้ากิริยาอื่นที่

เราสามารถทำอะไรกับความทุกข์ได้ ก็แปลว่า ซึ่ง ไปตามปกติ เช่น สุข อนุโภติ ย่อมเสวย ซึ่งความสุข ความสุขเป็นสิ่งที่เราเสวยได้ คือรู้สึกสบายใจสุขใจ)

อธิบายตัวอย่างที่ ๒ อย่างที่บอกว่ามีอีกแบบหนึ่งที่ใช้เป็นกิริยาวิเสสนะ คือ ตัวทุตติยาวิภัตตินั้น ศัพท์หลังจะใช้ศัพท์หรือธาตุเดียวกับกิริยาตัวหลัง ซึ่งในนี้สังเกตดู อธิปพุพชชฺ ปรพุพชชิ ปรพุพชชา แปลว่า การบวช เป็นนามนาม ปรพุพช แปลว่า บวช เป็นกิริยา (สังเกตดี ๆ นามนามจะมี ช สองตัว, กิริยาจะมี ช เพียงตัวเดียว) ในกรณีที่นามนามและกิริยา มาจากรากเดียวกันนี้ ตัวนามนามที่อยู่ข้างหน้าและลงทุตติยาวิภัตติจะใช้เป็นกิริยาวิเสสนะ คือแปลไม่ออกสำเนียงอายตนิบาต จะแปลคำแปลเดิมเลย เช่นในนี้ ปรพุพชชา แปลว่า การบวช ก็แปลต่อเลยว่าเป็นบวช อธิ คือ ฤษี ฉะนั้น อธิปพุพชชฺ ก็แปลว่า บวชเป็นฤษี ฯ

เปรียบเทียบกับตัวอย่างอื่นๆ

- มหารวิ รวิตวา = ร้องแล้ว ร้องใหญ่ (ร้องเสียงดัง) ฯ
- มหาหสิตํ หลิต = หัวเราะแล้ว หัวเราะใหญ่ (หัวเราะเสียงดัง) ฯ
- โลกํ คณฺหิต = ถือเอาแล้ว หน้อยหนึ่ง ฯ
- มุสา วทตติ = ย่อมกล่าว เท็จ ฯ
- มิจฉา คณฺหาตติ = ย่อมถือเอา ผิด ฯ

หมายเหตุ :- กิริยาวิเสสนะที่เป็นตัวนามนาม โดยส่วนใหญ่แล้วลงทุตติยาวิภัตติ เอกวจนะ และจะไม่มีตัวคุณนาม ที่ขยายนามนามนั้นไปอีก แต่ถ้าหากว่ามีคุณนาม ขยายไปอีก หรือว่าลงทุตติยาวิภัตติ แต่เป็นพหูวจนะ กรณีนี้ต่อให้ ทุตติยาวิภัตติตัวนั้น ใช้ศัพท์หรือธาตุเดียวกับกิริยาตัวหลัง ก็ต้องแปลออกสำนวนของวิภัตติ เช่น

วสุสวาสํ วลิต = อยู่แล้ว อยู่จำพรรษา (แบบเอกวจนะ ไม่ต้องออกสำเนียง)

ฉ วสุสวาเส วลิต = อยู่แล้ว ตลอดการอยู่จำพรรษา ท. ๖
(เป็นพหูวจนะ มีคุณนามขยายทุตติยาวิภัตติต่อดีด้วย จึงออกสำเนียง)

ลองฝึกดูกันหน่อยมัย.....

- ๑. อวสุสํ มยา มริตพุพ ฯ
แปล.....
- ๒. ปุริโส ทนฺธํ (ช้า) ปุณฺณํ กโรตติ ฯ
แปล.....

๓. สามเณโร ผาสู วสติ ฯ

แปล.....

๔. ปุริโส อนุปปพพชฺช ปพพชฺชิ ฯ

แปล.....

๕. ตฺวํ สิมฺมสีมํ มม จีวรํ อาเนหิ ฯ

แปล.....

๒๒. หลักการแปล / การใช้สังขยา (เฉพาะ ๑-๙๘)

ศัพท์สังขยานั้น ก็เหมือนกับศัพท์คุณนาม ซึ่งท่านนิยมเรียงไว้หน้านามนามที่
ตนขยาย เพราะฉะนั้น เวลาแปล เมื่อแปลบทนามนามแล้ว หากมีบทสังขยาอยู่
ข้างหน้า ก็ให้แปลบทสังขยานั้นต่อจากบทนามนามนั้นทันที โดยออกสำเนียงเชื่อมบท
บ้าง ไม่ออกบ้าง เช่น

เอโก ปุริโส = อ.บุรุษ คนหนึ่ง (คำว่า คน คือ คำเชื่อมของบุรุษ)

สตุตฺต โจรธา = อ.โจร ท. ๗ (ไม่ออกสำเนียงคำเชื่อมบท)

ต่อแต่นี้ไป ก่อนจะทำการฝึกแปลสังขยาแต่ละตัว เรามารู้จักการใช้สังขยา
ก่อน เพื่อเป็นประโยชน์ในการแปล และการนำไปใช้ในชั้นต่อ ๆ ไป ดังนี้

๑. เอก (๑) ศัพท์ที่เป็นสังขยา เป็นเอกวจนะอย่างเดียว

๒. ทฺวิ (๒) ถึง อฏฺฐารส (๑๘) เป็นพหุวจนะอย่างเดียว

๓. ตั้งแต่ เอกฺกนวิสตฺติ (๑๙) ถึง อฏฺฐนฺนวุตฺติ (๙๘) เป็นเอกวจนะ และอิติ
ลิงค์ อย่างเดียวเท่านั้น แม้ว่าจะขยายศัพท์ที่เป็นพหุวจนะและลิงค์อื่น (ปุ - นปุ) ก็คง
อยู่อย่างนั้น ไม่เปลี่ยนแปลงไปตาม

๔. ตั้งแต่ เอกฺกนสฺตํ (๙๙) ขึ้นไป เป็นได้ทั้งสองวจนะ และเป็นนปฺงสกลิงค์

ส่วนการแจกสังขยาแต่ละตัวนั้น มีวิธีดังนี้

๑. เอก - ติ - จตุ ศัพท์ แจกได้ทั้ง ๓ ลิงค์ (มีในแบบ)

๒. ทฺวิ และ ปญฺจ ศัพท์ ในแบบมีแจกให้แล้วเช่นกัน (ใช้แบบเดียวกันใน
๓ ลิงค์)

๓. ตั้งแต่ ฉ (๖) ถึง อฏฺฐารส (๑๘) แจกเหมือน ปญฺจ (๕)

๔. ส่วนตั้งแต่ เอกฺกนวิสตฺติ (๑๙) ถึง อฏฺฐนฺนวุตฺติ (๙๘) มีวิธีแจกดังนี้

ถ้าสังขยานั้น มี ส เป็นที่สุด (เช่น วิส) ให้แจกอย่าง เอกฺกนวิสตฺติ (๑๙)

ถ้าสังขยานั้น มี อี เป็นที่สุด (เช่น สตุตฺตติ) แจกอย่าง รตุตฺติ อี การันตฺติใน

อิติลิงค์ ฝ่ายเอกวจนะอย่างเดียว

ถ้าสังขยานั้น มี อี เป็นที่สุด (เช่น สฏฺฐิ) แจกอย่าง นารี อี การันต์ในอิตถิลิงค์
ฝ่ายเอกวจนะอย่างเดียว

๕. ตั้งแต่ เอกนสตฺ (๙๙) ขึ้นไป แจกอย่าง กุล อ การันต์ในนปฺงสกลิงค์ ทั้ง ๒
วจนะ

ตัวอย่างการแจกสังขยา จำนวน ๑๙ ถึง ๙๘

เพื่อภิกษุ ท. ๒๓ = เตวีสติยา ภิกษุณฺ

แห่งสามเณร ท. ๘๐ = อสีติยา สามเณรานํ

ตัวอย่างที่ ๑ ภิกษุณฺ เป็น อุ การันต์ ในปฺงลึงค์ ลงจตุตถีวิภัตติ ฝ่ายพหุวจนะ
ซึ่งมีสังขยาที่ขยาย คือ ๒๓ แต่จำนวน ๒๓ นั้น อยู่ในกฎที่ว่า ๑๙ – ๙๘ เป็น อิต. เอก.
อย่างเดียว และ เตวีสติ (๒๓) นั้น มี อี เป็นที่สุด จึงแจกอย่าง รตฺติ อี การันต์ในอิตถิ
ลึงค์ ฝ่าย เอกวจนะ เท่านั้น โดยแจกให้ลงวิภัตติเดียวกับ ภิกษุณฺ คือ จตุตถีวิภัตติ ซึ่ง
รตฺติ ใน จตุตถีวิภัตติ เอกวจนะ มีรูปเป็น รตฺติยา ฉะนั้น เตวีสติ ซึ่งขยาย ภิกษุณฺ จึงเป็น
เตวีสติยา (ไม่เปลี่ยนแปลงไปตาม ภิกษุณฺ เลย) ตัวอย่างที่ ๒ ก็พึงพิจารณาตามแนวนี้.

อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับสังขยา

สังขยา แปลว่า การนับ หมายถึง ศัพท์ที่เป็นเครื่องนับนามนาม แบ่งออกเป็น
๒ อย่าง คือ

๑. ปกติสังขยา คือ นับนามนามโดยปกติ เพื่อให้รู้ว่านามนามนั้นมีประมาณ
เท่าใด เช่น เอก ๑, ทฺวิ ๒, ตฺติ ๓, จตุ ๔ เป็นต้น

๒. ปุรณสังขยา คือ นับนามนามที่เต็มในที่นั้น ๆ เจาะจงนับเอาแต่หน่วยเดียว
ตัวอย่างเช่น :

ทส ปฺริสา บุรุษ ๑๐ คน นับจำนวนบุรุษทุกคน รวมเป็น ๑๐ คน (ปกติสังขยา)
ทสโม ปฺริโส บุรุษคนที่ ๑๐ กล่าวถึงคนสุดท้ายคนเดียวเท่านั้น คือ คนที่ ๑๐
มิได้กล่าวถึงคนทั้ง ๑๐ คน (ปุรณสังขยาจึงเป็นเอกวจนะเสมอ)

การใช้ ทฺวิ ศัพท์ (ย่อๆ)

ทฺวิ ศัพท์ นี้ แจกเป็นแบบเดียวกันทั้ง ๓ ลึงค์

๑. เมื่ออยู่หน้า ทส, วิสฺติ, ตฺิส แปลงเป็น ทฺว และ พว

๒. เมื่ออยู่หน้าสังขยาตั้งแต่ จตฺตาฬิส ถึง นวุติ แปลงเป็น เทว และ ทฺวา

๓. แปลงเป็น ทิ บ้าง เช่น ทิโฆ สัตว์เกิด ๒ หน (พราหมณ์ ฯลฯ)

๔. เมื่อเข้ากับนามนาม คง ทฺวิ ไว้บ้าง เช่น ทฺวิปาทา (สัตว์ ๒ เท้า)

๕. แปลงเป็น ทฺ บ้าง เช่น ทฺปฏฺ วตฺถ (ผ้า ๒ ชั้น = สังฆาฏิ)

การใช้ อุก ศัพท์

อุก ศัพท์ ใช้กับสิ่งที่มีอยู่เป็นคู่ ๆ ตามธรรมชาติ หรือสิ่งที่รู้กันทั่วไปว่าอยู่คู่กัน เช่น เมียและผัวทั้งสอง อาจารย์กับศิษย์ทั้งสอง ลูกตาทั้งสอง มือทั้งสอง เป็นต้น

การใช้ ทิ ศัพท์

- ๑. เมื่อเข้ากับสังขยาจำนวนสิบ แปลงเป็น เต เช่น เตรส, เตวีสติ ฯลฯ
- ๒. เมื่อเข้ากับสังขยานามนาม คง ทิ ไว้ เช่น ทิสต์, ทิสทสส์ ฯลฯ
- ๓. เมื่อเข้ากับนามนาม คงเป็น ทิ หรือแปลงเป็น เต เช่น ทิโยชน์ ๓ โยชน์ ฯลฯ

การใช้ นว ศัพท์

- ๑. นว ศัพท์ ที่เป็นสังขยาคุณนาม แปลว่า ๙ เช่น นว ภิกขุ อ. ภิกขุ ท. ๙
- ๒. นว ศัพท์ ที่เป็นคุณนาม แปลว่า ใหม่ มักลง ก ต่อท้าย เช่น
 นวก + โอวาท = นวโกวาท แปลว่า โอวาทเพื่อภิกษุใหม่

อธิบายมาเยอะแล้ว มาลองความรู้กันเถอะ

- ๑. เสฏโฐ พุทโธ ธมมံ เทเสนโต อฏฺฐารส ภิกขุ โอวทติ.
 (ประเสริฐที่สุด, พระพุทธเจ้า, ธรรม, แสดง, ๑๘, ภิกษุ, กล่าวสอน)
 แปล.....
 .....
- ๒. ทกฺโข ภิกขุ เทว กมฺมฏฺฐานานิ อุกฺคณฺหนโต พุทฺธธมฺเม ปสฺสทติ.
 (ขยัน, ภิกษุ, ๒, กัมมัญฐาน, เรียนเอา, ธรรมของพระพุทธเจ้า, เลื่อมใส)
 แปล.....
 .....
- ๓. กุสโล สามเณโร สฏฺฐิยา อจฺริเยหิ โอวทียมาโน สุณาติ.
 (ฉลาด, สามเณร, ๖๐, อาจารย์, กล่าวสอน, ฟัง)
 แปล.....
 .....
- ๔. ปญจ ภิกขุ คามํ ปิณฺฑาย ปวิฏฺฐา.
 (๕, ภิกษุ, บ้าน, บิณฑบาต, เข้าไป)
 แปล.....
 .....

๕. อฏฺจนฺนํ ภควโต สาวกานํ สงฺฆโม.

(๘, พระผู้มีพระภาคเจ้า, สาวก, หมู่)

แปล.....
.....

๖. โสฬส ชนา สตุถุ ฌมฺมํ โสตุํ วิหารํ อคฺมฺสุ.

(๑๖, ชน, พระศาสดา, ธรรม, ฟัง, วิหาร, ไป)

แปล.....
.....

๗. อิตฺติยา ภคฺตํ อสีติยา สุนฺขานํ ทินฺนํ.

(หญิง, ภัต, ๘๐, สุข, ให้)

แปล.....
.....

๘. ทส มาสา อติกกฺนตา.

(๑๐, เดือน, ก้าวล่วง)

แปล.....
.....

๙. อุปาสิกา นวุติยา สามเณรานํ มหาทานํ อทาสี .

แปล.....
.....

๒๓. หลักการแปลประโยคกัต. นอก กัม. ใน

ประโยคกัต. นอก กัม. ใน หมายถึง ประโยคที่มีกิริยาภิตก์เป็นตัววิภคิตกัตตา ประกอบกับธาตุที่มีกรรม (ซึ่งถือเป็นกัมมวาจก) จะมีลิงค์ วจนะ วิภคิตติ เช่นเดียวกับ ประธาน และมีกิริยาอาขยาตเป็นตัวคุมพากย์ โดยเป็นอกัมมธาตุ (ถือเป็นกัตตุวาจก) ประโยคนี้ว่าตามหลักวาจกนับเป็นกัตตุวาจก เพราะคุมพากย์โดยกิริยาอาขยาตที่เป็น อกัมมธาตุ ซึ่งธาตุที่ใช้ก็คือธาตุว่ามี ว่าเป็น ทั้งสิ้น (หุ, ภู, อส ธาตุ) และจะมีนามนาม ที่เป็นตติยวิภคิตติที่แปลว่า อัน อยู่หน้ากิริยาภิตก์ที่เป็นตัววิภคิตกัตตา (บางทีก็ไม่มี ต้องโยคมาเอง โดยดูที่เนื้อความตอนนั้น ๆ)

วิธีแปลประโยคกัต. นอก กัม.ใน

เป็นผู้อัน.....(น. ตติยา).....(คำแปลกิริยาภิตก์).....แล้ว (ฟัง,ควร).....ย่อมเป็น (จักเป็น)

(ต่อจากคำว่า เป็น ขึ้นอยู่กับนามนามในประโยค ถ้าเป็นสัตว์ ก็แปลว่า เป็นตัว ฯลฯ)

(คำแปลกริยากริยาก็ ขึ้นอยู่กับธาตุและปัจจัยนั้นๆ เช่น ถ้าเป็น ตพพ ก็แปลว่า ฟัง ฯลฯ)

(คำแปลอาชยาดขึ้นอยู่กั้วกั้วกั้วที่ลง เช่น ถ้าลงหมวดกั้วกั้วกั้ว ก็แปลว่า จัก เป็น ฯลฯ)

ตัวอย่างประโยคและการแปล กัต. นอก กัม. ใน

อิทํ กมฺมํ ปุริเสน กตํ โหติ = อ.กรรมนี้ เป็นกรรม อันบุรุษ กระทำแล้ว ยอมเป็น ๑

(กตํ คือ กัม.ใน, โหติ คือ กัต.นอก ก่อนแปล กตํ ต้องหานามนามที่แปลว่า อัน เพราะถือเป็นกัมมวาก เพียงแต่ไม่ได้ทำหน้าที่คุมพากย์ในประโยคนั้นเท่านั้น)

จิวรํ สามเณเรน คหิตํ กวิสสติ = อ.จิวร เป็นของอันสามเณร ถือเอาแล้ว จักเป็น ๑

(คหิตํ คือ กัม. ใน, กวิสสติ คือ กัต. นอก ก่อนแปล คหิตํ ก็ต้องหานามนาม คำว่า อัน เหมือนเดิม เพราะ คหิตํ เป็นกริยากัมมวาก เพียงแต่ไม่ได้ทำหน้าที่คุมพากย์ในประโยคนั้นเช่นกัน)

สีลํ ภิกขุณา รกขิตพฺพํ โหติ = อ.สีล เป็นธรรมชาติอันภิกษุ ฟังรักษา ยอมเป็น๑ (รกขิตพฺพํ คือ กัม.ใน, โหติ คือ กัต. นอก เช่นเดียวกันก่อนแปล รกขิตพฺพํ ซึ่งถือเป็นกัมมวาก จึงต้องหานามนามที่แปลว่า อัน และแปลเสียก่อนที่จะแปลกริยากริยาก็แล้วจึงแปลตัวกริยากุมพากย์ที่หลังสุดว่า ยอมเป็น)

หมายเหตุ : ถ้าตัวกัม. ในนั้น เป็นกริยาที่เป็นเหตุกัมมวาก ก็ต้องแปลตามหลักแม่แบบของเหตุกัมมวาก ดังเช่นที่เคยเรียนมาในอาชยาด คือต้องมีคำว่า อัน..... ยัง.....และ ให้..... เช่น

อยํ วิหาโร รณฺวา (ราชปุริเส) ภิกขุณํ อตถาย การาปีโต โหติ
อ.วิหารนี้ เป็นวิหาร อันพระราชา (ยังราชบุรุษ ท.) ให้กระทำแล้ว เพื่อประโยชน์ แก่ภิกษุ ท. ยอมเป็น ๑

เมื่อได้ฝึกฝน ปัญญาก็เกิด.....ดูกันเลย

- ๑. อยํ รุกฺโข มยา ฉินฺโน โหติ.
แปล.....
.....

๒. อัย คามิ เทวดาย ปรีคคหิโต ภวิสสติ.

แปล.....
.....

๓. ปุณฺณานิ นาม (ปุคฺคเลน) กาทพฺพานิ โหนฺติ.

แปล.....
.....

๔. สามเณโร เถเรน โอวทิตฺโต อโหสิ.

แปล.....
.....

๕. ทานํ อฺปาสิกาย สตุถุ ทินฺนํ ภวิสสติ.

แปล.....
.....

ฝึกคำนี้ก่อน ที่เหลืออย่าลืมเก็บตกในหนังสือธรรมบทเนื้อ มีเยอะเลย แฮะๆ

๒๔. หลักการแปลหลักวิภัตติ

การแปลหลักวิภัตติ หมายถึง การที่เราไม่แปลตัวบทนามนามตรงตามสำเนียง อายตนิบาตของวิภัตตินั้นๆ เช่น เป็น จัญญวิภัตติ แต่ก็ไม่แปลว่า แห่ง ของ เมื่อ แต่ไปแปลเป็นวิภัตติอื่นแทน เช่น แปลเป็นทุตติยาวิภัตติว่า ซึ่ง เป็นต้น กรณีแบบนี้ ในการแปลบาลีนั้นก็มีอยู่มากพอควร ซึ่งจะนำมาแสดงเป็นตัวอย่าง และวิธีสังเกตทำ ความเข้าใจกับเรื่องนี้คร่าวๆ ดังนี้

การแปลหลักจัญญวิภัตติ เป็นทุตติยาวิภัตติ

การแปลหลักจัญญวิภัตติเป็นทุตติยาวิภัตตินั้น ในวงการบาลีจะเรียกกันว่า หัก จัญญีเป็น กัม. คือ แปลว่า ซึ่ง วิธีการที่จะสังเกตและควรเรียนรู้คือ ประโยคใดมีนามนาม ประกอบด้วยจัญญวิภัตติ และบทหลังจัญญวิภัตตินั้น มีธาตุที่ลงปัจจัยในนามกิตก์แล้ว นำมาใช้เป็นนามนาม (ยกเว้น เตว และ ตุ ปัจจัย) ให้แปลหลักจัญญวิภัตติตัวหน้านั้นว่า ซึ่ง (โดยมากจะเจอธาตุที่ลง ญฺ, ตฺ, ยฺ ปัจจัย) เช่น

สพฺพปาปสฺส อกรรมฺ = อ.การไม่กระทำ ซึ่งบาปทั้งปวง

(กร ธาตุ + ยฺ ปัจจัย นามกิตก์ แปลง ยฺ เป็น อน ถ้าทำยธาตุเป็น ร แปลงเป็น อณ)

จิวฺรสฺส คหณํ = อ.การถือเอา ซึ่งจิวร (คห ธาตุ + ยฺ ปัจจัย)

การแปลหักฉัฏฐีวิภัตติ เป็นตติยวิภัตติ

การแปลหักฉัฏฐีวิภัตติเป็นตติยวิภัตตินั้น มีอยู่ ๒ แบบ คือ แปลหกว่า อัน และแปลหกว่า ด้วย ซึ่งมีวิธีการดังนี้

ถ้านามนามที่เป็นฉัฏฐีวิภัตตินั้น อยู่หน้ากริยาภิกตฺ (ต ปัจจัยเป็นส่วนมาก) และเป็นสกัมมธาตุ สามารถหักจากฉัฏฐีวิภัตติได้ แต่จะหักหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับว่า ฉัฏฐีวิภัตติตัวนั้น เข้าสัมพันธ์กับใคร ถ้าในประโยคนั้น ฉัฏฐีวิภัตติไม่สามารถเข้ากับตัวใดเลย ได้เพียงกริยาภิกตฺตัวข้างหลังตน อย่างนี้ก็ต้องหัก โดยแปลว่า อัน (คือเป็นตัว อนภิกตฺกตฺตา ในกัมมวาทกนนั้นแหละ เพียงแต่ว่า ในหลักการแต่ง ถ้ากริยาภิกตฺที่ลง ต ปัจจัย และเป็นสกัมมธาตุ สมาสกับนามนามอยู่ นิยมแต่งตัวที่แปลว่า อัน เป็นฉัฏฐีวิภัตติ) ตัวอย่างเช่น

อตุตโน อธิคตมโม = อ.พระธรรมอันตนถึงทับแล้ว

ตุวฺ รมฺ โย กตมมํ ชานาสิ = อ.ท่าน ย่อมรู้ ซึ่งกรรมอันพระราชากระทำแล้ว

ถ้านามนามที่ลงฉัฏฐีวิภัตตินั้น อยู่หน้ากริยา ปุร ธาตุ (ในความ เต็ม) ให้หักฉัฏฐีวิภัตติตัวหน้านั้นเป็นตติยวิภัตติแล้วแปลว่า ด้วย เช่น

โกชนสุส ปตฺ ตํ ปุเรตฺวา = ยังบาตร ให้เต็มแล้ว ด้วยโกชนะ

ปุวานํ ปตฺ ตํ ปุเรสิ = ยังบาตร ให้เต็มแล้ว ด้วยขนม ท.

การแปลหักฉัฏฐีวิภัตติ เป็นสัตตมวิภัตติ

การหักฉัฏฐีวิภัตติเป็นสัตตมวิภัตติ โดยแปลว่า ใน นั้น จะใช้ต่อเมื่อศัพท์ที่ลงฉัฏฐีวิภัตตินั้น อยู่หน้าศัพท์ ๓ ตัว คือ ปคุณ (คดองแคล้ว) โกวิท, กุสล (ฉลาด) เช่น

อหํ เวทานํ ปคุโณ โหมิ = อ.เรา เป็นผู้คดองแคล้ว ในเวท ท.

- ตุวํ กมฺมสุส โกวิทฺโหสิ (โกวิท + อสิ) = อ.ท่าน เป็นผู้ฉลาด ในกรรม

การแปลหักตติยวิภัตติ เป็นทุตติยวิภัตติ

การหักตติยวิภัตติเป็นทุตติยวิภัตติ โดยแปลว่า ยัง นั้น จะใช้ในประโยคเหตุ-กัตตุวาทก ปกติแล้วตัวที่แปลว่า ยัง จะลงทุตติยวิภัตติ ตามอายุตนิบาต กล่าวหมายถึง คนที่ถูกใช้ในสิ่งต่างๆ เช่น ยังพ่อครัว ให้หุง ซึ่งข้าว โดยปกติคำว่า ยังพ่อครัว ควรเป็น สุตฺ คือลงทุตติยวิภัตติตามคำแปลอายุตนิบาต แต่ปรากฏว่ามีอยู่หลายที่ ที่ท่านผู้แต่ง แต่งคำว่า ยัง นั้นเป็นตติยวิภัตติ บางรูปเวลาแปลมักงงว่า ทำไมตติยถึงแปลว่า ยัง ขอให้ทราบว่ ในประโยคเหตุกัตตุวาทกนั้น ผู้แต่งบาลี บางท่านก็แต่งตัว

การิตรกรรม (ที่แปลว่า ย้ง) เป็นทุตติยาภิรมี เป็นตติยาภิรมี (ท่านผู้แต่ง ในที่นี้ข้าพเจ้า หมายถึงผู้แต่งคัมภีร์หลักสูตรที่เราเรียนกันอยู่ มิได้หมายถึงนักเรียนผู้เข้าสอบแต่งสอบเอง) หากท่านแต่งเป็นตติยาเราก็คงแปลหักเสียจากตติยาเป็นทุตติยา คือแปลว่า ย้งนั่นเอง เช่น

สุเทณ โอทนํ ปาเจติ = ย้งพ่อคร้ว ให้หุงอยู่ ซึ่งข้าวสุก (แต่งเป็น สุทํ ก็ได้)
สามณเรน ปตตํ คาหาเปตวา = ย้งสามณเร ให้ถือเอาแล้ว ซึ่งจิวร
(หากแต่งสอบ จะแต่งเป็น สามณเร ตามคำแปลอายุคนนิบาตก็ได้)

การแปลหักสัตตมวิภัตติ เป็นปฐมวิภัตติ

การหักสัตตมวิภัตติเป็นปฐมวิภัตติ โดยแปลว่า อ. (อันว่า....) นั้น มักเจอในประโยคที่มีศัพท์ที่ลงปัจจัยในอักษยศัพท์ (ปัจจัยที่ลงในอรรธว่า กาล) อยู่ข้างหน้า แล้วจะมีตัววิภัตติถัดมาอยู่ข้างหลัง ส่วนคุณพากย์จะเป็นธาตุว่ามีว่าเป็น ซึ่งจะมีบ้าง ไม่มีบ้าง (ส่วนมากจะเป็นการกล่าวถึงวันเวลา เช่นว่า ตอนนีเียน วันนีวันพระ เป็นต้น) ซึ่งที่นักเรียนจะเจอบ่อยมีอยู่ ๒ ศัพท์ คือ อชช กับ อิทานิ (ตัวอื่นที่เป็นนามนามก็มีบ้าง แต่ไม่ค่อยเจอมากนัก หากเจอก็ไม่ใช่แบบศัพท์เดิม เหมือน อิทานิ กับ อชช)

โดยปกติแล้ว ถ้าในประโยคนั้น มีประธาน มีกิริยาเป็นบุคคลหรือสัตว์ สิ่งของอยู่แล้ว อิทานิ ก็แปลตามปกติว่า ในกาลนี้ อชช ก็แปลว่า ในวันนี้ แต่ถ้าในประโยคใด (ส่วนมาก) อชช หรือ อิทานิ อยู่ตัวแรก และมีศัพท์กำลังบ่งบอกถึงวันเวลาต่างๆ อยู่ข้างหลังกรณีนี้ อิทานิ กับ อชช นั้น จะลงในอรรธปฐมา คือจะแปลเป็นประธานว่า อ. เช่น

อิทานิ สายํ (โหติ) = อ.กาลนี้ เป็นเวลาเียน ย่อมเป็น ฯ

(อิทานิ อยู่ต้น ตัวหลังคือ สายํ แปลว่า เียน บ่งบอกว่า ตอนนีเียนแล้ว ฯลฯ)

อชช ฐมฺมสฺสวนทิวโส โหติ = อ.วันนี้ เป็นวันเป็นที่พึงซึ่งธรรม ย่อมเป็น ฯ

(อชช อยู่ต้น ตัวหลังบ่งบอกว่า วันพึงธรรม ถ้าเป็นไทยๆ คือ วันนี้ วันพระ)

สพฺพตฺถล เอกงฺคณํ อโหสิ = อ.ที่ทั้งปวง เป็นที่มีเนนเป็นอันเดียวกัน ได้เป็น

แล้ว ฯ

บางทีก็อาจจะไม่ใช่ อิทานิ หรือ อชช แต่จะมีเพียงศัพท์สหพนามที่ลงปฐมวิภัตติตั้งไว้ข้างหน้า โดยตัวข้างหลังจะบ่งถึงวันเวลาว่า เป็นเวลาอะไร เป็นต้น ในกรณีนี้ ประธานที่จะโยคมา ไม่ต้องโยค อชช หรือ อิทานิ แต่โยคให้ตรงกับศัพท์หลังที่เป็นตัววิภัตติถัดมาและตรงลึงค์กับตัวสหพนาม ที่ขยายประธาน (ประโยคแบบนี้ไม่ได้แปลหัก) เช่น

อัย (เวลา) ภิภษาจารย์เวลา (โหด) = อ.เวลานี้ เป็นเวลาเป็นที่เที่ยวไปเพื่อ
ภิภษา ย่อมเป็น ฯ

อัย (กาล) คมนกาล (โหด) = อ.กาลนี้ เป็นกาลเป็นที่ไป ย่อมเป็น ฯ

อัย (ทิวส) ตติโย ทิวส (โหด) = อ.วันนี้ เป็นวันที่ ๓ ย่อมเป็น ฯ

๒๕. รวมประโยคนำสนใจเพิ่มเติม

ต่อไปนี้จะขอยกประโยคต่างๆที่นำสนใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่นักเรียนต้องรู้และเข้าใจ
หลักแปลให้ดี มีทั้งประโยคแบบเพิ่มเติมและประโยครูปแบบต่างๆ ที่ควรศึกษาเอาไว้
เพื่อเพิ่มองค์ความรู้และเพิ่มประสิทธิภาพในการแปลของตัวเองยิ่งๆ ขึ้นไป

ประโยคถาม – ตอบ

ประโยคถาม – ตอบนี้ หมายถึงประโยคหนึ่ง ๆ ที่มีคนสองคนขึ้นไปถามตอบ
กันไปมา ซึ่งในเวลาเราแปล ตัวบาลีจะมีไม่ครบ ในส่วนของคนตอบ เพราะท่านจะ
แต่งใส่มาแค่คำตอบของคำถามเท่านั้น เช่น ถามว่า คุณกินอะไร ก็จะตอบว่า ต้มยำ
กุ้ง จะไม่ตอบยาว ๆ ให้เฟ้อว่า ผมกินต้มยำกุ้ง อย่างนี้เป็นต้น ซึ่งในการแปลนั้น ใน
ประโยคคำตอบ เราต้องโยคทั้งประธาน และกิริยาเข้ามาเองเป็นส่วนใหญ่ ตัวอย่างเช่น

เถโร “ กิ ปจสีติ สามเณร ปุจฺฉิ ฯ “ โอทนั ฆนฺเตติ ฯ

อ.พระเถระถามแล้ว ซึ่งสามเณรว่า อ.เธอ ย่อมหุงซึ่งอะไร ดังนี้ ฯ

(อ.สามเณร กล่าวแล้วว่า) ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.กระผม ย่อมหุง) ซึ่งข้าว
สุก ดังนี้ ฯ

ประโยคแรก พระเถระถามเถรว่า เธอหุงอะไร ประโยคหลังมา ไม่มีประธานและ
กิริยาที่จะเข้าเลขใน แต่เรารู้ได้ว่าคนที่ต้องตอบคือ สามเณร (จึงโยค สามเณโร และ
อาห) และพอเข้าเลขใน จะเห็นได้ว่า มีแต่คำตอบสั้น ๆ ว่า ข้าวสุก ขอรับ ซึ่งคนที่ตอบ
คือเณร เวลาคุยกับพระเถระ เณรต้องเรียกแทนตัวเองว่า กระผม ที่นี้พระเถระถามว่า
หุงอะไร เณรตอบว่า ข้าวสุก ฉะนั้นเวลาจะแปล ก็ต้องโยคมาให้เต็ม ๆ เพื่อให้ครบ
ประโยค คือ มีทั้งประธานและกิริยา เราจึงต้องโยคคำว่า “กระผม” และ “หุง” (อห
ปจามิ) มาเพื่อให้คำตอบชัดเจน ครบบริบูรณ์ เป็น “กระผมหุงข้าวสุก” ฯ

หมายเหตุ : ประโยคถามตอบแทบทุกแห่งที่ท่านแต่งลัดไว้เช่นนี้ ขอให้นักเรียน
ยึดตามแบบตัวอย่างข้างต้นดังที่อธิบายไว้แล้ว (เพราะเวลาแปลเรื่องที่ยาว ๆ มักจะเจอ
ได้บ่อย) วิธีการคือเวลาแปลธรรมดาแล้วเจอลองเอามาเทียบและคิดเอง แะเองดู
เสียก่อน จะยิ่งทำให้ชำนาญในการโยคและการเติมศัพท์ต่าง ๆ ในประโยคทั่ว ๆ ไป.

ประโยคเทียบความเหมือนในปัจจุบันกับอดีต

ประโยคนี้อาจเป็นประโยคแบบอีกอันหนึ่งก็ได้ ในเรื่องบางเรื่อง จะมีการเทียบให้ดู (มักจะเป็นพระศาสดาที่เป็นผู้กล่าวเทียบ) ถึงพฤติกรรมที่เหมือนกับในอดีตของคน ๆ หนึ่ง เช่น นายขาวไม่ได้ดีโดยเฉพาะในชาตินี้ แม้ในชาติก่อน เขาก็ดี อย่างนี้เป็นต้น

ซึ่งในทางบาลี จะมีศัพท์และรูปแบบประโยคที่คล้าย ๆ กันตลอด คือ ประโยคหน้า จะมี อิทานิ ประโยคหลัง จะมี ปุพฺเพ บางทีสิ่งที่เขาเป็นท่านจะพูดไว้ในประโยค อิทานิ แล้วประโยคหลังจะมีแค่ ปุพฺเพ และศัพท์อื่น ๆ เราต้องโยคสิ่งที่เขาเป็นตามประโยคหน้าไปไว้ที่ประโยคหลังด้วย (ยกเว้น อิทานิ กับศัพท์ที่ไม่เกี่ยวกับสิ่งที่เขาเป็นไม่ต้องเอาไป) บางทีประโยคหน้าก็มีแค่ พวก น เหว และ อิทานิ ส่วนสิ่งที่เขาเป็นจะอยู่ในประโยคหลังที่มี ปุพฺเพ เราก็ต้องโยคสิ่งที่เขาเป็นมาไว้ข้างหน้าด้วย โดยกิริยาคุมพากย์นั้น ประโยค อิทานิ เป็นปัจจุบัน กิริยาจึงเป็นปัจจุบัน ส่วนประโยคหลัง เป็น ปุพฺเพ ซึ่งเป็นอดีตกาล กิริยาจึงใช้เป็นอดีตเช่นกัน (ถ้าไม่มีกิริยามา ประโยค อิทานิ จะโยค โหติ, โหนติ, ประโยค ปุพฺเพ จะโยค อโหสิ, อเหตุ แต่ถ้าประโยคหน้าหรือหลังมีกิริยาคุมพากย์อยู่ ประโยคใดไม่มีก็ให้ใส่ธาตุตัวเดียวกับประโยคที่มี) และประโยคแบบนี้ มักพบได้บ่อยในหนังสือธรรมบท

ตัวอย่างรูปแบบประโยค

น ภิกขเว อิทานเว, ปุพฺเพเปส ทุพฺพโจ ว ฯ

ประโยคนี้ ตอนแรก ไม่มีประธาน และกิริยา ส่วนตอนหลัง จะมีตัวขยายประธาน (เอส ที่สนธิกับ ปุพฺเพปิ) และสิ่งที่เขาเป็น (ตุพฺพโจ ว) คือท่านบอกว่า แม้ในกาลก่อนเขาก็พูดยาก ฉะนั้น ประโยคแรกเราจึงต้องโยคคำว่า พูดยาก (ตุพฺพโจ ว) มาใส่ด้วย ให้เต็ม ๆ ว่า เขาพูดยาก ในเวลานี้เท่านั้น ห้ามได้ แม้ในกาลก่อนเขาก็พูดยากเหมือนกัน (ประโยคนี้นั้นท่านเอาสิ่งที่เขาเป็นคือคนพูดยาก มาไว้ประโยคหลัง)

วิธีโยคเต็ม ๆ ตามที่อธิบายข้างต้น.....

น ภิกขเว อิทานเว (เอส ปุริโส ทุพฺพโจ โหติ)

ปุพฺเพเปส (ปุริโส) ทุพฺพโจ ว (อโหสิ) ฯ (ที่อื่น ๆ รูปแบบก็คล้ายแบบนี้ทั้งสิ้น)

๓ ปัจจัยที่เข้ากับ ปุพฺพ ศัพท์

โดยปกติแล้ว ปุพฺพ จะแปลว่า ก่อน แต่ถ้าหากว่าเข้าสมาสกับ ๓ ปัจจัยในกิริยา กิตก์ จะแปลว่า เคย ส่วนกิริยาที่ลง ๓ ปัจจัยนั้น ก็ให้แปลตามหลักวาจก (ส่วนมากแล้ว กิริยา ๓ ที่สมาสกับ ปุพฺพ นี้ จะเป็นตัววิกิตก์ตตา) ซึ่งมีวิธีแปลดังนี้

ถ้ากิริยาที่กระทำที่สมาสนั้นเป็นกัตตฺวาจาก ก็แปลว่า	เป็นผู้เคย.....แล้ว
ถ้ากิริยาที่กระทำที่สมาสนั้นเป็นกัมมวาจาก ก็แปลว่า	เป็นผู้อัน.....เคย.....แล้ว
	เป็นสิ่งอัน.....เคย.....แล้ว
	เป็นของอัน...เคย.....แล้ว
	เป็นที่อัน.....เคย.....แล้ว

ตัวอย่างประโยค กิริยาที่ลง ต + ปุพฺพ ศัพท์

อัย ปริโส มม ธิฏฐปุพฺพโ (โหติ)

อ.บุรุษนี้ เป็นผู้อันเรา เคยเห็นแล้ว ย่อมเป็น ฯ

อิทํ (ปทํ) มม ปุตเตน อสฺสุตปุพฺพ (โหติ)

อ.บทนี้ เป็นบทอันบุตรของเราไม่เคยฟังแล้ว ย่อมเป็น ฯ

(อ – ไม่, อ + สุต = อสฺสุต)

คราวนี้.....ลองแปลเองดูบ้าง

๑. ทานํ นาม โจเรน อทินฺนปุพฺพ. (โหติ)

แปล.....
.....

๒. อหํ สาวตถิ คตปุพฺพ. (อมฺหิ, อสมิ, โหมิ, ภวามิ เลือกเอาสักตัว กิริยาคุม อหํ)

แปล.....
.....

๓. อิทํ (จानํ) มยา ฉทฺทิตปุพฺพ. (โหติ)

แปล.....
.....

ประโยค ขมณีย์ – ยาปณีย์

ประโยคนี้ก็ถือเป็นประโยคแบบที่นักเรียนควรจำและเรียนรู้ เป็นประโยคเกี่ยวกับการถามสารทุกข์สุกดิบ ถามข่าวคราวความเป็นไป ซึ่งจะมี ขมณีย์ – ฟังอดทน (กัม), ยาปณีย์ – ฟังให้เป็นไป (เหตุกัม) เป็นกิริยาคุมพากย์ เวลาจะแปล เราต้องโยคประธานเข้ามาเสมอ ซึ่งสิ่งที่ต้องโยคคือ จตุจุกกํ นวทวารํ สรรยन्दํ – อ.ยन्द์ คือสตรีระ อันมีลือ ๔ อันมีทวาร ๙ เช่น

ขมณีย์ เต สามเณร (จตุจุกกํ นวทวารํ สรรยन्दํ)

ดูก่อนสามเณร อ.ยन्द์คือสตรีระ อันมีลือ ๔ อันมีทวาร ๙ อันเธอ ฟังอดทน (หรือ) ฯ

กจจิ เต ย่าปนีย๋ (จตุจกั นวทวารั สรีรยนต์)

อ.ยนต์คือสรีระ อันมีลัอ ๔ อันมีทวาร ๙ อันเธอ พึงให้เป็นไป แลหรือ ฯ

ศัพท์สำเร็จที่นำสนใจ

ในการแปลธรรมบทแรก ๆ เราจะเจอศัพท์อยู่ศัพท์ ๆ หนึ่ง ซึ่งทำหน้าที่เป็นคุณนาม แต่ทว่าคำแปลนั้น ยาวและยากสำหรับนักเรียนใหม่ นั่นก็คือ กิริยาภิตกัที่ลงตพพ ปัจจัย และเข้าสมาสกับ ยุตตก (-ตพพยุตตก) ที่แปลว่า ควรแล้ว (ยุตตก มาจาก ยุช ธาตุ + ต ปัจจัย + ก สกรรต) โดยกิริยาภิตกัที่ลง ตพพ นั้นมักเป็น กัมมวากจเสมอ ซึ่งคำแปลประจำว่า

(ผู้) อันควรแล้วแก่ความเป็นแห่ง.....อัน.....พึง..... ฯ

(แปลเหมือนว่า มี ภาวะ ศัพท์ (ความเป็น) อยู่ข้างหลัง ตพพ ปัจจัย)

(หลังคำว่า แห่ง นั้น จะใช้ศัพท์นามคำแทนอะไร ขึ้นอยู่กับนามนามที่ขยาย)

(คำว่า อัน คือ นามนามตติยวิภิตติที่จะเข้ากับกิริยาภิตกั เราต้องโยคเองส่วน

ใหญ่) ตัวอย่างเช่น

(ตยา) อาปุจจิตตพพยุตตกโก ปุริโส

อ.บุรุษ ผู้ควรแล้วแก่ความเป็นแห่งญาติ (อันเธอ) พึงอำลา ฯ

(มยา) กาทพพยุตตกั กम्म

อ.กรรม อันควรแล้วแก่ความเป็นแห่งกรรม (อันเรา) พึงกระทำ ฯ

๒๖. รูปแบบประโยคเริ่มต้นเรื่อง

รูปแบบประโยคเริ่มต้นเรื่อง คือ ประโยคบาลี ที่ท่านจะแต่งไว้ก่อนจะเล่าเรื่องนั้น ๆ โดยจะพูดถึงประมาณว่า เรื่องนั้น ๆ เกิดขึ้นตอนที่พระพุทธเจ้า พระองค์เสด็จประทับอยู่ ณ วัดใด ทรงปรารภใครในเพราะเรื่องนั้น ๆ แล้วจึงตรัสคาถา เป็นต้น ซึ่งมีรูปแบบคร่าว ๆ ดังนี้

.....ติ อิมั ธมมเทศนั สตถา.....วิหฺรฺนโต.....อารพุก กเถสิ.

.....ติ อิมั ธมมเทศนั สตถา.....นิสฺสาย.....วิหฺรฺนโต.....อารพุก กเถสิ.

ลำดับการแปลประโยคเริ่มต้นเรื่อง

แปล สตถา

แปล วิหฺรฺนโต (ถ้ามี นิสฺสาย แปล นิสฺสาย กับ บทที่อยู่ข้างหน้า นิสฺสาย ก่อน)

แปลบทที่อยู่ข้างหน้า วิหฺรฺนโต

แปล อารพุก

แปล บทที่อยู่ข้างหน้า อารพภ

แปล กเถสิ

แปล อิม ฐมมเทสน

แปลเข้าอติแล้วทับบทที่อยู่ใน อติ

แปลปิดท้าย อติ ว่า ดังนี้ เป็นต้น ๑ ตัวอย่างเช่น.....

“อุฏฐานวโตติ อิม ฐมมเทสน สตุถา เวพฺวเน วิหรนฺโต กุมภโฆสกเสฏฺฐี
อารพภ กเถสิ ๑

แปล : อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในวัดเวฬุวัน ทรงปรารภ ซึ่งเศรษฐีชื่อ
ว่ากุมภโฆสกะ

ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศานี้ว่า อุฏฐานวโต ดังนี้ เป็นต้น ๑

เชื่อมั่นในตัวเอง แล้วลงมือทำอย่างสุดกำลัง

๑. “อปฺปมตฺโต ปมตฺเตสุติ อิม ฐมมเทสน สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต เทว สหายเก
ภิกฺขุ อารพภ กเถสิ.

แปล.....
.....
.....
.....

๒. “อปฺปมาทรโต ภิกฺขุติ อิม ฐมมเทสน สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต อถฺยตฺร ภิกฺขุ
อารพภ กเถสิ.

แปล.....
.....
.....

๓. “อปฺปมาทรโตติ อิม ฐมมเทสน สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต นิคมติสฺสตุเถร อารพภ
กเถสิ.

แปล.....
.....
.....

๔. “น เตน อริโย โหตีติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน วิหฺรณฺโต เอกํ อริยํ
นาม พาลิสํ อารพฺภ กเถสิ.

แปล.....
.....
.....

๕. “น สีลพฺพตฺตเตนาคี อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน วิหฺรณฺโต สมฺพหุเต
สีลาทิสฺมปฺนเน ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ.

แปล.....
.....
.....

๒๓). รูปแบบประโยคก่อนจบเรื่อง

รูปแบบประโยคก่อนจบเรื่อง คือ ประโยคบาลีที่บอกถึงผลในการแสดงพระธรรม
ของพระพุทธเจ้าในเรื่องนั้น ๆ ว่า หลังทรงตรัสสอนด้วยพระคาถาแล้ว มีผลเกิดขึ้น
อย่างไรบ้าง ซึ่งก็มีรูปแบบประโยค พอให้ดูไว้เป็นตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

เทศนาปริโยसानะ พหุ โสตาปนนาทโย อโหสิ.

ในกาลเป็นที่สิ้นสุดลงแห่งเทศนา อ.ชน ท. มาก เป็นพระอริยบุคคล มีพระ
โสตาบัน เป็นต้น ได้เป็นแล้ว ฯ

คาถาปริโยसानะ โส เถโร โสตาปตติผล ปตฺติจฺจฺหิ.

ในกาลเป็นที่สิ้นสุดลงรอบแห่งพระคาถา อ.พระเถระนั้น ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ใน
โสตาปตติผล ฯ

เทศนา มหาชนสฺส สาคถิกา อโหสิ.

อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยประโยชน์ แก่มหาชน ได้เป็นแล้ว ฯ

เทศนาวัสสานะ พหุณฺํ ชนानํ ธมฺมาภิสฺมโย อโหสิ.

ในกาลเป็นที่สิ้นสุดลงแห่งเทศนา อ.การรู้เฉพาะ(การบรรลุ)ซึ่งธรรม ได้มีแล้ว
แก่ชน ท. มาก ฯ

อถเวปี พหุ โสตาปตติผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสุ.

อ.ชน ท. มาก แม้เหล่าอื่น บรรลุแล้ว ซึ่งอริยผล ท. มีโสตาปตติผล
เป็นต้น ฯ

สมปตตปริสาयी สาทติกา เทศนา อโหสิ.

อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยประโยชน์ แม้แก่บริษัทผู้ถึงพร้อมแล้ว ได้เป็นแล้ว ฯ

คาถาปริโยสานเณ พหู โสตาปตติผลาทีนิ สจฉิกิริสุ.

ในกาลเป็นที่สิ้นสุดลงรอบแห่งพระคาถา อ.ชน ท. มาก กระทำให้แจ้งแล้ว ซึ่งอริยผล ท. มีโสตปาตติผล เป็นต้น ฯ

(ที่เหลือจากนี้ ก็มีการแปลและการวางที่คล้าย ๆ กันทั้งสิ้น)

๒๘. เทคนิค / แนวคิดในการทำข้อสอบ

การจะทำข้อสอบได้ดีและถูกต้องนั้น นักเรียนต้องมีความรู้พื้นฐานในหลักไวยากรณ์ที่ดี และมีความเข้าใจในหลักการแปลที่แจ่มแจ้ง ทั้งนักเรียนจำต้องเคยดูหนังสือมามากพอสมควร ทั้งนี้ไม่ว่า นักเรียนดูไม่จบเล่มแล้วจะสอบตกซะทีเดียว เพราะอย่างไรเสีย ประโยคในภาษาบาลี โดยเฉพาะในธรรมบท มีการวางและการใช้ศัพท์ที่ซ้ำกันและคล้าย ๆ กันมาก ดังนั้นแม้ว่าเราไม่ได้ดูมา ก็สามารถจะทำข้อสอบนั้น ๆ ได้เช่นกัน หากว่าเรามีประสบการณ์ในการฝึกฝน ทั้งในส่วนไวยากรณ์และการแปลมามากพอสมควร

เมื่อว่าโดยสรุปรวมแล้ว นักเรียนผู้จะผ่านด่านนี้ไปได้ ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้

๑. ต้องจำและเข้าใจในหลักไวยากรณ์ให้ดี
  ๒. ต้องหมั่นศึกษาหลักการแปล โดยอาศัยการอ่าน การฝึกฝน และการแปลบ่อย ๆ
  ๓. ในกรณีที่เจอข้อสอบซึ่งตนไม่เคยดูมา หรือเคยดูมาแต่น้อยครั้งนั้น ข้าพเจ้ามีเทคนิคและ แนวคิดเล็ก ๆ ในการเอาตัวรอด จากการสอบครั้งนั้น ๆ ดังต่อไปนี้
  ๔. กำหนดประโยคหลักไว้ โดยดูที่เครื่องหมายจบประโยค (ฯ) ว่ามีกี่ประโยค
  ๕. เมื่อกำหนดได้แล้ว นึกถึงลำดับการแปลไว้ในใจ
  ๖. เริ่มแกะทีละประโยค โดยหาศัพท์หรือบท ที่ต้องแปลก่อนประธาน แล้วค่อยไปแปลประธาน ถ้าไม่มีประธาน ให้ดูที่กริยาคุณพากย์ และต้องแยกให้ออก ว่าเป็นวาจากอะไร โดยให้ดูที่ปัจจัยที่ประกอบอยู่กับกริยาคุณตัวนั้น เมื่อรู้วาจากแล้ว นึกถึงคำแปลแม่แบบของวากนั้นไว้ในใจ เช่น ถ้าเป็นกัมมวาจาก ก็ต้องมีส่วนสำคัญ ๓ อย่าง คือ
- อ. — อัน — กริยา หาให้ครบทั้งสามส่วนนี้ก่อน เมื่อหาได้แล้ว ก็แปลตามลำดับการแปลเลย

๗. เมื่อกิริยาหรือศัพท์ไหนที่เราแปลไม่ได้ ให้คาดเดาจากเนื้อความก่อน ๆ หรือหลัง ๆ หากคิดไม่ออกจริงๆ ก็แปลทับศัพท์เสีย แต่ขอให้ออกสำเนียงอายุคนนิบาตให้ชัดเจน (แต่ถ้าให้แนะนำ ควรแปลออกดีกว่า แปลอะไรก็ได้ ที่คิดว่าน่าจะใช้และเข้ากับเนื้อความในตอนนั้นๆ)

๘. ถ้าเจอประโยค อิติ ที่ซ้อนกันหลาย ๆ ประโยค ก็ให้สังเกตที่เนื้อความ คือลองแปลดูหลาย ๆ แบบ และคิดว่า ตรงกับเนื้อความในตอนนั้น ๆ หรือไม่ แปลแล้วเข้าใจไหม สมเนื้อเรื่องไหม เป็นต้น เช่นว่า

มหาเถโร “อัย ปริโส ‘ อหนุต ทานํ เหมตี วทตีติ จินฺเตสิ ฯ

ประโยคใหญ่ คือ มหาเถโร กับ จินฺเตสิ ส่วนที่เหลือ คือ เลขใน ซึ่งมีสองเลขใน คือ ตั้งแต่ อัย.....วทตีติ เป็นเลขในใหญ่ ตั้งแต่ อหนุต.....เหมตี เป็นเลขในเล็ก ซึ่งก็เป็นเลขในซ้อนของเลขในใหญ่ อย่างประโยคนี้ ให้สังเกตดู มีกิริยาถึง ๓ ตัว คือ เหมตี วทตี และ จินฺเตสิ จินฺเตสิ คือ กิริยานอก กิริยาของมหาเถระ (มหาเถระคิดว่า) ส่วน เหมตี คือ กิริยาที่เป็นคำพูดของบุรุษ ซึ่งมหาเถระกำลังคิดถึง วทตี ก็เป็นกิริยาการพูดของบุรุษ ซึ่งมหาเถระก็กำลังคิดเช่นกัน เวลาแปล ก็แปลตามลำดับเนื้อความ

แปล มหาเถโร กับ จินฺเตสิ ก่อน

แล้วมาแปล อัย ปริโส กับ วทตี เป็นลำดับต่อมา เพื่อเข้าอิตีเล็ก (อหนุต.....เหมตี)

จากนั้นจึงค่อยแปล ประโยคเลขในซ้อน คือ อหนุต.....เหมตี

อ.มหาเถระ คิดแล้วว่า อ.บุรุษนี้ ย่อมกล่าววว่า อ.กระผม จะถวาย ซึ่งทานแก่ท่าน ดังนี้ดังนี้ ฯ ดังนี้ อันแรก คือของ เหมตี ดังนี้ ที่สอง คือของ วทตีติ คิดว่า (จินฺเตสิ) คือตัวเข้าเลขในใหญ่ เป็นกิริยาของมหาเถระ พุดว่า (วทตี) คือ กิริยาเข้าเลขในเล็กซึ่งเป็นคำพูดของบุรุษ ฯ

๙. อีกอันหนึ่งที่ควรสังเกตไว้ สำหรับขั้นตอนนี้ คือ ถ้าเป็นเลขในใหญ่ จะใช้เครื่องหมาย (“) ถ้าเป็นเลขในเล็ก จะใช้เครื่องหมาย (‘) (เรื่องนี้ควรมีอาจารย์อธิบายต่อหน้า จึงจรรู้ชัดเจนได้)

เมื่อทำเสร็จ ๑ ประโยค ควรตรวจทานทันทีว่าแปลถูกลำดับ ถูกวางหรือไม่ เนื้อความฟังหรืออ่านรู้เรื่องหรือไม่ ทั้งนี้หากทำได้ก็จะไม่ต้องมาลบในภายหลังอีก

จบภาคพยัญชนะ

-----

๒๙. เทคนิค / ตัวอย่างการแปลโดยอรรถขึ้นพื้นฐาน

การแปลโดยอรรถนั้น หมายถึง การแปลโดยเอาใจความให้พอเข้าใจกัน (เหมือนภาษาพูด) ซึ่งในการแปลบาลีโดยอรรถนั้น คณะครูส่วนใหญ่ มักบอกนักเรียน แต่เพียง ๒ ข้อ คือ

๑. ให้ตัดคำว่า อ. (อันว่า..)ทิ้ง เวลาเขียนไม่ต้องใส่

๒. ให้เขียนคำว่า ท. (ทั้งหลาย) ให้เต็ม ๆ ว่าทั้งหลาย

แต่ในความเป็นจริงแล้ว มันมีอะไรที่ซับซ้อนกว่านี้ ซึ่งข้าพเจ้าอยากจะให้เรียนรู้เอาไว้ตั้งแต่ขั้นต้นนี้เลย เพราะมีนักเรียนไม่น้อย ที่ไม่ชำนาญการแปลโดยอรรถ เมื่อคราวถึงเวลาเรียน ป.๕ เป็นต้นไป ซึ่งจะใช้วิธีการแปลโดยอรรถเท่านั้น ปรากฏว่างงงวยกับสำนวนที่ท่านแปลไว้จนเกิดท้อ เมื่อถึงคราวแปลก็ยังติดสำนวนพยัญชนะ เป็นต้น ดังนั้น เพื่อเป็นการง่ายต่อการแปลโดยอรรถนี้ ข้าพเจ้าจึงขอยกตัวอย่างและแนะแนวทางข้อ พอเป็นอุปการะให้นักเรียนทุก ๆ ท่าน ได้ศึกษาไว้ใช้ในกาลต่อ ๆ ไป

อันดับแรก ขอให้นักเรียนทุก ๆ ท่านเปิดอ่านเผด็จอย่างสม่ำเสมอ (เผด็จคือเล่มแปลโดยอรรถ ซึ่งเป็นเล่มสีเขียว เหมือนธรรมบทฉบับบาลี แต่เผด็จเป็นฉบับไทย)

อันดับสอง เมื่ออ่านแล้ว ควรนำมาเทียบเคียงกับบาลีในธรรมบทดู จะได้ว่าบาลีแบบนี้ จะแปลโดยอรรถแบบนี้ ยิ่งอ่าน ยิ่งเทียบเคียง จะยิ่งชำนาญไปเองโดยอัตโนมัติ

การแปลโดยอรรถนั้น ไม่จำเป็นต้องใส่สำนวนอายุตนิบาต หรือคำแปลของปัจจัยกิริยาทุกตัวเสมอไป สามารถตัดออกได้บ้าง เพื่อความสละสลวยและไพเราะเสนาะหู เช่น

เอโก ภิกขุ สามเณร โววทิตวา ตं (สามเณร) วิหารं เนตวา อตตโน คพภัง ปาวีสิฯ
แปลแบบไม่ตัดเลย ภิกขุรูปหนึ่ง โอวาทแล้ว ซึ่งสามเณร นำไปแล้ว ซึ่งสามเณรนั้น สูวิหาร เข้าไปแล้ว สูห้อง ของตน ฯ (เหมือนพยัญชนะ ถือว่าแปลอรรถไม่เป็น)

แปลแบบตัดบ้าง ภิกขุรูปหนึ่ง กล่าวสอนสามเณรแล้ว นำเธอไปยังวิหาร แล้วเข้าไปยัง ห้องของตน ฯ

จะสังเกตได้ว่า การแปลแบบตัดสำนวนอายุตนิบาตออกบ้างนั้น จะสละสลวยกว่าการแปลโดยคงไว้ทั้งหมด ซึ่งในเบื้องต้นนี้ ขอให้เรียนรู้การแปลพื้น ๆ ไว้ ดังนี้

๓๐. หลักการแปล อิติ ศัพท์ ที่แปลว่า ดังนี้

ถ้าเป็นประโยคสั้น ๆ พุคคฺยถาม ๆ ตอบ ๆ ไปมา ใส่แค่ประโยคแรกที่ถาม และตอบก็พอ หรือจะไม่ใส่เลยก็ได้ เช่น

อุปาสโก “กั กโรสตี ปุจฺฉิ ฯ อุปาสิกา “ ปุณฺณํ กโรมีติ อาท ฯ

อุบาทสกถามว่า เธอทำอะไร ฯ นางอุบาสิกาตอบว่า ฉันกำลังทำบุญ ฯ (ไม่มี ดังนี้ ความก็สมบูรณ์)

๓๑. หลักการแปลพวก ตฺวา ปัจจัย เป็นต้น

ลองสังเกตดูในการแปลอรรถหลาย ๆ ที่ จะเห็นได้ว่า การแปล ตฺวา ปัจจัย เป็นต้นั้น ท่านมักจะแปลหลังตัวนามนามทุตติยาวิภตติที่ต้องแปลต่อจากกิริยาที่ลง ตฺวานั้น ๆ ซึ่งในการแปลนั้น อาจจะมีคำอื่นใส่เข้ามาบ้าง เพื่อเชื่อมความให้เข้ากัน เช่น

เอโก ภิกฺขุ สามเณรํ โอวทิตฺวา ตํ (สามเณรํ) วิหารํ เนติ ฯ

ภิกษุรูปหนึ่ง กล่าวสอนสามเณรแล้ว จึงนำเธอไปยังวิหาร ฯ

จะเห็นว่า คำว่า แล้ว จะแปลออกหลังจากเราแปลกิริยา (กล่าวสอน) และนามนามทุตติยาวิภตติที่เข้ากับกิริยานั้น (สามเณร) เพื่อให้เนื้อความเชื่อมเข้ากันได้ดี ต่อไปยังได้ใส่คำว่า จึง.....เพื่อให้สละสลวยมากขึ้นไปอีก (สามเณร ก็ไม่ได้แปลออกอายตนิบาตว่า ซึ่ง)

๓๒. หลักการแปลลัมวาจาก

การแปลลัมวาจากเพื่อเอาใจความให้เข้าใจง่าย ๆ หมายถึง การแปลลัมจากวาจากหนึ่ง ไปเป็นอีกวาจากหนึ่ง เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น ซึ่งกรณีนี้มักใช้กับ การลัมกัมมวาจาก เป็น กัตตฺวาจาก และลัมเหตุกัมมวาจากเป็น เหตุกัตตฺวาจาก วิธีการก็คือ เอาคนที่ทำกิริยานั้นขึ้นแปลก่อน (ซึ่งคนที่ทำ ใน กัม. หรือ เหตุกัม. จะลงตติยาวิภตติ แปลว่า อัน) เช่น

ภตฺตํ เม ภุตฺตํ ฯ อ.ภตฺตฺร อันเรา บริโภคแล้ว ฯ (พยัญชนะ)

เราบริโภคภตฺตฺรแล้ว ฯ (อรรถ)

ปุริเสน จิวรํ ทินฺนํ ฯ อ.จิวร อันบุรุษ ถวายแล้ว ฯ (พยัญชนะ)

บุรุษถวายจิวรแล้ว ฯ (อรรถ)

มยา เตลล์ เปสิตํ ฯ อ.น้ำมัน อันเรา ส่งไปแล้ว ฯ (พยัญชนะ)

เราส่งน้ำมันไป (ให้) แล้ว ฯ (อรรถ)

๓๓. หลักการแปลประโยค ยถา — ตถา โดยอรรถ

ประโยค ยถา — ตถา โดยประการใด — โดยประการนั้น ในการแปลโดยอรรถ มักจะแปลจากประโยค ต ไปหา ย โดยการแปลลึ้ม ยถา — ตถา ว่า โดยประการที่ คือ เราแปลประธานกิริยาและศัพท์อื่นๆในประโยค ต ก่อน แล้วจึงไปแปลประโยค ย โดยที่ศัพท์ ยถา — ตถา นั้นเราไม่ต้องแปลเหมือนพยานุเคราะห์ว่า โดยประการใด — โดยประการนั้น ตัวอย่างเช่น

สตุถา, ยถา อิตถิ น ปสฺสติ, ตถา อกาสิ ฯ

(พ.) อ.หญิง ย่อมไม่เห็น โดยประการใด อ.พระศาสดา ได้ทรงกระทำแล้ว โดยประการนั้น ฯ

(อ.) พระบรมศาสดา ได้ทรงกระทำแล้วโดยประการที่หญิงจะไม่เห็น ฯ

๓๔. การแปลประโยค ยาว — ตาว โดยอรรถ

ประโยค ยาว — ตาว เพียงใด — เพียงนั้น ในการแปลโดยอรรถจะแปลว่า ตราบเท่าที่-จนกว่า-จนถึง-ตลอดเวลาที่ ฯลฯ ซึ่งวิธีการแปลก็เหมือนข้างบน คือแปล ประโยค ตาว ก่อน แล้วจึงไปหาประโยค ยาว โดยแปลลึ้มว่า ตราบเท่าที่.....ดังที่ กล่าวมา (หรือจะแปล ประโยค ยาว ก่อน เหมือนพยานุเคราะห์ทั่ว ๆ ไปก็ได้) ตัวอย่างเช่น

อหฺ, ยาว เถโร น นิสิตฺติ, ตาว น ภุจฺจิสฺสามิ

(พ.) อ.พระเถระ ย่อมไม่นั่ง เพียงใด อ.เรายังไม่บริโภคนั่ง เพียงนั้น ฯ

(อ.) เรายังไม่บริโภคนั่ง ตราบเท่าที่พระเถระยังไม่นั่ง (แปลลึ้ม)

(อ.) พระเถระยังไม่นั่ง ตราบใด เรายังไม่บริโภคนั่ง ตราบนั้น (แปลตามลำดับทั่ว ๆ ไป)

๓๕. การแปลประโยค ย — ต โดยอรรถ

การแปลประโยคนี้นี้ จะแปลเหมือนพยานุเคราะห์ก็ได้ แต่ที่นำมาอธิบายนี้ ก็เพื่อจะแนะนำเพิ่มเติมเกี่ยวกับการแปลลึ้มอีกแบบหนึ่ง ซึ่งก็นิยมใช้เช่นกัน วิธีการคือ แปลลึ้มจากคำว่า ผู้ใด - ผู้นั้น บุคคลใด - บุคคลนั้น เป็นคำว่า ผู้ที่..... พวกที่..... (เวลาแปลก็แปลจากประโยค ย ก่อนเหมือนพยานุเคราะห์) โดยการแปลนั้น ถ้าจะแปลลึ้ม ให้แปลลึ้มกิริยาประโยค ย เป็นเหมือนตัวขยายประธานไปแทน เช่น

โย ทุกฺขา มุจฺจิตฺกาโม โหติ, โส มยา สทฺธิ อากฺขตุ ฯ

(พ.) อ.บุคคลใด เป็นผู้ใคร่เพื่ออันพ้นจากทุกข์ ย่อมเป็น, อ.บุคคลนั้น จงมากับ
ด้วยเรา ฯ

(อ.) ผู้ใดต้องการพ้นจากความทุกข์ ผู้นั้นจงมากับเรา ฯ (ไม่ลัม)

(อ.) ผู้ที่ต้องการพ้นจากความทุกข์ จงมากับเรา ฯ (ลัม)

เย นครเว วสนติ, เต ปลายีสุ ฯ

(พ.) อ.ชน ท. เหล่าใด ย่อมอยู่ ในพระนคร, อ.ชน ท.เหล่านั้น หนีไปแล้ว ฯ

(อ.) ชนพวกใดอยู่ในพระนคร พวกนั้นพากันหนีไปแล้ว (ไม่ลัม)

(อ.) พวกชนที่อยู่ในพระนคร พากันหนีไปแล้ว (ลัม)

สังเกตว่าถ้าจะแปลลัมนั้น กิริยาคุมพากย์ในประโยค ย จะแปลเป็นเหมือน
คุณนามไปเลย จากคำว่า ย่อมอยู่ กลายเป็น ผู้ที่อยู่...ในพระนคร ฯ (เหมือนใช้คุณนาม
ว่า นครวาสโน)

๓๖. หลักการแปล จ วา ปี นิบาต โดยอรรถ

(ไม่รวม จ ที่แปลว่า ก็)

จ ที่แปลควบว่า ด้วย....ด้วย.... นิยมแปลว่า และ (แปลออกเฉพาะ จ ตัว
สุดท้าย เช่น ภิกขุ จ สามเณโร จ อุปาสโก จ = ภิกขุ สามเณร และอุปาสก ฯ

วา ที่ควบบท นิยมแปลเฉพาะตัวสุดท้าย หรือจะแปลว่า ก็ดี, ก็ตาม ทุกตัวก็ได้
เช่น พุทฺโธ วา ธมฺโม วา สจฺจํ วา = พระพุทธเจ้า พระธรรม หรือพระสงฆ์

พระพุทธเจ้าก็ตาม พระธรรมก็ตาม พระสงฆ์ก็ตาม ฯ

ปี ศัพท์ที่สนิทกับตัวประธาน (ซึ่งมักวางอยู่ต้นประโยค) มักแปลว่า ฝ่าย.....

ปี ที่ควบบทหลาย ๆ บท เหมือน จ วา แปลว่า ก็ดี หรือจะแปลว่า ทั้ง ก็ได้
เช่น พุทฺโธปี ธมฺโมปี สจฺจํปี = พระพุทธเจ้าก็ดี พระธรรมก็ดี พระสงฆ์ก็ดี

ทั้งพระพุทธเจ้า ทั้งพระธรรม ทั้งพระสงฆ์

๓๗. หลักการแปล ว เหว นิบาต โดยอรรถ

ว เหว ศัพท์นั้น ในการแปลโดยอรรถไม่นิยมใช้เหมือนพยัญชนะว่า เทียว นั้น
เทียว แต่มีคำแปลว่า เหมือนกัน-นั้นแหละ-นั่นเอง-ที่เดียว-เท่านั้น-แล-เลย (ขึ้นอยู่กับตัว
ที่สนิทกัน ว่าควรใช้อันไหนแล้วเหมาะสม) เช่น

ตฺวเมว คจฺฉ, อหฺปี คมิสฺสามิเวย = ท่านนั้นแหละ จงไป แม้เรา ก็จักไป
เหมือนกัน ฯ

๓๘. หลักการแปลประโยคอุปมา โดยอรรถ

ประโยคอุปมาก็ใช้ วีย หรือ อิว ตามที่เคยอธิบายมาข้างต้น และในการแปลโดยอรรถนั้นนิยมแปลว่า เปรียบเหมือน-เปรียบเสมือน-ประดุจ-ดุจ-เช่นกัน-เหมือนกับ-เหมือนอย่าง และหลังจากแปลประโยคอุปมานั้นเสร็จแล้วให้ใส่คำว่า “ฉะนั้น” ต่อท้ายเรื่อยไป แต่ถ้าเป็น วีย ที่เป็นตัวขยาย (วีย ที่อยู่หลัง กิริยากริยาค์ อนุต มาน ซึ่งลงวิภัติ วิภัติ วจนะ ลิงค์เดียวกับประธาน จะแปลว่า ทำที่เหมือน.....) เช่น

สามเนโร จนโท วีย โสภติ = สามเนรย่อมงดงาม ประดุจพระจันทร์ ฉะนั้น ฯ

ปุริโส เถร์ อปสุสนโต วีย ปุกคามิ = บุรุษ ทำที่เหมือนไม่เห็นพระเถระ เดินจากไป ฯ

๓๙. หลักการแปลประโยค วุตเต วจนเน โดยอรรถ

การแปลประโยค วุตเต โดยอรรถนั้น จะไม่ขึ้น วจนเน เหมือนในพยัญชนะ และจะนิยมแปลตัวนามนามที่แปลว่า อัน ขึ้นก่อน แล้วแปลกิริยาวุตเต แล้วจึงแปลเข้า อิติ ที่เดียวเลย และคำว่า ครั้นเมื่อ การแปลโดยอรรถจะแปลเพียงว่า เมื่อ..... ซึ่งจะใช้แปลก่อนเพื่อนเลย (เมื่อ.....กล่าว (กราบทูล) ว่า.....) เช่น

(อุปาสเคน) “สามเนโร อากโตติ วุตเต (วจนเน)

เมื่ออุบาสกกล่าวว่า สามเนรมาถึงแล้ว ฯ

(ภิกขุณา) “ปตฺตํ คณฺหถ ฆนฺเตติ วุตเต (วจนเน)

เมื่อภิกษุกราบทูลว่า ขอพระองค์รับบาตรเถิด ขอรับ ฯ

ในกรณีประโยคแทรกอื่นๆ ที่กิริยาเป็นกัมมวาจก ก็มักแปลตัวนามนามที่แปลว่า อัน ก่อน เช่นเดียวกัน (แต่ไม่ต้องแปลว่า อัน แปลแค่ความหมายของนามนามตัวนั้นพอ) เช่น

(ภิกขุณา) อตุเถ อาโรจิตะ = เมื่อภิกษุ กราบทูลเนื้อความแล้ว

สามเนเรน โภชเน ภูตเต = เมื่อสามเนรบริโภคโภชนะแล้ว

๔๐. การแปลประโยค กิมงฺคฺ ปน โดยอรรถ

การแปลประโยคนี้ในอรรถจะง่ายกว่าพยัญชนะมาก เพราะเราไม่ต้องโยคกิริยาและศัพท์อื่นๆ ตามประโยคหน้าเหมือนในพยัญชนะ แปลเท่าที่มีได้เลย และมีคำแปลประจำตัวว่า จะป่วยกล่าวไปไปถึง....(ประธาน)...(เล่า) เช่น

มนุสฺสาปี มรณฺติ, กิมนฺคํ ปน ติริจฺจนา
แม้แต่พวกมนุษย์ยังตาย จะป่วยกล่าวไปไปถึงสัตว์เดรัจฉานทั้งหลายแล้ว
(หมายถึงว่า พวกสัตว์เดรัจฉานก็ต้องตายเหมือนพวกมนุษย์นั่นแหละ)

๔๑. ข้อมูลเบ็ดเตล็ด การแปลโดยอรรถ

* บาลีที่ว่า ภิกฺขุ ฌมฺมสภายํ กถํ สมฺภูจฺจาเปสุํ แปลโดยอรรถว่า ภิกฺขุ
ทั้งหลาย (พวกภิกษุ) สนทนากันในธรรมสภาว่า.....๑

* บทประธานที่มี นาม อยู่หลัง (พฺุฑฺธา นาม) จะแปลว่า ธรรมด่าว่า.....,
จึงชื่อว่า.....๑

* บาลีที่ว่า กาลํ วิตฺตินาเมตฺวา (วิตฺตินาเมติ) จะแปลว่า ยังกาล (เวลา) ให้
ผ่านพ้นไป หรือจะแปลว่า ยับยั้งอยู่ตลอดเวลา ก็ได้ ๑

* ประโยคแบบที่ว่า รหฺชฺ กเรสิ (การะตุวา, การะเนเต) จะแปลว่า ครอบราช-
สมบัติ หรือแปลว่า เสวยราชสมบัติ ก็ได้ ๑

* ประโยคตั้งชื่อ (นามํ อกาสิ เป็นต้น) จะแปลว่า ตั้งชื่อว่า, ขนานนามว่า,
ขนานชื่อว่า ๑

* ประโยคที่มีบทว่า เอกโต (หฺตุวา) จะแปลว่า รวมกัน, ร่วมกัน, สมคบกับ...๑

* อถสฺส (อถสฺสา) เอตทโหสิ จะแปลว่า ที่นั่น เขา(เธอ) ได้มีความปรวิตถ
ดังนั้นว่า.....๑

* ประโยคเลขในสัน ๆ ที่มีกิริยาว่า โหตุ ถ้ามีแค่ โหตุ จะแปลว่า ช่าง
เถอะ แต่ถ้ามีประธานอื่นด้วยเช่น เอกโต โหตุ มักจะแปลว่า ชื่อนั้น จึงยกไว้ ๑

* กิริยาคุมพากย์ที่ว่าด้วยธาตุว่ามีว่าเป็น (ย่อมเป็น) ไม่นิยมแปล หากจะ
แปลก็แปลพร้อมกับตัววิดิกัตตาเลย เช่น

อยํ ปุริโส ปณฺชิตโ หติ = บุรุษนี้เป็นคนฉลาด

โย ทกฺโข โหติ, โส โกวิทโ (โหติ) = ผู้ใดเป็นคนขยัน ผู้นั้นย่อมเป็นคนฉลาด

แต่ถ้าหากเป็นวิกัตติอื่นจากวัตตมานาเช่นเป็นภวิสสันติ (จักเป็น) ก็จักนิยม
แปลรวมกับวิดิกัตตาเลย เช่น จักเป็นคนไม่ดี เป็นต้น ๑

* สำนวนว่า อคฺคิ เทติ, อคฺคิ กริโรติ, อคฺคิ ชาเลติ เป็นต้น จะแปลว่า จุด
ไฟ, ก่อไฟ, ตามไฟ (สำนวนแบบนี้มีเยอะพอตัว ควรศึกษาเพิ่มเติมไว้ เวลาอ่านเผด็จ) ๑

* ถ้ากิริยาใดเป็นการทำร่วมกันของคนหลาย ๆ คน มักจะใส่คำว่า พวกกัน
เช่น พวกกันถวายทาน พวกกันหนีไป พวกกันสร้างวัด เป็นต้น ๑

* ศัพท์นามหลาย ๆ ตัวที่สมาสกับ อาทิ ศัพท์ เวลาแปลโดยอรรถไม่ต้องใส่คำว่า “และ” ทุกตัวไปเหมือนพยัญชนะ ใส่แค่ตอนก่อนแปลตัวสุดท้ายก็พอ เช่น

หตฺถิสฺสสุณฺหาทโย (สฺตฺตา) = สัตว์ทั้งหลาย มีช้าง ม้า และสุนัขเป็นต้น ฯ

* การแปลประโยคที่มี สเจ เจ ยทิ (ถ้าว่า, หากว่า, ผิดว่า) หลังแปลจบประโยคนั้น ๆ ควรใส่คำว่า ไซริ มาเหมือนพยัญชนะเช่นกัน ฯ

* ประโยค (นิมนฺตฺนํ) อธิวาเสฺลฺลฺ (อธิวาเสฺตฺวา) จะแปลว่า รับคำนิมนต์, รับนิมนต์ ฯ

* ประโยคพุดคฺยฺ ถามตอบ ไปๆมา เวลาจะแปลอรรถ จะแปลเฉพาะบาลีที่มีก็ได้ เช่น

ภิกฺขุ “ กิ จีวรํ อตฺถิ สามเณรํ ปุจฺฉิ ฯ “อตฺถิ ฆนฺเตติ ฯ

ภิกษุถามว่า จีวรมีอยู่หรือ สามเณร ฯ สามเณรตอบว่า มีอยู่ ขอรับ ฯ (ไม่ต้องใส่ จีวรมาให้ดูเพื่อ) ฯ (ฟังลองอ่านเผด็จในเรื่องต่างๆ แล้วมาเทียบเคียง ฝึกแปลดู)

* การแปลและการเขียนบทสังขยา โดยอรรถ จะต่างจากพยัญชนะ คือให้เราแปลจำนวนสังขยานั้นแบบภาษาพูด เช่น ร้อยแห่งหญิง ท. ๕ (คือหญิง ๑๐๐ นับห้าครั้ง = ๕๐๐) ก็แปลโดยอรรถว่า หญิง ๕๐๐ คน , ร้อยแห่งบุรุษยิ่งด้วย ๑๘ (บุรุษ ๑๐๐ บวกอีก ๑๘) ก็แปลว่า บุรุษ ๑๑๘ คน เป็นต้น ฯ

สรุปแล้วการแปลโดยอรรถนั้น ยังมีอีกหลาย ๆ อย่าง ที่นักเรียนควรเรียนรู้ให้เข้าใจเสียแต่ขั้นนี้ไปเลย ซึ่งข้าพเจ้าไม่สามารถนำมาสอนเป็นตัวอักษรได้ทั้งหมด นักเรียนจำต้องมีอาจารย์แนะนำต่อหน้า ชี้ให้เห็น แปลให้ดู แต่หากไม่มีก็อย่าได้กังวลไป มีอีกวิธีหนึ่ง ง่าย ๆ ซึ่งเป็นวิธีที่ผู้เขียนเองใช้เมื่อครั้งยังเป็นนักเรียนใหม่ นั่นคือ อ่านเผด็จทุกวัน ก่อนจำวัดก็อ่าน (เสมือนอ่านนิทานก่อนนอน) เมื่อว่าง ๆ หลังจากแปลธรรมบาลี โดยพยัญชนะในห้องเรียนแล้ว ก็มาเปิดอ่านเผด็จเรื่องที่แปลไปนั้น แล้วนำมาเทียบเคียงกับบาลี หากอ่านจริง อ่านบ่อย สังเกตด้วย ฝึกฝนแปลเอง วันละนิดวันละหน่อยด้วย ไม่เกิน ๑ เดือน ชำนาญแน่นอน การันตี

๔๒. เทียบเคียงการแปลโดยพยัญชนะ-โดยอรรถ

ต่อไปนี้จะลองแปลโดยอรรถพอเป็นตัวอย่างให้ดู ขอให้นักเรียนสังเกตความแตกต่างกับการแปลโดยพยัญชนะกับการแปลโดยอรรถ เพื่อเป็นอุปการะนำไปใช้ในการฝึกฝนต่อ ๆ ไป

๑. สาวตถิย์ กิเรโก กุลปุตโต สาสเน ปพพชิตวา วิหาเร วสติ.
โดยพญชชนะ ได้ยินว่า อ.กุลบุตร คนหนึ่ง ในเมืองชื่อว่าสาวตถิ บวชแล้ว ในศาสนา
ย่อมอยู่ ในวิหาร ฯ
โดยอรรถ ได้ยินว่า กุลบุตรคนหนึ่ง ในเมืองสาวตถิ บวชในพระศาสนาแล้วอยู่ใน
วิหาร ฯ
๒. จตตารโ ภิกขุ คามํ ปิณฑาย อคมฺสุ.
โดยพญชชนะ อ.ภิกษุ ท. ๔ ได้ไปแล้ว สู่หมู่บ้าน เพื่อก่อนข้าว ฯ
โดยอรรถ ภิกษุ ๔ รูป ได้ไปยังหมู่บ้าน เพื่อบิณฑบาต ฯ
๓. ตีณิ ผลานิ รุกขา ปติตานิ.
โดยพญชชนะ อ.ผลไม้ ท. ๓ ตกแล้ว จากต้นไม้ ฯ
โดยอรรถ ผลไม้ ๓ ลูก ตกจากต้นไม้ ฯ
๔. มนุสฺสา สตฺถุ ฐมฺมํ โสตุํ วิหารํ คตา.
โดยพญชชนะ อ.มนุษย์ ท. ไปแล้ว สู่วิหาร เพื่ออันฟัง ซึ่งธรรม ของพระศาสดา ฯ
โดยอรรถ พวกมนุษย์ พวกกันไปวิหาร เพื่อฟังธรรมของพระศาสดา ฯ
๕. ราชา ปุริเส ภิกขุณฺโณ อารามํ กาเรติ.
โดยพญชชนะ อ.พระราชา ยังบุรุษ ท. ให้กระทำแล้ว ซึ่งอาราม เพื่อภิกษุ ท. ฯ
โดยอรรถ พระราชา ทรงรับสั่งให้พวกบุรุษสร้างอารามขึ้น เพื่อภิกษุทั้งหลาย ฯ
๖. ราชา ปุริเส ผลานิ ออาหาราเปติ.
โดยพญชชนะ อ.พระราชา ย่อมยังบุรุษ ท. ให้นำมา ซึ่งผลไม้ ท. ฯ
โดยอรรถ พระราชา ทรงรับสั่งให้พวกบุรุษนำผลไม้ทั้งหลายมา (ถวาย) ฯ
๗. สามเณโร สีลํ สมาทิตฺวา ฐมฺมํ สุณาติ.
โดยพญชชนะ อ.สามเณร สมาทานแล้ว ซึ่งศีล ย่อมฟัง ซึ่งธรรม ฯ
โดยอรรถ สามเณรสมาทานศีลแล้วฟังธรรม ฯ
๘. สามเณเรน ทส สีตานิ รกฺขิตุํ วฏฺฏติ.
โดยพญชชนะ อ.อันอันสามเณร รักษา ซึ่งศีล ท. ๑๐ ย่อมควร ฯ
โดยอรรถ ควรที่สามเณรจะรักษาศีล ๑๐ ฯ การที่สามเณรรักษาศีล ๑๐ ย่อมควร ฯ
๙. อจฺริโย สามเณโร ปาลี ลิกฺขาเปตฺกามो หุตฺวา ตํ สามเณโร อามนฺเตสิ
โดยพญชชนะ อ.อาจารย์ เป็นผู้ใคร่เพื่ออันยังสามเณรให้ศึกษา ซึ่งบาลี เป็น เรียก
มาแล้ว ซึ่งสามเณรนั้น ฯ
โดยอรรถ อาจารย์มีความประสงค์จะให้สามเณรเรียนบาลี จึงเรียกสามเณรนั้นมา ฯ

๑๐. ตยา มํ นิศาย ชีวิตํ ทพฺถํ.

โดยพยัญชนะ อ.ชีวิต อันท่าน ได้แล้ว เพราะอาศัย ซึ่งเรา ฯ

อ.ชีวิต อันท่าน อาศัยแล้ว ซึ่งเรา ได้แล้ว ฯ

โดยอรรถ ท่านได้ชีวิต เพราะอาศัยเรา ฯ ท่านอาศัยเรา จึงได้ชีวิต ฯ

๑๑. เถโร สามเณรํ อุตตโน อนุเตवासิกํ กตฺวา ตํ สามเณรํ โอตฺติ.

โดยพยัญชนะ อ.พระเถระ กระทำแล้ว ซึ่งสามเณร ให้เป็นอันเตवासิก ของตน ย่อม
พร่ำสอน ซึ่งสามเณรนั้น ฯ

โดยอรรถ พระเถระทำให้สามเณรเป็นอันเตवासิกของตนแล้ว พร่ำสอนสามเณรนั้น ฯ

๑๒. สพฺเพ ชนา, อุตตโน อุตตโน ธเน นฺนฺนฺเจ, โสจฺนติ.

โดยพยัญชนะ อ.ชน ท. ทั้งปวง ครั้นเมื่อทรัพย์ ของตน ๆ ฉิบหายแล้ว ย่อมเศร้าโศก ฯ

โดยอรรถ คนทั้งหมด เมื่อทรัพย์ของตน ๆ หหมดไป ก็พากันเศร้าโศก ฯ

๑๓. เตสุ ปญฺจสุ ชเนสุ เทว (ชนา) อริยสาวกา โหนฺติ.

โดยพยัญชนะ ในชน ท. ๕ เหล่านั้นหนา อ.ชน ท. ๒ เป็นพระอริยสาวก ย่อมเป็น ฯ

โดยอรรถ บรรดาชน ๕ คนนั้น ชน ๒ คน เป็นพระอริยสาวก ฯ

๑๔. เถโร สามเณรํ อุตตโน ฅาตกํ วย กโรติ.

โดยพยัญชนะ อ.พระเถระ กระทำแล้ว ซึ่งสามเณร ให้เป็นราวกะญาติ ของตน ฯ

โดยอรรถ พระเถระ ทำให้สามเณรเป็นเหมือนญาติของตน ฯ

๑๕. สาลายํ นิสิตฺนฺตา ภิกฺขุ อุตตโน อุตตโน อาสเน นิสิตฺนฺติ.

โดยพยัญชนะ อ.ภิกษุ ท. ผู้เมื่อนั่ง บนศาลา ย่อมนั่ง บนที่นั่ง ของตน ๆ ฯ

โดยอรรถ พวกภิกษุ เมื่อจะนั่งบนศาลา ก็พากันนั่งบนอาสนะของตน ๆ ฯ

๑๖. สามเณโร เถเรน ปุญฺโโจ เอตมตฺถํ อาโรเจติ ฯ

โดยพยัญชนะ อ.สามเณร อันพระเถระถามแล้ว บอกแจ้งแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น ฯ

โดยอรรถ สามเณรถูกพระเถระถาม จึงบอกเนื้อความนั้นไป ฯ

๑๗. มนุสฺสา วิหารํ คนฺตฺวา มหาทานํ อทฺสุ ฯ

โดยพยัญชนะ อ.มนุษย์ ท. ไปแล้ว สู่วิหาร ได้ถวายแล้ว ซึ่งมหาทาน ฯ

โดยอรรถ พวกมนุษย์พากันไปวิหารแล้วได้ถวายมหาทาน ฯ

๑๘. อาจริโย, ยถา สิสฺสา โกวิทา โหนฺติ, ตถา อกาสิ ฯ

โดยพยัญชนะ อ.ศิษย์ ท. เป็นผู้ฉลาด ย่อมเป็น โดยประการใด อ.อาจารย์ ได้กระทำแล้ว
โดยประการนั้น ฯ

โดยอรรถ อาจารย์ได้กระทำโดยประการที่พวกศิษย์จะเป็นคนฉลาด ๆ
ศิษย์ทั้งหลาย จะเป็นผู้ฉลาดได้ ด้วยประการใด อาจารย์ก็ได้กระทำแล้ว
ด้วยประการนั้น ๆ

มาประลองกันรอบสุดท้าย ก่อนเข้าสังเวียนจริง

๑. เถโร สามเณร ทิสวา “ คจจ ตวั, อาหาร์ อาเนหีติ (วตุวา) ตัม สามเณร เปเสสิ ฯ
แปล.....
.....
.....
๒. ราชา “ อหัม ฐมมํ สุณิสสามีติ (จินเตตวา) วิหารี คโต ฯ
แปล.....
.....
.....
๓. กุมารโ “ อหัม ปพพชิสสามีติ จินเตสิ ฯ
แปล.....
.....
.....
๔. สตถา วิหารเ จตุนนํ ภิกขุณํ กम्मภูจัน อทาสี ฯ
แปล.....
.....
.....
๕. เอโก โจโร เอกสส ภิกขุโน จีวรํ เถเนตวา ปลาโย ฯ
แปล.....
.....
.....
๖. นวุติ สามเณรา คาเม อวาเส มนเต สขณยานุติ ฯ
แปล.....
.....
.....
๗. สพเพ สตตา อตตโน อตถาย ปุณณานิ กเรยฺยํ ฯ
แปล.....
.....
.....

๘. ฌมมครุเคน ภิกขุณา สีลานิ รกจิตพพานิ ฯ

แปล.....

๙. อิมสฺมี โลเก ปพฺพชิตา สตุเตสุ กรุณาภียุตตา ภเวยฺยํ ฯ

แปล.....

๑๐. เสฏฺฐิปุตุโต สาสเน ปสนฺโน วิหารํ คนฺตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิ ฯ

แปล.....

๑๑. ภิกขุโน ฌมฺมํ กถนฺตฺสฺส, เทโว วสฺสึ ฯ

แปล.....

๑๒. อมจฺโจ รณฺโณ นิเวสนํ คนฺตฺวา ตสฺส กิจฺจํ กตฺวา อตฺตโน เหนํ อคฺมาสิ ฯ

แปล.....

๑๓. เอโก ภิกขุ อตฺตโน อจฺริยํ อุปฺสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา อตฺตโน อาสเน นิสึทึ ฯ

แปล.....

๑๔. โย ทุกฺขา มุจฺจิตฺตกาโม, โส มยา สทฺธิ อคฺจฺจตุ ฯ

แปล.....

>>> ยินดีด้วยครับ.....คุณได้จบหลักสูตรการฝึกแล้ว <<<

๔๓. บทส่งท้าย ก่อนจบเล่ม

วิชาแปลมคธเป็นไทยนั้น ถือได้ว่าเป็นวิชาที่ยากอยู่พอสมควร สำหรับนักเรียนที่เพิ่งเรียนบาลี เพราะต้องใช้ความรู้และความเข้าใจไวยากรณ์อย่างมาก รวมถึงหลักการแปลบาลีในส่วนต่าง ๆ ด้วย ซึ่งตอนนี้ท่านทั้งหลายก็คงได้ทราบหลักการแปลบาลีในส่วนต่าง ๆ พอสมควรแล้ว

เพราะฉะนั้น ต่อแต่นี้ไป ก็ขอให้ท่านได้หมั่นทบทวนไวยากรณ์ในส่วนต่าง ๆ ให้ดี รวมถึงหมั่นแปลธรรมบทอย่าให้ขาดสายขาดตอนมากเกินไป

อนึ่ง เวลาจะแปล ขอให้ดีเสียก่อน ว่าประโยคตอนนั้น ๆ กำลังพูดถึงใคร เขาคอนั้นกำลังทำอะไร ที่ไหน อย่างไร กับใคร และต้องจำตัวละครหลัก ๆ ให้ได้ เหมือนกับการดูหนังนั่นเอง ขณะแปลก็ต้องนึกถึงหลักการแปล และหลักไวยากรณ์ให้ดี ขอให้จำไว้ว่า ในการแปลนั้น ถ้าเข้าใจหลักไวยากรณ์ ย่อมมีชัยไปกว่าครึ่ง.

ซึ่งการที่จะแปลบาลีได้อย่างถูกต้องและเก่งนั้น ท่านทั้งหลายจะต้อง

- * พยายามทำความเข้าใจในหลักไวยากรณ์และหลักการแปล ให้ดีให้ถูกต้อง
- * หมั่นท่อง, ทบทวนไวยากรณ์อย่างสม่ำเสมอ
- * หมั่นแปลธรรมบทบาลีอย่างสม่ำเสมอ
- * หมั่นสังเกตวิธีแปลของครูอาจารย์ ที่ท่านได้แปลไว้ให้แล้ว
- * หมั่นฝึกแปลด้วยตนเอง โดยไม่ต้องดูเฉลย (จะทำให้รู้ข้อบกพร่องของตน)
- * และ.....อย่าท้อหรือยอมแพ้ต่ออุปสรรคความยากในการเรียน.

ขอให้นึกถึงคำสอนที่ว่า

“ เกิดเป็นคน ควรพยายามจนกว่าจะประสบความสำเร็จ ”

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณและอนุโมทนาที่ท่านใคร่ต่อการศึกษาพระบาลี และขอให้ท่านได้สมหวังในการร่ำเรียนครั้งนี้

หากรู้สึกท้อ.....ขอให้พักผ่อน แล้ว “ สู้ต่อไป ” นะครับ.

{...จบบริบูรณ์..}

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๘)

๑. ตั้งจะกล่าวโดยพิสดาร ในกาลนั้น อ.ภิกษุ ผู้มีปัญญามาก ให้แล้ว
ซึ่งโอวาท แก่สามเณร เข้าไปอยู่ สุวิหาร ฯ
๒. ได้ยินว่า ในเมืองสาวัตถี (ในเมืองชื่อว่าสาวัตถี) อ.ชน คนหนึ่ง ให้แล้ว
ซึ่งสมบัติ แก่บุตร ของตน บวชแล้ว อยู่อยู่ ในวิหาร ฯ

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๘-๙)

๑. อ.จีวร ของภิกษุ ฯ
๒. อ.ความเคารพ ในอาจารย์ ฯ
๓. อ.โภชนะ ในบาตร ของภิกษุ ฯ
๔. อ.สามเณร ท. ในศาสนา ของพระพุทธเจ้า ฯ
๕. อ.งู ในโพรง แห่งต้นไม้ ฯ
๖. อ.ทรัพย์ ท. ในเรือน ของบิดา ฯ
๗. อ.กอง แห่งไฟ ฯ
๘. อ.โอวาท ของพระเถระ ในพระศาสนา ฯ
๙. อ.บุตร ท. แห่งภรรยา ของเศรษฐี ฯ

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๑๐-๑๑)

๑. อ.บาตร อันใหญ่ ของภิกษุ ฯ
๒. อ.วิบาก แห่งธรรม อันดี ฯ
๓. อ.ชนบท แห่งโจร ท. ผู้ดุร้าย ฯ
๔. อ.อาจารย์ ผู้ฉลาด ของศิษย์ ท. ฯ
๕. อ.แมลงงู ในดอกไม้ อันมีกลิ่นหอม ฯ
๖. อ.ศาสนา ของพระพุทธเจ้า ผู้เลิศ ฯ
๗. อ.ธิดา ท. แห่งตระกูล ท. อันมั่งคั่ง ฯ
๘. อ.พระราช ผู้มีโศคะมาก ฯ
๙. อ.ธิดา ของเศรษฐี ผู้ไม่มีบุตร ฯ
๑๐. อ.ถาด แห่งข้าวสุก อันมีสีขาว ฯ
๑๑. อ.บุรุษ ผู้กล้า ฯ
๑๒. อ.หมู่ แห่งสาวก ท. ผู้บริสุทธ์ ฯ

๑๓. อ.โจร ท. ในศาลา (ที่ศาลา) อันใหญ่ ฯ
๑๔. อ.สามเณร ท. ผู้บริสุทธ์ มีปัญญามาก ในสำนัก ของอาจารย์ ผู้ฉลาด ฯ

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๑๒-๑๓)

๑. อ.พระพุทธเจ้า ผู้ประเสริฐที่สุด ทรงแสดงอยู่ ซึ่งธรรม ย่อมทรงกล่าวสอน ซึ่งภิกษุ ท.
๒. อ.ภิกษุ ผู้ขยัน เรียนเอาอยู่ ซึ่งกรรมฐาน ย่อมเลื่อมใส ในธรรมของ พระพุทธเจ้า ฯ
๓. อ.สามเณรผู้ฉลาด อันอาจารย์กล่าวสอนอยู่ ย่อมฟัง ฯ
๔. อ.สัตว์ ผู้บริสุทธ์ เมื่อเกิดขึ้น ในโลกนี้ ย่อมเกิดขึ้น ในตระกูลแห่ง กษัตริย์ ฯ
๕. อ.ภิกษุผู้ขยัน อันพระศาสดา กล่าวสอนอยู่ บรรลุแล้ว ซึ่งพระอรหัต ฯ
๖. อ.นางสาวน้อย เมื่อบริโภคซึ่งเภสัช ย่อมบริโภค ซึ่งเภสัช ของบิดา ฯ
๗. อ.สุนัข ตัวดุร้าย นอนอยู่ที่โคนแห่งต้นไม้ ย่อมหลับ ตลอดราตรีทั้งปวง ฯ
๘. อ.อาจารย์ บอกอยู่ ซึ่งศิลปะ แก่ศิษย์ ท. ย่อมลำบาก ฯ
๙. อ.บุตร อันบิดา เลี้ยงอยู่ ย่อมเจริญ ตามลำดับ ฯ
๑๐. อ.ภิกษุ ท. ผู้เมื่อนั่ง ในศาลา ย่อมนั่ง บนอาสนะ ของตน ฯ

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๑๕-๑๖)

๑. อ.พระราชา เสด็จไปแล้ว สู่แม่น้ำ เพื่อทรงสนาน ฯ
(ราชาศัพท์ อาบน้ำ – สนาน)
๒. อ.พระธรรม ของพระศาสดา อันภิกษุ ปฏิบัติแล้ว ฯ
๓. อ.ภิกษุ เข้าไปแล้ว สู่บ้าน เพื่อก้อนข้าว ฯ
๔. อ.โอวาท ของพระเถระ อันภิกษุ กล่าวแล้ว ฯ
๕. อ.พ่อค้า ถวายแล้ว ซึ่งทาน หลีกไปแล้ว ฯ
๖. อ.โภชนะ ของหญิง อันพระเถระ รับเอาแล้ว ฯ
๗. อ.พระเถระ ย่อมร้องเรียก ซึ่งสามเณร ผู้มาแล้ว สู่วิหาร ฯ
๘. อ.ต้นไม้ อันใหญ่ อันบุรุษ ตัดแล้ว ฯ
๙. อ.ทาน อันนางวิสาขา ถวายแล้ว แต่พระศาสดา (แก่พระศาสดา) ฯ
๑๐. อ.สามเณร (ลุ่ม)หลงแล้ว ในหญิงคนหนึ่ง ฯ

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๑๗-๑๘)

๑. อ.บุรุษ ผู้ดูร้าย อันญาติ ท. ของตน ฟังทำลาย ฯ
๒. อ.กิเลส ท. อันภิกษุ ผู้ฉลาด ฟังตัด ฯ
๓. อ.พระเถระ ย่อมบอก (บอกอยู่) ซึ่งกิจ อันอันภิกษุฟังกระทำ ฯ
๔. อันบุรุษ ฟังมี ในเรื่องนี้ ฯ
๕. อ.พระธรรม ของพระศาสดา อันภิกษุ ฟังกล่าว ฯ

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๑๙-๒๐)

๑. อ.พระเถระ ได้ให้แล้ว ซึ่งโอวาท แก่สามเณร, ก็แล (อ.พระเถระนั้น) ครั้นให้แล้ว เข้าไปแล้ว สุวิหาร ฯ
๒. อ.บุรุษ ไปแล้ว สู่วีรณ ของภรรยา ให้แล้ว ซึ่งทรัพย์ แก่ภรรยานั้น เมื่อบริโภคนั้น ซึ่งโภชนะ ย่อมบริโภค บนเตียง ฯ
๓. อ.เรา เห็นแล้ว ซึ่งโจร ย่อมกลัว ฯ
(อ.เรา ย่อมกลัว เพราะเห็น ซึ่งโจร)
๔. อ.ชีวิต อันท่าน อาศัยแล้ว ซึ่งเรา ได้แล้ว ฯ
(อ.ชีวิต อันท่าน ได้แล้ว เพราะอาศัย ซึ่งเรา)
๕. อ.อำมาตย์ กระทำแล้ว ตามพระดำรัส ของพระราชา ย่อมไป สู่น้ำ ฯ
๖. อ.บุตร นำมาแล้ว ซึ่งอาหาร ให้แล้ว แก่บิดา กลับแล้ว ฯ
๗. อ.สามเณร สมาทานแล้ว ซึ่งศีล ย่อมฟัง ซึ่งธรรม ฯ
๘. อ.หญิง เข้าไปแล้ว สู่น้ำ ได้เห็นแล้ว ซึ่งบุรุษ คนหนึ่ง ฯ
๙. อ.ช้าง ตัวดูร้าย เห็นแล้ว ซึ่งภิกษุรูปหนึ่ง ย่อมเลื่อมใส ฯ
๑๐. อ.ศีล อันภิกษุ ฟังแล้ว ซึ่งธรรม ฟังรักษา ฯ

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๒๔-๒๕)

๑. อ.พระศาสดา ย่อมทรงแสดง (ทรงแสดงอยู่) ซึ่งธรรม แก่ภิกษุ ท. ในวิหาร ฯ
๒. อ.พระราชา ทรงยังราชบุรุษ ท. ให้นำมาแล้ว ซึ่งผลไม้ ท. ฯ
๓. อ.ธรรม อันพระศาสดา ทรงแสดงอยู่ ฯ
๔. อ.จีวร อันภิกษุ ยังสามเณร ย่อมให้เย็บ (ให้เย็บอยู่) ฯ
๕. อ.พระเถระ ยังภิกษุ ท. ให้ฟังอยู่ ซึ่งธรรม ในวิหาร ฯ

๖. อ.กุมาร คิดแล้วว่า “ อ. เรา จักบวช ตั้งนี้ ฯ
๗. อ.มารดาและบิดา ท. ยังบุตร ท. ให้เรียนเอาอยู่ ซึ่งศิลปะ ท. ฯ
๘. อ.พระพุทธเจ้า อุบัติขึ้นแล้ว ในโลก, (อ.พระพุทธเจ้า) พระองค์นั้น
ย่อมทรงแสดง ซึ่งธรรม แก่มนุษย์ ท. ฯ
๙. อ.สามเณร อันภิกษุ กล่าวสอนอยู่ ฯ
๑๐. ในกาลนั้น อ.พระราชา ยังชน ท. ให้กระทำแล้ว ซึ่งวิหาร,
อ.พระราชนั้น ย่อมถวาย ซึ่งวิหารนั้น แก่พระศาสดา, อ.พระศาสดา
ยังภิกษุ ท. ให้ให้แล้ว ซึ่งสาธุการ ฯ

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๒๗-๒๘)

๑. อ.หญิง คนหนึ่ง ครั้นเมื่อสามี ของตน ตายแล้ว ย่อมกระทำ (กระทำอยู่)
ซึ่งกิจทั้งปวง ด้วยตน ฯ
๒. อ.ชน ท. ทั้งปวง ในพระนคร ครั้นเมื่อพระราชา เสด็จมาแล้ว ย่อมกลัว ฯ
๓. เมื่อพระเถระ ไม่ก้าวลงอยู่ สู่วามหลับ อ.โรค ในนัยน์ตา เกิดขึ้นแล้ว ฯ
๔. อ.บุตร ครั้นเมื่อผลไม้ ของตน อันมารดา ถือเอาแล้ว ย่อมร้องให้ ฯ
๕. อ.ดอกปทุม ท. ครั้นเมื่ออรุณ จັນไปแล้ว ย่อมบาน, ครั้นเมื่ออรุณนั้น
ตกไปแล้ว อ.ใบ ท. ย่อมปิด ฯ
๖. เมื่อพระเถระ กล่าวอยู่ ซึ่งธรรม อ.ชน ท. ทั้งปวง ได้ให้แล้ว ซึ่งสาธุการ ฯ
๗. อ.พระเถระ ครั้นเมื่อสามเณร เป็นผู้สึกมาแล้ว มีอยู่ ย่อมร้องเรียก
ซึ่งสามเณรนั้น ฯ
๘. อ.ชน ท. ทั้งปวง ครั้นเมื่อทรัพย์ ของตนๆ ฉิบหายแล้ว ย่อมเศร้าโศก ฯ

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๓๐-๓๑)

๑. อ.สามเณร เป็นผู้ขยัน ในกิจ ท. ย่อมเป็น ฯ
๒. อ.เรา เป็นที่พึง ของท่าน ย่อมเป็น ฯ
๓. อ.สังฆาร ท. ทั้งปวง เป็นคุณชาติไม่เที่ยง ย่อมเป็น ฯ
๔. อ.พระราชา เป็นประมุข ของมนุษย์ ท. ย่อมเป็น ฯ
๕. อ.พระพุทธเจ้า เป็นผู้อันมนุษย์ ท. บูชาแล้ว ย่อมเป็น ฯ
๖. อ.พระราชา เป็นผู้อันชน ท. นับถือแล้ว ได้เป็นแล้ว ฯ
๗. อ.บุรุษ เป็นผู้ยินดีแล้ว ด้วยทรัพย์ ของตน เป็น ออกไปแล้ว ไปแล้ว
สู่สำนัก ของพระศาสดา เป็นผู้อุปสมบทแล้ว ย่อมเป็น ฯ

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๓๒-๓๓)

๑. อ.ภิกษุ ได้กระทำแล้ว ซึ่งพระเถระรูปหนึ่ง ให้เป็นอาจารย์ ของตน ฯ
๒. อ.บุรุษ ย่อมกระทำ ซึ่งหญิงคนหนึ่ง ให้เป็นนางทาสี ในเรือน ของตน ฯ
๓. อ.พระเถระ ในเมืองสาวัตถี แสดงอยู่ ซึ่งธรรมของพระศาสดา กระทำ ให้ปรากฏ แก่มนุษย์ ท. ผู้มีปัญญา มาก ฯ
๔. อ.ธิดาของเศรษฐี กระทำแล้ว ซึ่งบุรุษผู้มีปัญญา มาก คนหนึ่ง ให้เป็นสามี ของตน ย่อมปรนนิบัติ (ปรนนิบัติอยู่) ซึ่งสามีนั่น ฯ
๕. อ.พระเถระ กระทำแล้ว ซึ่งสามเณร ให้เป็นอันเตวาสิก ของตน ย่อมกล่าวสอน ซึ่งสามเณรนั้น ฯ
๖. อ.ภิกษุ ย่อมกล่าว ซึ่งเนื้อความ กระทำ ให้ปรากฏ ฯ
๗. อ.บุคคล กระทำอยู่ ซึ่งตน ให้เป็นที่พึ่ง ของตน (แห่งตน) ฯ

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๓๖)

๑. อ.อันอันท่าน ไปแล้วสู่วิหาร ฟังซึ่งธรรม ย่อมควร ฯ
๒. อ.เศรษฐี เป็นผู้ใคร่เพื่ออันฟัง ซึ่งธรรม เป็น ไปแล้ว สู่วิหาร ฯ
๓. อ.พระราชา เป็นผู้ใคร่เพื่ออันถวาย ซึ่งทาน ย่อมเป็น ฯ
๔. อ.อาจารย์ เป็นผู้ใคร่เพื่ออันยังสามเณรให้ศึกษา ซึ่งพระบาลี เป็น เรียก มาแล้ว ซึ่งสามเณรนั้น ฯ
๕. อ.อันอันสามเณร รักษาซึ่งศีล ท. ๑๐ ย่อมควร ฯ
๖. อ.ภิกษุผู้ฉลาด ย่อมอาจ เพื่ออันรู้ ซึ่งธรรม ฯ
๗. อ.เรา จักไม่อาจ เพื่ออันยังคันถธุระให้เต็ม ฯ

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๔๑-๔๒)

๑. อ.พระเถระ เห็นแล้ว ซึ่งสามเณร กล่าวแล้วว่า “ อ.เธอ จงไป,อ.เธอ (ไม่ต้องขึ้นใหม่ก็ได้ เพราะเป็นประธานตัวเดียวกัน และเป็นประโยคสั้นๆ) จงนำมา ซึ่งอาหาร ดังนี้ ส่งไปแล้ว ซึ่งสามเณรนั้น ฯ
๒. อ.พระราชา ทรงดำริแล้วว่า “ อ.เรา จักฟัง ซึ่งธรรม ดังนี้ เสด็จไปแล้ว สู่วิหาร ฯ
๓. อ.เศรษฐี ส่งไปแล้ว ซึ่งข่าวสาร มีอันให้รู้ว่า “ อ.ชน ท. จงมา สู่เรือน ของเรา, อ.เรา จักให้ ซึ่งโภชนะ ท. ดังนี้เป็นเหตุ ฯ

๔. อ.พระเถระ เห็นแล้ว ซึ่งบุรุษคนหนึ่ง ประหารแล้ว (ติดแล้ว) ซึ่งนิ้วมือ มีอันให้รู้ว่า “อ.เจ้า ย่อมไม่รู้ ซึ่งประมาณ ของตน ดังนี้เป็นเหตุ ฯ
๕. อ.พระเถระ กล่าวแล้วว่า “เมื่อเราไปอยู่ กับด้วยท่าน ท., อ.ท่าน ท. จักลำบาก ดังนี้ ฯ
๖. อ.นางวิสาขา คิดแล้วว่า “อ.เรา ไปแล้ว สู่วิหาร จักถวายบังคม ซึ่งพระ ศาสดา ดังนี้ ได้ไปแล้ว สู่วิหาร ฯ
๗. อ.บุรุษ เรียกมาแล้ว ซึ่งภรรยา กล่าวแล้วว่า “ อ.มารดาและบิดา ท. ของเรา ได้กระทำแล้ว ซึ่งกาละ, อ.เรา จักบวช ดังนี้ ไปแล้ว สู่วิหาร ฯ
๘. ในกาลนั้น อ.บุรุษคนหนึ่ง เข้าไปแล้ว สู่ป่า เห็นแล้ว ซึ่งภิกษุรูปหนึ่ง คิดแล้วว่า “ อ.เรา จักถาม ซึ่งชื่อ ของภิกษุนี้ ดังนี้ เข้าไปหาแล้ว ซึ่งภิกษุนั้น ถามแล้ว ฯ
๙. อ.พระศาสดา ทรงแสดงแล้ว ซึ่งธรรมเทศนา แก่ภิกษุ ท. ว่า “ ดูก่อน ภิกษุ ท. อ.กรรมอันชั่ว ชื่ออันภิกษุ ไม่พึงกระทำ ดังนี้ ฯ
๑๐. อ.บุรุษ ฟังแล้วว่า “ อ.พระพุทธเจ้า อุบัติแล้ว ในโลก ดังนี้ ไปแล้ว สู่เรือน เรียกมาแล้ว ซึ่งภรรยา กล่าวแล้ว กะภรรยานั้นว่า “แนะนำผู้ เจริญ อ.พระพุทธเจ้า อุบัติแล้ว ในโลก, อ.เธอ จงมา, อ.เรา ท. ไปแล้ว สู่วิหาร จักฟัง ซึ่งธรรม ของพระพุทธเจ้า พระองค์นั้น ดังนี้ ฯ

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๔๔)

๑. ในชน ท. ๕ เหล่านั้นหนา อ.ชน ท. ๒ เป็นอริยสาวก ย่อมเป็น ฯ
๒. อ.พระศาสดา เรียกมาแล้ว ซึ่ง- แห่งภิกษุ ท. หนา —ภิกษุรูปหนึ่ง ทรง แสดงแล้ว ซึ่งธรรม แก่ภิกษุนั้น ฯ
๓. อ.ภิกษุ ท. ๒ ย่อมอยู่ ในเมืองสาวัตถี, ในภิกษุ ท. เหล่านั้นหนา อ.ภิกษุ รูปหนึ่ง ย่อมศึกษา ซึ่งพระบาลี ฯ
๔. ในข้าวและน้ำและเกสัช ท. หนา อ.ภิกษุใด ย่อมปรารถนา ซึ่งวัตถุใด, อ.วัตถุนั้น ย่อมถึงพร้อม แก่ภิกษุนั้น ฯ
๕. แห่งภิกษุ ท. ๕ หนา อ.ภิกษุ ท. ๒ เป็นพระโสดาบัน ได้เป็นแล้ว ฯ
๖. ในกาลนั้น อ.ภิกษุ ท. ๒ ย่อมอยู่ ในวัดเชตวัน , ในภิกษุ ท. เหล่านั้นหนา อ.ภิกษุรูปหนึ่ง ฟังแล้ว ซึ่งธรรม ของพระศาสดา พิจารณาอยู่ ซึ่งธรรม นั้น บรรลุแล้ว ซึ่งพระอรหัต ฯ

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๕๖)

๑. อ.เรา ย่อมรู้ ซึ่งความที่แห่งท่านเป็นผู้นั่งแล้ว ในวิหาร, แต่ว่า อ.เรา ย่อมไม่รู้ ซึ่งที่เป็นที่นั่ง ของท่าน ๑
๒. อ.บุรุษ ย่อมรู้ ซึ่งความเป็นคืออันอยู่ ในเรือน แห่งภรรยา ๑
๓. อ.ภิกษุ บอกแล้ว ซึ่งความที่แห่งอาจารย์ของตนมีอยู่ ๑
๔. อ.ท่าน จงบอกซึ่งความที่แห่งบาตรเป็นของอันเรากลือเอาแล้ว แก่อาจารย์ ๑

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๕๗)

๑. อ.สายน้ำ ท. ย่อมไหลออก จากนัยน์ตา ท. รวากะ อ.สายแห่งน้ำ ท. (ไหลออกอยู่) จากหม้ออันทะลุแล้ว ๑
๒. อ.พระเถระ ย่อมกระทำ ซึ่งสามเณร ให้เป็นรวากะว่าญาติ ของตน ๑
๓. อ.ภิกษุ นั้น เป็นผู้รวากะว่าใช้ เป็น ย่อมไม่กระทำ ซึ่งกิจ ท. ๑
๔. อ.สามเณร ท. ผู้รวากะว่าไม่เห็นอยู่ ย่อมไม่ไหว ซึ่งพระเถระนั้น ๑

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๕๐-๕๑)

๑. ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในสมัยหนึ่ง อ.ภิกษุ ท. ๒ ฟังแล้ว ซึ่งธรรม ของพระศาสดา ย่อมอยู่ในวิหาร, ในภิกษุ ท. เหล่านั้น หนา อ.ภิกษุรูปหนึ่ง พิจารณาอยู่ ซึ่งธรรมนั้น บรรลุแล้ว ซึ่งพระอรหัต ๑
๒. ถ้าว่า อ.เรา ได้แล้ว ซึ่งบุตร หรือ หรือว่า ซึ่งธิดา ไชร์, อ.เรา จักกระทำ ซึ่งสักการะอันใหญ่ แก่ท่าน ท.
๓. อ.ท่าน เป็นผู้ขยัน ย่อมเป็น, แต่ว่า อ.ท่าน เป็นผู้โง่เงา ย่อมเป็น ๑
๔. ก็ อ.ภิกษุใด ย่อมไม่ศึกษา ซึ่งพระบาลี ในพระพุทธศาสนา ๑
๕. ก็ ในกาลนั้น อ.เด็ก คนหนึ่ง เห็นแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. ด้วย ซึ่งสามเณร ท. ด้วย เป็นผู้ใคร่เพื่ออันบวช เป็น ไปแล้วสู่เรือน บอกแล้ว แก่มารดาและ บิดา ท. ไปแล้ว สูวิหาร ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา ทูลขอแล้ว ซึ่ง การบวช ๑
๖. ก็ อ.เด็กหญิง คนหนึ่ง ไม่ได้แล้วซึ่งข้าวต้มหรือ หรือว่า ซึ่งข้าวสวย ย่อม ร้องไห้ ๑
๗. ในกาลนั้น อ.พระศาสดา ทรงเรียกมาแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. แสดงแล้ว ซึ่ง พระธรรมเทศนา แก่ภิกษุ ท. เหล่านั้นว่า “ ดูก่อนภิกษุ ท. อันภิกษุ

เป็นผู้ขยัน พึ่งเป็น, อ.กรรมอันชั่ว ชื่ออันภิกษุ ไม่พึงกระทำ, ด้วยว่า
อ.การสังสมจัน ซึ่งบาป (ซึ่งความชั่ว) เป็นเหตุนำมาซึ่งทุกข์ ย่อมเป็น ดังนี้

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๕๒-๕๔)

๑. อ.บิดา ยังบุตร ท. ให้นำมาอยู่ ซึ่งสัตว์ ท. มีสุนัขเป็นต้น ฯ
๒. อ.พระราชายังราชบุรุษ ท. ให้ถือเอาแล้ว ซึ่งวัตถุ ท. มีของหอมและ
ระเบียบดอกไม้เป็นต้น ได้เสด็จไปแล้ว สุวีหาร ฯ
๓. อ.คน ท. มีบุรุษเป็นต้น ย่อมกระทำ ซึ่งการงาน ของตน ฯ
๔. อ.ภิกษุ ท. ถือเอาแล้ว ซึ่งบริวาร ท. มีบาตรและจีวรเป็นต้น ของตน ฯ
ย่อมไป ผู้สำนัก ของพระศาสดา ฯ
๕. อ.บุรุษ นำมาแล้ว ซึ่งวัตถุ ท. มีข้าวต้มและข้าวสวยเป็นต้น ไปแล้วสุวีหาร
ได้ถวายแล้ว แก่พระศาสดา ฯ
๖. อ.มนุษย์ ท. มียักษ์ เป็นต้น เบียดเบียนอยู่ ซึ่งชีวิต ของสัตว์ ท. ฯ
๗. อ.พระราชาร้องเรียกแล้ว ซึ่งชน ท. มีอำมาตย์ เป็นต้น ย่อมกล่าวสอน
ซึ่งชน ท. มีอำมาตย์เป็นต้นเหล่านั้น ฯ
๘. อ.ยักษ์ ท. จับเอาแล้ว ซึ่งชน ท. มีบุรุษเป็นต้น ย่อมเคี้ยวกิน ซึ่งชน ท.
มีบุรุษเป็นต้นเหล่านั้น ฯ
๙. อ.บุตร ท. ย่อมให้ ซึ่งผลไม้ ท. มีผลมะม่วงเป็นต้น แก่มารดาและบิดา ท. ฯ

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๕๗-๕๘)

๑. อ.บุตร เข้าไปหาแล้ว ซึ่งมารดาและบิดา ท. กล่าวแล้วว่า “ อ.ประโยชน์
อะไร ของกรรม ด้วยทรัพย์, อ.กรรม จักบวช ดังนี้ ฯ
๒. อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น กล่าวแล้วว่า “ ดูก่อนอุบาสกและอุบาสิกา ท. อ.ท่าน ท.
ย่อมปรารถนา ซึ่งความเจริญของตน, ก็ อ.องค์อะไรเป็นเหตุเล่า อ. เรา ท.
จักไม่ปรารถนา ซึ่งความเจริญของตน ดังนี้ ฯ
๓. อ.มนุษย์ ท. ถามแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. ว่า “ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ท่าน ท. จะไป
ณ ที่ไหน ดังนี้ ครั้นเมื่อคำว่า “อ.เรา ท. จะไป สุวีหาร ดังนี้ อันภิกษุ ท.
กล่าวแล้ว ใหัวแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. เหล่านั้น ฯ
๔. อ.ภรรยา ของเศรษฐี คลอดแล้ว ซึ่งบุตร คนหนึ่ง กระทำแล้ว ซึ่งคำว่า
อ.นันทะ ดังนี้ ให้เป็นชื่อ ของบุตรนั้น ฯ

๕. อ.ภิกษุ ท. ยังวาจาเป็นเครื่องกล่าว ให้ตั้งขึ้นแล้ว ในธรรมสภาว่า “ดูก่อนผู้มีอายุ อ.ภิกษุ ชื่อว่าติสสะ เป็นผู้มีปัญญามาก ย่อมเป็น, อ.ภิกษุ ชื่อว่าติสสะ นั้น ย่อมอาจ เพื่ออันแสดง ซึ่งธรรม ของพระ ศาสดา ดังนี้ ฯ
๖. อ.พระศาสดา เสด็จมาแล้ว ตรัสถามแล้วว่า “ ดูก่อนภิกษุ ท. อ.เธอ ท. เป็นผู้นั่งประชุมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าวอะไร หนอ ย่อมมี ใน กาลนี้ ดังนี้, ครั้นเมื่อคำว่า “ อ.ข้าพระองค์ ท. เป็นผู้นั่งประชุมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว ชื่อนี้ ย่อมมี ในกาลนี้ ดังนี้ อันภิกษุ ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้วว่า ดูก่อนภิกษุ ท. ถ้าอย่างนั้น อ.เธอ ท. จงฟัง ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา กัณฑ์หนึ่ง แก่ภิกษุ ท. เหล่านั้น ฯ

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๕๙-๖๐)

๑. อันเรา ฟังตาย แน่แท้
๒. อ.บุรุษ กระทำอยู่ ซึ่งบุญ ชั่ว ฯ
๓. อ.สามเณร ย่อมอยู่ สำราญ ฯ
๔. อ.บุรุษ บวชแล้ว บวชตาม ฯ
๕. อ.ท่าน จงนำมา ซึ่งจิ๋ว ของเรา เร็ว ๆ ฯ

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๖๒-๖๓)

๑. อ.พระพุทธเจ้า ผู้ประเสริฐที่สุด ทรงแสดงอยู่ ซึ่งธรรม ย่อมทรงกล่าวสอน ซึ่งภิกษุ ท. ๑๘ ฯ
๒. อ.ภิกษุ ผู้ขยัน เรียนเอาอยู่ ซึ่งกรรมฐาน ท. ๒ ย่อมเต็มใส ในธรรมของ พระพุทธเจ้า ฯ
๓. อ.สามเณร ผู้ฉลาด อันอาจารย์ ท. ๖๐ กล่าวสอนอยู่ ย่อมฟัง ฯ
๔. อ.ภิกษุ ท. ๕ เข้าไปแล้ว สู่หมู่บ้าน เพื่อก้อนข้าว (เพื่อบิณฑบาต) ฯ
๕. อ.หมู่ แห่งสาวก ท. ของพระผู้มีพระภาคเจ้า ๑๘
๖. อ.ชน ท. ๑๖ ได้ไปแล้วสู่วิหาร เพื่ออันฟังซึ่งธรรม ของพระศาสดา ฯ
๗. อ.ข้าวย (อ.ภัต) อันหญิง ให้แล้ว แก่สุนัข ท. ๘๐
๘. อ.เดือน ท. ๑๐ ก้าวล่วงแล้ว ฯ
๙. อ.นางอุบาสิกา ได้ถวายแล้ว ซึ่งมหาทาน แก่สามเณร ท. ๙๐ ฯ

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๖๔-๖๕)

๑. อ.ต้นไม้นี้ เป็นต้นไม้อันเราตัดแล้ว ย่อมเป็น ฯ
๒. อ.บ้านนี้ เป็นบ้านอันเทวดาทือเอารอบแล้ว จักเป็น ฯ
๓. ชื่อ อ.บุญ ท. เป็นธรรมชาติอันบุคคลพึงกระทำ ย่อมเป็น ฯ
๔. อ.สามเณร เป็นผู้อันพระเถระกล่าวสอนแล้ว ได้เป็นแล้ว ฯ
๕. อ.ทาน เป็นทานอันนางอุบาสิกา ถวายแล้วแก่พระศาสดา จักเป็น ฯ

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๗๐)

๑. ชื่อ อ.ทาน เป็นวัตถุอันใจไม่เคยให้แล้ว ย่อมเป็น ฯ
๒. อ.เรา เป็นผู้เคยไปแล้ว สู่มืองสาวตติ ย่อมเป็น ฯ
๓. อ.ที่นี้ เป็นที่อันเราเคยทิ้งแล้ว ย่อมเป็น ฯ

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๗๒-๗๓)

๑. อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระวิหารชื่อว่าเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุ ท. ๒ ผู้เป็นสหายน ครัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนานี้ว่า อปฺปมตฺโต ปมตฺเตสุ ดังนี้ เป็นต้น ฯ
๒. อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระวิหารชื่อว่าเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ครัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนานี้ว่า อปฺปมาทรโต ภิกษุ ดังนี้ เป็นต้น ฯ
๓. อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระวิหารชื่อว่าเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพระเถระชื่อว่า นิคมตีสสะ ครัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนานี้ว่า อปฺปมาทรโต ดังนี้ เป็นต้น ฯ
๔. อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระวิหารชื่อว่าเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งชาวประมงคนหนึ่ง ชื่อว่าอริยะ ครัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนานี้ว่า น เตน อริโย โหติ ดังนี้ เป็นต้น ฯ
๕. อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในวัดชื่อว่าเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุ ท. ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยคุณมีศีล เป็นต้น ผู้มากพร้อม ครัสแล้วซึ่งพระธรรมเทศนานี้ว่า น สีสพฺพตมตฺเตน ดังนี้ เป็นต้น ฯ

เฉลยแบบฝึกหัด (หน้า ๘๕-๘๖)

๑. พระเถระเห็นสามเณรแล้ว กล่าวว่า เธอจงไป จงนำอาหารมา ดังนี้แล้ว ก็ส่งสามเณรนั้นไป ฯ
๒. พระราชา ทรงดำริว่า เราจักฟังธรรม จึงเสด็จไปยังวิหาร ฯ
๓. (พระ) กุมาร คิดว่า เราจักบวช ฯ
๔. พระบรมศาสดา ได้ทรงประทานกรรมฐานให้แก่ภิกษุ ๔ รูป ในวิหาร ฯ
๕. โจรคนหนึ่ง ขโมยจีวรของภิกษุรูปหนึ่งแล้วหนีไป ฯ
๖. สามเณร ๙๐ รูป พากันสาธยายมนต์ในวัดใกล้บ้าน (ใกล้หมู่บ้าน) ฯ
๗. เหล่าสัตว์ทั้งปวง (ทั้งหมด) ควรทำบุญเพื่อประโยชน์แก่ตน ฯ
๘. ภิกษุผู้หนักในธรรม (ผู้เคารพในธรรม) พึงรักษาศีล ฯ
๙. บรรพชิตทั้งหลายในโลกนี้ ควรเป็นผู้ประกอบยิ่งด้วยกรุณาในเหล่าสัตว์ ฯ
๑๐. บุตรของเศรษฐี เลื่อมใสในพระศาสนา จึงไปยังวิหารแล้วทูลขอบวช ฯ
๑๑. เมื่อภิกษุก่อวธรรมอยู่, ฝนก็ตก ฯ
๑๒. อำมาตย์ไปยังพระราชนิเวศน์ (รณโณ นิเวศน์ = พระราชนิเวศน์) ทำกิจของพระราชานั้นแล้วได้ไปยังเรือนของตน ฯ
๑๓. ภิกษุรูปหนึ่ง เข้าไปหาอาจารย์ของตน ให้อาสนะแล้วนั่งบนอาสนะของตน ฯ
๑๔. ผู้ใดต้องการพ้นจากทุกข์ ผู้นั้นจงมากับเรา ฯ
(ผู้ที่ต้องการพ้นจากทุกข์ จงมากับเรา)

*ไม่ว่าหนทางจะยาวไกลเพียงใด ขอเพียงอดทนเอาไว้
เดินต่อไปด้วยความมุ่งมั่น แล้วสักวัน...."ความฝันจะเป็นจริง"*

๔๕. ประโยคแปลนำ ธรรมบทภาค ๑-๔

ธรรมบทภาค ๑

ที่	หน้า	เริ่ม-จบ	หมายเหตุ
๑	๓-๔	สาวตถิย์ กิร มหาสุวรรณโณ - โภคํ ทิวินันเวย วิวเรสุํ ។	***
๒	๔ - ๗	อนาถปณฺฑิตโกปปี วิสาขาปี - ตาตาติ ។ (บรรทัดแรก)	*****
๓	๗ - ๑๐	มนุสฺสา วตตสมฺปนฺเน - อิมา คาถา อภาสิ ។	***
๔	๑๑ - ๑๕	เอวํ ตีหิ คาถาหิ - วตฺวา อิมา คาถา อภาสิ ។	*****
๕	๑๗ - ๑๙	โส เถรสฺเสวตถาย - เวชฺโซ จกฺขุปาโล อโหสิ ។	*****
๖	๒๓ - ๒๔	“มนโณปฺพุพฺพคมฺมาติ - อาลินฺเท นิปฺชชาเปสิ ។	*****
๗	๒๕ - ๒๖	ตสฺมี ขณฺเ มฏฺฏจกฺกณฺฑลํ - อิมํ คาถมาห ។	***
๘	๓๑ - ๓๒	อถ นํ เทวปฺตโต - มฏฺฏจกฺกณฺฑลิวตฺถุํ กเถสิ ។	***
๙	๓๕ - ๓๗	โส กิรายสฺมา ภควโต - วตฺวา อตีตํ อาหริ ។	*****
๑๐	๓๗ - ๔๐	อตีเต พาราณสิยํ - ปลายิ ។ (ตัดคาถา)	*****
๑๑	๔๒ - ๔๖	เอโก กิร - อนฺโตวิหाराภิมุขี ปกฺขณฺทิ ។	*****
๑๒	๔๗ - ๕๐	สตถา ตํ อิตถิ อห - โกลาหฺลํ อคฺมาสิ ។	*****
๑๓	๕๒ - ๕๔	โกสมฺพีวาสิโนปิ โข - สพฺพวตฺตานิ กโรติ ។	*****
๑๔	๕๕ - ๕๗	อเถโก มกฺกณฺโฑ - ติสฺโส คาถาโย อภาสิ ។	*****
๑๕	๖๑ - ๖๔	“สุภานุปฺสฺสึ วิหรนฺตฺนฺติ - กมฺมํ กโรตีติ จินฺเตสิ ។	***
๑๖	๖๔ - ๖๗	อเถกา กุสธิตา - อิมา คาถาโย อภาสิ ។	*****
๑๗	๗๐ - ๗๓	ตเมโก ปณฺฑิตปฺริโส - ภาริยํ ตยา กตฺนฺติ ។	*****
๑๘	๗๙ - ๘๓	เอวํ โลเก เอกสฺสฺฐจฺยา - วตฺวา อาห (บรรทัดสุดท้าย)	*****
๑๙	๘๔ - ๘๗	ปริพฺพาชโก ปจฺมปทฺทวยเมว - ทตฺวา ปาฎิโมกฺขํ อุทฺทิสิ ។	*****
๒๐	๙๑ - ๙๕	อูรฺเวลกสฺสปาทยิ ปน - ฌมฺมเทสนนํ อาหริ ។	***
๒๑	๙๕ - ๙๙	อคฺคสาวกา ปน - อภิรฺุหธาติ อาห ។	*****
๒๒	๙๙-๑๐๔	เอวํ นิสินฺเน สตฺถริ - อิมา คาถา อภาสิ ។	***
๒๓	๑๐๕-๑๐๙	สตถา หิ - วาสํ กปฺเปสิ ។	***
๒๔	๑๑๖-๑๑๙	โส กิร ปณฺจปณฺธาส - วตฺวา อิมํ คาถมาห ។	*****
๒๕	๑๒๐-๑๒๓	สาวตถิย์ กิร ปณฺจสตา - วตฺวา อิมํ คาถมาห ។	*****
๒๖	๑๒๔-๑๓๓	เทวทตฺตสฺส วตฺถุํ - มฺขโต อคฺคณฺฑิ ។ (ตัดคาถา)	*****
๒๗	๑๔๑-๑๔๕	สาวตถิย์ หิ - นาสกฺขิ ។ (ตัดคาถา)	*****

ธรรมบทภาค ๒

ที่	หน้า	เริ่ม-จบ	หมายเหตุ
๑	๑ - ๕	“อุปมาโท อมตํ ปทนต์ - อุเทนติ นามมกาสี ฯ	***
๒	๕ - ๘	อตุลลปุปตาปสสุสปี โข - รชเช อภิลัญจิสฺสุ ฯ	
๓	๘ - ๑๒	อตุลลปุปรรุเจ ปน - ทหย์ ผลิตฺ ฯ	*****
๔	๑๓ - ๑๖	อัย ปน กามคฺเณ - อาทาย ปุกคามิ ฯ	*****
๕	๑๗ - ๒๐	เสฏฺฐจโน อิทลจิทลจ - อวตฺถริตฺวา คณฺหิ ฯ	*****
๖	๒๑ - ๒๔	อด นํ ปุจฺฉิ - ตํชณฺณเลว กาลมกาสี ฯ	*****
๗	๒๔ - ๒๙	เสฏฺฐี มโตติ คณฺตฺวา - เชฏฺฐธฺธิคฺคฺจฺจฺจเน จเปสิ ฯ	*****
๘	๒๙ - ๓๑	สา ทานคฺเค อฺจฺจาสทฺทํ - ปรีวาริตฺถิโย อเหตุํ ฯ	*****
๙	๓๓ - ๓๖	จณฺทปชฺโชโตปี อุเทน - ตตฺถเว อนฺตรธายิ ฯ	***
๑๐	๔๒ - ๔๘	ตสฺมี โข - วณฺทิสฺสุ เจว ปุเชสุํ จ ฯ	*****
๑๑	๔๘ - ๕๓	อเถกทิวสํ มาคณฺทียา - โกปํ กริตฺถาติ ฯ	*****
๑๒	๕๕ - ๕๙	ตา เอกทิวสํ เถรสฺส - ตเมว ขาทาเปสิ ฯ	*****
๑๓	๖๖ - ๗๐	ราชคหณฺครสฺมี หิ - สมคคฺสฺวาสํ วสิสุ ฯ	*****
๑๔	๗๐ - ๗๓	สา กติปาหจฺเจเนน- อุปมตฺตสฺส ยโสภิตฺตมฺตีติ ฯ	*****
๑๕	๗๔ - ๗๗	ราชคเห กิร - อิมํ คาถมาท ฯ	*****
๑๖	๗๘ - ๘๒	โส กิร - สีหเสยฺยํ อุปคโต ฯ	***
๑๗	๘๔ - ๘๗	อตีเต พาราณสีวาสี - ทิสปาโมกฺขจฺจริโยติ ฯ	***
๑๘	๙๗-๑๐๒	อตีเต มคฺธรรุเจ - มณฺฑยมาณา วิดีนาเมสิ ฯ	***
๑๙	๑๐๕-๑๐๙	สุธฺมาปี กาลํ กตฺวา - นิกฺขณฺโตติ ปลายนฺติ ฯ	***
๒๐	๑๑๒-๑๑๔	เอกสฺมี หิ สวตฺถิโต - อิมํ คาถมาท ฯ	*****
๒๑	๑๑๘-๑๒๔	โกสฺสรณฺโณ กิร วิชิตฺ - อิมํ คาถมาท ฯ	*****
๒๒	๑๒๕-๑๒๘	สตุถา ตสฺส ภิกฺขุโน - อิมํ คาถมาท ฯ	***
๒๓	๑๒๙-๑๓๒	สวตฺถิยํ กิเรโก - อิมํ คาถมาท ฯ	*****
๒๔	๑๓๓-๑๔๐	เอโก กิร สวตฺถิวาสี-เอวํ ภาริยาติ อาทฯ(ตตฺถคาถา)	***
๒๕	๑๔๑-๑๔๓	ตสฺมี วณฺสณฺเฑ อธิวตฺถา - อิมํ คาถมาท ฯ	*****
๒๖	๑๔๕-๑๔๗	เอโก กิร - นิริตฺถวํ กลิงฺครนฺติ ฯ	***
๒๗	๑๕๒-๑๕๓	สมฺมาสมฺพุทฺเธ สวตฺถิยํ- อตฺตภาเว อิตฺถิภาวํ ปฏฺฐิติ ฯ	*****

ธรรมบทภาค ๓

ที่	หน้า	เริ่ม-จบ	หมายเหตุ
๑	๕ - ๘	“ ปุ่ปฺพานิ เทว - อิมิ สุตตมาห ฯ	*****
๒	๙ - ๑๔	“ อิติ โข มหาราช - รณฺโณ อาโรจยีสฺสุ ฯ	*****
๓	๑๔ - ๒๐	ราชา “มยหิ ทาสีธีตร - รชชสุขิ นานุโกติ ฯ	***
๔	๒๐ - ๒๔	วิฑูทโกปิ รชชํ ลภิตฺวา - วิสํ ปกฺขิปีสฺสูติ ฯ	*****
๕	๒๖ - ๒๙	วตฺถุ ตาวตีสเทวโลเก - อิมิ คาลมาห ฯ	*****
๖	๓๐ - ๓๓	ราชคหนครสฺส กิร อวิฑูเร-เอกาพทฺธา อลฺลียีสฺสุ ฯ	***
๗	๓๘ - ๔๐	สาวตฺถียิ กิร เอกา - อิมิ คาลมาห ฯ	***
๘	๔๑ - ๔๓	สาวตฺถียิ หิ - อานนทฺเถรสฺส ภารมกาสิ ฯ	*****
๙	๔๕ - ๕๑	สา กิร องฺครฐฺเจ - น ธาวิตมฺหิ ตาตาติ ฯ	*****
๑๐	๕๑ - ๕๕	พฺราหมณา ตสฺสา - หตฺถกมฺมมฺมูลํ ทียิตฺถ ฯ	*****
๑๑	๕๗ - ๖๒	อถ เสว มม ธีตา - อคฺคิ อทฺตฺวา วสิตฺนฺติ ฯ	*****
๑๒	๖๓ - ๖๕	อถ นํ กฺุญฺมพิกา - มิคารมาตา นาม ชาตา ฯ	***
๑๓	๖๖ - ๖๗	วิสาชา ปฺนทิวสฺตถายปิ - โสถฺถินา เคหํ อคฺมาสิ ฯ	***
๑๔	๖๙ - ๗๐	เถโรปิ ตํ ทาสี ทิสฺวา ว - วิหารํ กาคฺุ อารภิ ฯ	*****
๑๕	๗๔ - ๗๖	ภิกฺขเว อิติ - กตฺตพฺพํ กุสฺลํ พหฺนฺติ ฯ	***
๑๖	๘๐ - ๘๓	เถโรปิ ทุคฺคตานิ สงฺคหํ - อุทานํ อุทาเนสิ ฯ	*****
๑๗	๑๐๐-๑๐๗	ราชา กิร ปเสนทิกอสฺโส - ทสฺเสนโต เอวาท ฯ	***
๑๘	๑๑๐-๑๑๓	ราชา สตฺถารํ - อิมิ คาลมาห ฯ	*****
๑๙	๑๑๕-๑๑๗	เถรํ กิร ราชคหํ - ฉาเปตฺวา ปลาโตติ ฯ	*****
๒๐	๑๒๐-๑๒๒	สาวตฺถียิ กิร - อิมิ คาลมาห ฯ	*****
๒๑	๑๒๘-๑๓๐	ตทา หิ - คาลมาห ฯ	***
๒๒	๑๓๔-๑๓๘	โส กิร เทวสิกํ - นาม ทานํ อทาสิ ฯ	*****
๒๓	๑๔๔-๑๕๐	อเถโก ชีณาสโว ภิกฺขุ - กโรนฺโต อาคมิ ฯ	*****
๒๔	๑๕๙-๑๖๒	อตีเต กิร พาราณสิยํ-สฺฐจิกฺุญฺเปโต หุตฺวา นิพฺพตฺติ	***
๒๕	๑๖๓-๑๖๖	เทสฺนา ปน - คาลา อภาสิ ฯ	***
๒๕	๑๖๘-๑๗๐	อุปาสโกปิ จินฺเตสิ - ปฺฏิชคฺคนฺโต อคฺมาสิ ฯ	*****
๒๖	๑๗๔-๑๗๙	ทุคฺคตกาเล ทินฺนทานํ - กมฺพลสฺสทฺสํ ลภิ ฯ	*****
๒๗	๑๘๒-๑๘๘	ตทา ปน นํ อุปฺชฌาโย - อิมิ คาลมาห ฯ	***

ธรรมบทภาค ๔

ที่	หน้า	เริ่ม-จบ	หมายเหตุ
๑	๑ - ๓	โส กิร - อิมิ คากมาท ๑	*****
๒	๙ - ๑๑	อตีเต กิรายสุมมา มหากปปีโน-เตสเยว เคทานิ อคมสิ ๑	*****
๓	๑๑ - ๑๔	อเถกทิวสิ วิหารเ - ตังณณเวว นิภขมิ ๑	*****
๔	๑๔ - ๑๖	สตถาปี ตังทิวสิ - อฏฐหิตวา ปพพชช ยาจิสู ๑	*****
๕	๑๗ - ๒๐	เตปี วาณชกา - อิมิ คากมาท ๑	*****
๖	๒๑ - ๒๖	อตีเต กิร - เต ตสส อทาลี ๑	*****
๗	๒๖ - ๒๘	ตัง ทิวสิ ปน สตถา - โส วิหารอ อคมสิ ๑	*****
๘	๒๘ - ๓๓	อถ นัง อณณเวส ทิวเสส - สายัง เคหัง อคมสิ ๑	*****
๙	๓๓ - ๓๖	เถโร อฏฐเม ทิวเส - เถโร วิสสชเชสิ ๑	*****
๑๐	๔๐ - ๔๒	ตทา ปน กากมาตรา - พุทธา นาม อจณริยคุณาทิ ๑	***
๑๑	๔๔ - ๔๕	ปจรมโพธิยั หิ ภควา - เตสั กิริยั ทสเสนโต (ทสเสสิ) ๑	***
๑๒	๕๕ - ๕๗	เอกสมิ หิ สมเย สตถา - อิมิ คากมาท ๑	***
๑๓	๖๑ - ๖๒	เอกสมิ หิ ทิวเส เถโร - อิมิ คากมาท ๑	***
๑๔	๖๕ - ๖๗	เอกสมิ หิ สมเย อายสุมมา - อิมิ คากมาท ๑	***
๑๕	๗๔ - ๗๘	อายสุมมา หิ - สิวติตเถรสเสว ปุณณัง อณณวิ ๑	*****
๑๖	๗๘ - ๘๐	ตตถ ปน เทว - ตัง ภูมิมรามณเวยกนุติ ๑	*****
๑๗	๘๐ - ๘๒	อปเรณ สมเยน - น จินเตตพโพ ๑ (ตัวสุดท้าย)	*****
๑๘	๘๓ - ๘๔	จตตารี หิ - อิมิ คากมาท ๑	***
๑๙	๘๗ - ๘๙	เอกุนปณจस्ता กิร - หตถโธวโนทัง อหริสสุ ๑	***
๒๐	๙๔ - ๙๗	ตสส พุรหุมน - ทารุจิริโยติ เอตทคเค จเปสิ ๑	***
๒๑	๙๘ - ๑๐๓	ราชคเห กิร เอกา - ปพพชชชย อุตตมตโตต ๑	***
๒๒	๑๑๗-๑๑๙	สงกัจจสามเณโร นาม - สงกัจจสามเณโร นาม ๑	*****
๒๓	๑๒๐-๑๒๔	อถ เนสั มนุสสา - สพพกัจจจاني กรีสสุ ๑	*****
๒๔	๑๓๐-๑๓๒	สาวตถิยั กิเรโก - นาม ชาโต ๑	***
๒๕	๑๓๕-๑๓๙	สา กิร - ปุริตปารมิ อภินิหารสมปนนัง ๑	*****
๒๖	๑๔๐	ตัง เอว ปตถิตปตถนัง - อิมิ คากมาท ๑	***
๒๗	๑๔๓-๑๔๗	สาวตถิยั กิเรกสส - อิมิ คากมาท ๑	*****

“ทุกๆ ความสำเร็จ ย่อมมาตามหลัง ความพยายามเสมอ”

๕๖. คำถามบาลีไวยากรณ์ที่ควรดูก่อนสอบ

แบบคำถามชุดที่ ๑

๑. บาลีไวยากรณ์ แบ่งเป็นกี่ภาค ฯ อะไรบ้าง ฯ แต่ละอย่าง ว่าด้วยเรื่องอะไร ฯ
๒. สนธิกริโยปกรณ คืออะไร ฯ มีอะไรบ้าง ฯ อิจฺเจว, จาตุทฺทสี ตัดและต่ออย่างไร ฯ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
  - ก. นามนาม มีอะไรบ้าง ฯ แต่ละอย่าง มีอธิบายอย่างไร ฯ
  - ข. สังขยา คืออะไร ฯ ปกติสังขยา กับ ปุณฺณสังขยา ใช้ต่างกันอย่างไร ฯ
๔. จงตอบคำถามต่อไปนี้
  - ก. ในอาขยาตนั้น แบ่งกาลที่เป็นประธานได้เท่าไร อะไรบ้าง ฯ
  - ข. วาจกคืออะไร ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
๕. ทายโก, ฤิกขุ ลงปัจจัยอะไร ฯ เป็นรูป และสาธนะอะไร ฯ จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งคำแปลมาดู ฯ
๖. จงตอบคำถามต่อไปนี้
  - ก. ทิคฺสฺมาส คือสมาสเช่นไร ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
  - ข. ราชปฺตุโต, ปฺตุตจิวฺร เป็นสมาสอะไร ฯ จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งคำแปลมาดู ฯ
๗. จงตอบคำถามต่อไปนี้
  - ก. ตัฑฺธิต คืออะไร ฯ ว่าโดยสังเขป มีอะไรบ้าง ฯ
  - ข. ราชคฺหิโก, กาสาวุ, ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัฑฺธิตไหน ฯ จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งคำแปลมาดู ฯ

(คำตอบทั้งหมดอยู่ในบาลีไวยากรณ์ฉบับท่อง)

แบบคำถามชุดที่ ๒

๑. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. ฐาน, กรณ คืออะไร ๆ แต่ละอย่าง มีอะไรบ้าง ๆ

ข. พยัญชนะตัวใด จัดเป็นโหมสะ, อโหมสะ ๆ

๒. ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณเท่าไร อะไรบ้าง ๆ อภินนฺตุนฺติ, เอสฺมโมโนเปติ เป็นสนธิอะไร ตัดและต่ออย่างไร ๆ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. กติยศัพท์ คือศัพท์เช่นไร ๆ มีกี่ศัพท์ อะไรบ้าง ๆ

ข. ปัจจัยในอพยยศัพท์มีกี่ตัว อะไรบ้าง ๆ แต่ละตัว เป็นเครื่องหมายวิภัตติใดบ้าง ๆ

๔. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. ในอาขยาด แบ่งกาลให้ละเอียดออกอีกได้ อย่างไรบ้าง ๆ

ข. กัมมวาทก คือวาทกเช่นใด ๆ ในกัมมวาทกนี้ มีปัจจัยอะไรบ้าง ๆ

๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. ปัจจัยสำหรับประกอบนามกิตก์ มีพวกไหนบ้าง ๆ แต่ละพวกนั้น มีปัจจัยอะไรบ้าง ๆ

ข. ทุกกรั, วินโย ลงปัจจัยอะไร ๆ เป็นรูปและสาธนะอะไร ๆ จงตั้งวิเคราะห์ทั้งคำแปลมาดู ๆ

๖. ทวันทวสมาส คืออะไร ๆ มีเท่าไร ๆ มีอะไรบ้าง ๆ สสารทุกขั, ยาวชีวีเป็นสมาสอะไร ๆ จงตั้งวิเคราะห์พร้อมคำแปลมาดู ๆ

๗. ตหัสสตัดิตัทธิต มีปัจจัยกี่ตัว ๆ อะไรบ้าง ๆ สาकुณโก, สามณโร เป็นตัทธิตและลงปัจจัยอะไร ๆ จงตั้งวิเคราะห์พร้อมคำแปลมาดู ๆ

(คำตอบทั้งหมดอยู่ในบาลีไวยากรณ์ฉบับท่อง)

แบบคำถามชุดที่ ๓

๑. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. อะไร ชื่อว่าอักษร ๖ อักษร แปลว่าอะไร ๖

ข. อะไร ชื่อว่าพยัญชนะ ๖ แปลว่าอะไร ๖

๒. ในสระสนธิ และนิคคหิตสนธิ ได้สนธิกิริยาปกครองเท่าไร อะไรบ้าง ๖ ยสุสินุทริยานิ, โนเปติ, พุทธานศาสนิ เป็นสนธิอะไร ๖ ตัดและต่ออย่างไร ๖

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. อะไร มโนคนศัพท์ ๖ มีกี่ศัพท์ ๖ อะไรบ้าง ๖

ข. อะไร ชื่อว่าสังขยา ๖ มี อะไรบ้าง ๖ จงแจก จตุ เฉพาะในอดีตลึงค์มาดู ๖

๔. อะไร ชื่อว่าวาก ๖ มีอะไรบ้าง ๖ ในแต่ละวากนั้น มีปัจจัยกี่ตัว ๖ อะไรบ้าง ๖

๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. ปัจจัยแห่งนามกิดก มีพวกไหนบ้าง ๖ แต่ละพวกนั้น มีปัจจัยอะไรบ้าง ๖

ข. ธมมวาที, ทุกกรั, นิสุสโย, กรณิ ลงปัจจัยอะไร ๖ เป็นรูปและสาธนะอะไร ๖
จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งคำแปลมาดู ๖

๖. อะไร ชื่อว่าวันทวสมาส ๖ มีเท่าไร ๖ อะไรบ้าง ๖ ปาวจนั, สัสารทุกขั, ปติตผโล, กตทณทกมุโม เป็นสมาสอะไร ๖ จงตั้งวิเคราะห์พร้อมแปลมาดู ๖

๗. ในชาดาทีตัทธิต, สมุหัตตัทธิต, มีปัจจัยกี่ตัว ๖ อะไรบ้าง ๖ สุเมธโส, มทนียั, สามณณั ลงปัจจัยอะไร ๖ ในตัทธิตไหน ๖ จงตั้งวิเคราะห์พร้อมแปลมาดู ๖

(คำตอบทั้งหมดอยู่ในบาลีไวยากรณ์ฉบับห้อง)

แบบคำถามชุดที่ ๔

๑. จงตอบคำถามต่อไปนี้

- ก. อะไร ชื่อว่า พยัญชนะ ๖ แปลว่าอย่างไร ๖ พยัญชนะตัวใด จัดเป็นโมเส ๖
- ข. เอ, โอ, ว เกิดในฐานไหน ๖ เรียกว่าอย่างไร ๖
๒. สนธิกิริยาปกรณ คืออะไร ๖ มีเท่าไร ๖ อะไรบ้าง ๖ โนเปติ, ตตุร่าย, ตมห์, จตุตาริเม เป็นสนธิอะไร ๖ ตัดและต่ออย่างไร ๖
๓. นามศัพท์ เป็นลึงค์อะไรได้บ้าง ๖ จงแจก ภิกขุ, อัจฉริย ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ มาดู ๖
๔. วาจก คืออะไร ๖ แต่ละวาจก หมายถึงอะไร ๖ ในแต่ละวาจกนั้น มีปัจจัยกี่ตัว อะไรบ้าง ๖
๕. สาธนะ คืออะไร ๖ มีอะไรบ้าง ๖ แต่ละสาธนะ หมายถึงอะไร ๖ ทุกกร, วินโย รมมวาทิ ลงปัจจัยอะไร ๖ เป็นรูปและสาธนะอะไร ๖ จงตั้งวิเคราะห์ทั้งคำแปลมาดู ๖
๖. อะไร ชื่อว่าพหูพพิหิสมาส ๖ มีเท่าไร ๖ อะไรบ้าง ๖ จินาสโว, ราชปุตโต เป็นสมาส อะไร ๖ จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งคำแปลมาดู ๖
๗. ในโคตตัตถิต, ตทิสตัตถิต, ซาตาทิตถิต, สมุหัตถิต, และภาวัตถิต มีปัจจัย กี่ตัว ๖ อะไรบ้าง ๖ สุเมธโส, สุชี, กาสาวุ ลงปัจจัยอะไร ๖ ในตถิตไหน ๖ จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งคำแปลมาดู ๖

(คำตอบทั้งหมดอยู่ในบาลีไวยากรณ์ฉบับท่อง)

แบบคำถามชุดที่ ๕

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้
  - ก. เนื้อความของถ้อยคำทั้งปวง.....คำว่า อักขระ ๆ นั้น.....ฯ
  - ข. เพราะฉะนั้น.....ชื่อว่าอักขระ ฯ อักขระ แปลว่า.....ฯ
๒. จงตอบคำถามต่อไปนี้
  - ก. สระเช่นไร จัดเป็น ครุ ฯ สระเช่นไร จัดเป็น ลหุ ฯ
  - ข. ตศร่าย, พุทธานสาสน์, ตมห์ เป็นสนธิอะไร ฯ ตัดและต่ออย่างไร ฯ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
  - ก. มโนคนศัพท์ มีศัพท์ ฯ อะไรบ้าง ฯ มีวิธีแจกผิดจาก อ การันต์อย่างไร ฯ
  - ข. นิบาตบอกกาล มีกี่ตัว อะไรบ้าง ฯ
๔. จงตอบคำถามต่อไปนี้
  - ก. ธาตุ คืออะไร ฯ มีกี่หมวด ฯ อะไรบ้าง ฯ
  - ข. กัตตฺวาจก คือกิริยาศัพท์เช่นไร ฯ ในกัตตฺวาจกนี้ มีปัจจัยกี่ตัว อะไรบ้าง ฯ
๕. กัมมสาธนะ คืออะไร ฯ ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ ธมฺมาที, กตฺตา ลงปัจจัยอะไร ฯ เป็นรูป และสาธนะอะไร ฯ จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งคำแปลมาดู ฯ
๖. กากสูโร, พุทฺธรตนํ เป็นสมาสอะไร ฯ จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งคำแปลมาดู ฯ
๗. ในสมุหัตถิตี มีปัจจัยกี่ตัว ฯ อะไรบ้าง ฯ ปุชฺเณยโย, โกสลฺลํ, เมธาวี ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตฺถิตีไหน ฯ จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งคำแปลมาดู ฯ

(คำตอบทั้งหมดอยู่ในบาลีไวยากรณ์ฉบับห้อง)

แบบคำถามชุดที่ ๖

๑. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. อักษรที่ใช้ในบาลีภาษา มีกี่ตัว ๑ อะไรบ้าง ๑

ข. ฐาน และ กรณ์ คืออะไร ๑ แต่ละอย่าง มีเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑

๒. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. สนธิกริโยปกรณ คืออะไร ๑ มีเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑

ข. ในนิคคหิตสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณเท่าไร อะไรบ้าง ๑ อิจฺเจว, ตตฺรารย, จตฺตาริเม เป็นสนธิอะไร ๑ ตัดและต่ออย่างไร ๑

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. อะไรชื่อว่า คุณนาม ๑ แบ่งออกเป็นกี่ชั้น ๑ อะไรบ้าง ๑

ข. อะไร ชื่อว่ากติปิยศัพท์ ๑ มีกี่ศัพท์ ๑ อะไรบ้าง ๑ จงแจก อดต มาดู ๑

๔. ในอาขยาตนั้น แบ่งกาลที่เป็นประธาน และแบ่งให้ละเอียดออกอีกได้เท่าไร ๑

อะไรบ้าง ๑

๕. สาธนะ คืออะไร ๑ มีเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ แต่ละสาธนะนั้น หมายถึงอะไร ๑

ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ๑

๖. ทิคุสมาส, ทวันทวสมาส คืออะไร ๑ มีเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ พุทฺธรตนํ, ปตฺตจิวริ,

สณฺชาตสเวโค เป็นสมาสอะไร ๑ จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งคำแปลมาดู ๑

๗. ในโคตตตัทธิต, ตทสสัตถิตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ มากธ, จกฺขุม,

ราชคหโก ลงปัจจัยอะไร ๑ ในตัทธิตไหน ๑ จงตั้งวิเคราะห์พร้อมแปลมาดู ๑

(คำตอบทั้งหมดอยู่ในบาลีไวยากรณ์ฉบับท่อง)

แบบคำถามชุดที่ ๗

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้
  - ก. พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๒ ในวรรคทั้ง ๕ คือ.....๑๑ ตัวนี้ เป็นอโฆสระ ๑
  - ข. สระอีก ๕ ตัวอื่นจากรัสสระ คือ.....ตัว ชื่อว่า.....๑
๒. ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ อภินนทนต์ และ
ธมมณฺจเร ตัดและต่ออย่างไร ๑
๓. วิเสสศัพท์นาม แบ่งเป็นเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ ที่แบ่งแล้วนั้นชนิดไหนมีศัพท์อะไร
บ้าง ๑ เป็นได้กี่ลิงค์ ๑
๔. ข ฉ ส และ อาย อีย ปัจจย ในอาขยาดเป็นไปในความอะไร ๑ จงยกอุทาหรณ์
พร้อมทั้งคำแปลมาด้วย ๑
๕. ในกิริยากิตก์ แบ่งกาลไว้เป็นเท่าไร ๑ อะไรได้บ้าง ๑ สาวโก ลงปัจจยอะไร ๑ เป็น
รูปและสาธนะอะไร จงเขียนรูปวิเคราะห์มาดู ๑
๖. วิเสสนบุพพบท กับ วิเสสนุตตลบท กัมมธารยสมาสมีลักษณะต่างกันอย่างไร ๑
อนโตปาสาท์ เป็นสมาสอะไร จงเขียนรูปวิเคราะห์มาดู ๑
๗. ในเสฏฐัตถิต มีปัจจยเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ นาวิโก, โกสลล์ ลงปัจจยอะไร ๑
ในตัทธิตไหน ๑ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ๑

(คำตอบทั้งหมดอยู่ในบาลีไวยากรณ์ฉบับห้อง)

แบบคำถามชุดที่ ๘

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้
  - ก. วิจิตรภาค แบ่งคำพูดออกเป็น.....ส่วน คือ.....ฯ
  - ข. โอ เกิดใน ๒ ฐาน คือ.....เรียกว่า.....ฯ
๒. ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริยาไปกรรมเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ฉพายตนํ จัดเป็นชนิดไหน ฯ
๓. ปัจจัยในอัพยาศัพท์ เฉพาะที่ลงท้ายนาม มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ เป็นเครื่องหมายวิภัตติอะไร ฯ
๔. อชุตตนี บอกกาลอะไร ฯ แปลว่าอย่างไร ฯ ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่าอย่างไร ฯ จงยกอุทาหรณ์พร้อมทั้งแปลมาให้ดูด้วย ฯ
๕. จงเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกปัจจัย รูป และสาธนะมาด้วย
  - ก. ทุกฺเชน รกฺขียตีติ ทฺรภํ ฯ
  - ข. กโรติ เตนาติ กรณํ ฯ
๖. กัมมธารยสมาส กับ ตัปฺปฐิสสมาส ต่างกันอย่างไร ฯ จงยกตัวอย่างมาด้วย ฯ
๗. ในสมุหัตถิตี มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ สงฺฆิกํ, สุชี, โกสลํ ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตีไหน ฯ

(คำตอบทั้งหมดอยู่ในบาลีไวยากรณ์ฉบับท่อง)

แบบคำถามชุดที่ ๙

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้
  - ก. อักษรวิธี ว่าด้วยอักษร จัดเป็น.....คือ.....ฯ
  - ข. เสียงกวีดี ตัวหนังสือกวีดี ชื่อว่า.....แปลว่า.....ฯ
๒. สกนโณโค ในพยัญชนะสนธิ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ เอตทโวจ, อิธปโมทติ ตัดและต่ออย่างไร ฯ
๓. อะไรจัดเป็นนามนาม ฯ แบ่งออกเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ละนามนามนั้น เป็นได้ กี่ลิงค์ ฯ
๔. ธาตุนั้นท่านรวบรวมจัดไว้เป็นกี่หมวด ฯ อะไรบ้าง ฯ ธาตุเหล่าใดเรียกว่า สกัมมธาทู และอกรรมธาทู ฯ
๕. จงเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกรูป และสาธนะมาด้วย
  - ก. ลิกขียตีติ ลิกขา ฯ
  - ข. ปาร์ คจจติ สีเลนาติ ปารคู ฯ
๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้
  - ก. จตสุโส ทิสา จตุททิสา ฯ
  - ข. อสุเสน (ยตุโต) รโธ อสุสรโธ ฯ
  - ค. ชิวสุส ยตุตโก ปริจเฉโท ยาวชีว์ ฯ
  - ง. สห มจฺเณเรน ยํ วตตตีติ สมจฺเณรํ (จิตต์) ฯ
๗. ในโคตตตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ชุตติมา, มากโธ, โปริสสุ ลิงปัจจัย อะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ

(คำตอบทั้งหมดอยู่ในบาลีไวยากรณ์ฉบับท่อง)

เกี่ยวกับผู้เขียน

พระมหาไฉน อนุชฌน (จันทร์ดี) อายุ ๒๕ ปี พรรษา ๑
เกิดวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๒ ณ โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี
เขตคันนายาว กรุงเทพฯ ปัจจุบันพำนัก ณ วัดโคกเปี้ยว อ.เมือง จ.สงขลา
เบอร์โทร. ๐๙๙-๓๕๘-๖๐๑๒

ประวัติการศึกษาแผนกธรรม

ปี ๒๕๕๒ อายุ ๑๐ สอบได้ น.ธ.ตรี วัดหาดใหญ่สิตาราม จ.สงขลา
ปี ๒๕๕๓ อายุ ๑๑ สอบได้ น.ธ.โท วัดหาดใหญ่สิตาราม จ.สงขลา
ปี ๒๕๕๔ อายุ ๑๒ สอบได้ น.ธ.เอก วัดหาดใหญ่สิตาราม จ.สงขลา

ประวัติการศึกษาแผนกบาลี

ปี ๒๕๕๓ อายุ ๑๐ สอบได้ประโยค ๑-๒ วัดหาดใหญ่สิตาราม จ.สงขลา
ปี ๒๕๕๔ อายุ ๑๑ สอบได้ประโยค ป.ธ.๓ วัดหาดใหญ่สิตาราม จ.สงขลา
ปี ๒๕๕๖ อายุ ๑๓ สอบได้ประโยค ป.ธ.๔ วัดราษฎร์บูรณะ จ.ปัตตานี
ปี ๒๕๕๘ อายุ ๑๕ สอบได้ประโยค ป.ธ.๕ วัดโคกเปี้ยว จ.สงขลา
ปี ๒๕๕๙ อายุ ๑๖ สอบได้ประโยค ป.ธ.๖ วัดโคกเปี้ยว จ.สงขลา
ปี ๒๕๖๐ อายุ ๑๗ สอบได้ประโยค ป.ธ.๗ วัดโคกเปี้ยว จ.สงขลา
ปี ๒๕๖๑ อายุ ๑๘ สอบได้ประโยค ป.ธ.๘ วัดโคกเปี้ยว จ.สงขลา
ปี ๒๕๖๓ อายุ ๒๔ สอบได้ประโยค ป.ธ.๙ วัดโคกเปี้ยว จ.สงขลา

(ปี ๒๕๕๕ และ ๒๕๕๗) ภาสิกขา — ไม่ได้เข้าสอบ)

ประวัติการทำงาน

ปี ๒๕๕๖ เป็น ครูสอน ศพอ. วัดราษฎร์บูรณะ (วัดช้างให้) จ.ปัตตานี
ปี ๒๕๕๘ - ปัจจุบัน ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี วัดโคกเปี้ยว จ.สงขลา
วิทยากรอบรมก่อนสอบนักธรรม-บาลี คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา(ธ)
ฝ่ายปกครอง, ดูแลสามเณร วัดโคกเปี้ยว จ.สงขลา
ปี ๒๕๖๑ - ๒๕๖๖ เลขานุการเจ้าสำนักศาสนศึกษาวัดโคกเปี้ยว จ.สงขลา
ปี ๒๕๖๓ ผู้นำข้อสอบเปิดสอบบาลีสนามหลวง ณ ทักษสถานหญิงสงขลา
ปี ๒๕๖๓ - ปัจจุบัน อาจารย์ใหญ่สำนักศาสนศึกษาวัดโคกเปี้ยว จ.สงขลา

คติประจำใจ ความพยายามและการไม่ยอมแพ้เท่านั้น คือหนทางสู่ความสำเร็จ.
อยู่เพื่อตัวเอง อยู่แค่สิ้นใจ.....อยู่เพื่อคนทั่วไป อยู่ชั่วฟ้าดิน.

ช่องทางติดต่อ — ติดตามผู้เขียน

Facebook. Donee Chandee

Youtube. พระมหาไฉน อนุชฌน ป.ธ.๙

Email. doneechandee2020@gmail.com, novicedonee@gmail.com

เอตทคัคํ ภิกขเว วุฑฺฒินํ ยทิตํ ปญญาวุฑฺฒิ
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความเจริญด้วยปัญญา ยอดกว่าความเจริญทั้งปวง

เอกนิบาต ๒๐/๑๔

